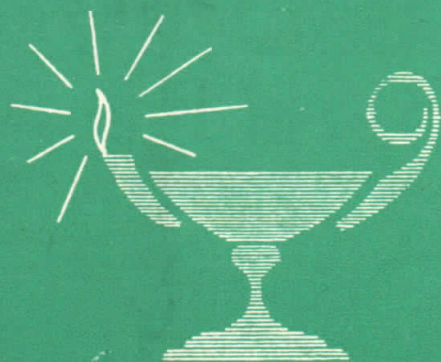

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Karl Rahner)	161
ΕΚ ΤΩΝ ΑΟΡΑΤΩΝ ΤΑ ΟΡΑΤΑ (Ίωάν. Παναγιωτίδη)	170
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (Dorothy Watts)	175
Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ «ΚΕΝΩΣΕΩΣ» (Άλ. Β. Κοσμοπούλου)	184
ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΙ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Ο Ν. ΒΕΡΔΙΑΕΦΦ (Στ. Πάνου)	187
Η «ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΟΡΤΑ» ΤΗΣ ΕΛΛΕΝ ΚΕΛΛΕΡ (Ίω. Άλεξίου)	190
ΙΗΣΟΥΣ! (Γ. Οικονόμου)	194
ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ: ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ (Ν. Άρβανίτη)	197
ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ (Άγ. Περίδη)	199
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	200
ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ (Ίω. Άλεξίου)	202
ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ	203
ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥ (Δ. Ναθαναήλ)	206
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	207

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 30όν

ΜΑΪΟΣ 1967

ΑΡΙΘ. 281

ΔΡΑΧ. 7

Ε Μ Π Ρ Ο Σ
Ε Ι Σ Τ Η Ν
Κ Ρ Ι Σ Ι Μ Ο Ν
Κ Α Μ Π Η Ν

Ε Ν Α
Μ Η Ν Υ Μ Α

ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ»

*Αἱ βασικαὶ ἀνθρωπιστικαὶ ἀρχαὶ ὑπὸ
τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας*

Τιμᾶται δρχ. 25. Πωλεῖται εἰς τὰ κεντρικὰ περίπτερα καὶ βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν — Πειραιῶς καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν μέσῳ τοῦ «Νέου Πρακτορείου Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν».

Ἀποστέλλεται ταχυδρομικῶς ὑπὸ τοῦ Γραφείου τῆς «Συζητήσεως» εἰς τοὺς πέμ-
ποντας τὸ ἕκ δραχ. 25 ἀντίτιμον (διὰ τὸ ἐξωτερικὸν Δολλ. 1½)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ»

Σ Ι Ν Α 38 - Α Θ Η Ν Α Ι, 135 - Τ Η Λ. 630.701

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 30όν

ΜΑ·Ι·ΟΣ 1967

ΑΡΙΘ. 281

ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ(*)

Τò θέμα τò όποιον μου έζητήθη νά πραγματευθώ ένώπιόν σας, θά ήδύνατο νά έχη ως τίτλον: «Ή χριστιανική αντίληψις του μέλλοντος του ανθρώπου» ή, εάν θέλωμεν νά προσδώσωμεν εις αυτό πολεμικόν τόνον, «Κατά τί ή χριστιανική έσχατολογία διαφέρει των όνειρων επιγείου μέλλοντος».

Δύο προκαταρκτικά παρατηρήσεις:

1. Όμιλούντες περι Θεού, θά παραλείψωμεν —ή τουλάχιστον δέν θά αναφέρωμεν ρητώς— την ειδικήν έμπειρίαν την όποιαν έχει επί του θέματος ό χριστιανός. Έπομένως αύτη θά ύπονοηται, αλλά κατά τοιούτον τρόπον, ώστε οί λόγοι μας νά δίδουν τò συναίσθημα ή -ò προαίσθημα ότι τò ζήτημα του άπολύτου μέλλοντος του ανθρώπου έμπεριέχει αύτομάτως τò ζήτημα του Θεού· εις τοιούτον μάάλιστα βαθμόν ώστε, εάν δεχθώμεν την πιθανότητα ενός τοιούτου άπολύτου μέλλοντος, άποκτώμεν συγχρόνως την έμπειρίαν εκείνου τò όποιον οί χριστιανοί έννοούν διά τής λέξεως Θεός. Τούτου τεθέντος, είναι δευτερευόν τò κατά πόσον ό κτώμενος τοιαύτην έμπειρίαν χρησιμοποιεϊ ή όχι τò όνομα του Θεού, εάν αντίλαμβάνεται ή όχι διά τής σκέψεως ότι τò πιστεύειν εις άπόλυτον μέλλον και τò πιστεύειν εις τόν Θεόν είναι άκρίβως τò αυτό πράγμα.

2. Δέν πρόκειται νά εκθέσωμεν έν τώ πλαισίω μιās θραχείας όμιλίας τί καλούμεν χριστιανικήν έσχατολογία. Θά ύποχρεωθώμεν, λοιπόν, νά θίξωμεν άκροθιγώς την έννοιαν των «όνειρων επιγείου μέλλοντος», τὰ όποία τής άντετάξαμεν άνωτέρω. Τούτο όμως αφήνει εκκρεμές έν πρόβλημα ικανόν όπως άποτελέση

άντικείμενον συζητήσεως, τò όποιον δυνάμεθα νά εκφράσωμεν κατά τους έξης δύο τρόπους: 'Υφίσταται άπόλυτος αντίφασις μεταξύ τής άναμονής του μέλλοντος, ως τò αντιμετωπίζει ό μαρξισμός, και εκείνων τὰ όποία διδάσκει ό Χριστιανισμός περι τού μέλλοντος του άτόμου και τής ανθρωπότητος; Ή μήπως ή χριστιανική διδασκαλία περι μέλλοντος άπλώς πληροϊ έν τή ουσία ένα κενόν άφεβέν από την μαρξιστικήν προσδοκίαν του μέλλοντος, αφού αύτη έδρεύη έν τή «κατηγορική» ζώνη του πνεύματος, έννώ εκείνην ή όποία έξετάζει τò μέλλον μόνον έν τώ πλαισίω των έσωτερικών δυνατοτήτων του κόσμου, των προγραμμάτων, των προβλέψεων κ.λ.π.; 'Από τής άπόψεως ταύτης, ή γνωστή άρνησις την όποιαν άντιτάσσει ό διαλεκτικός ύλισμός εις την χριστιανικήν αντίληψιν περι μέλλοντος δέν θά ήτο πλέον ει μη έξωγενές και διαχωρίσιμον στοιχείον έν σχέσει προς την σκιαγραφίαν τοιούτου επιγείου μέλλοντος.

“Όλα όσα θά ειπωμεν καταλήγουν εις μίαν και μόνην πρότασιν: Τò άπόλυτον μέλλον μας είναι ή πραγματικότητα του Θεού. Διά νά την εκθέσωμεν όμως, όφείλομεν νά κάμωμεν σειράν διαπιστώσεων, εκάστη των όποιων είναι νοητή μόνον ύπό την προοπτικήν του συνόλου. Θά σας ζητήσω λοιπόν νά έχετε όλιγην ύπομονήν.

1. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ.

Ή προοπτική του μέλλοντος είναι ούσιώδης διά τόν Χριστιανισμόν και άπαραίτητος διά την κατανόησιν του Χριστιανισμού. Τò δέ μέλλον τò όποιον ύπόσχε-

(*) Διάλεξις γενομένη έν Σαλτσβούργη (29 'Απριλ. 2 Μαΐου 1965).

ται εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότη-
τα εἶναι ἀπόλυτον μέλλον. Ἐρμηνεύει τὸ
παρελθὸν μόνον ὑπὸ τὸ προοδευτικὸν
φῶς τοῦ ἐπερχομένου μέλλοντος. Ἐννοεῖ
καὶ ἐκτιμᾷ τὸ παρὸν ἀρνούμενος νὰ ἐγ-
κλεισθῆ εἰς αὐτό, ἐστραμμένος πρὸς τὴν
προσέγγισιν τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος.
Ἐξηγοῦμαι:

Πῶς ἀντιλαμβάνεται τὸν κόσμον ὁ
Χριστιανισμός; Ὡς μίαν ἱστορίαν καὶ ὡς
τὴν ἱστορίαν μίᾳ σωτηρίας. Μακρὰν τοῦ
νὰ εἶναι, ἐν τῇ θαυτέρα οὐσίᾳ του μία
στατική ὄντολογία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ
ἀνθρώπου—ὡς ἐάν ἀντιπροσώπευον ἀμ-
φότεροι ἀναλλοιώτους ὀντότητας, διηνε-
κῶς ἀνανεωσίμους καὶ ἄνευ πραγμα-
τικῆς ἀναπτύξεως, ἐν τῷ καθ' ἑαυ-
τῷ κενῷ πλαισίῳ τοῦ χώρου καὶ τοῦ
χρόνου — διακηρύσσει τὴν πραγματι-
κότητα τοῦ ἀπολύτως γίνεσθαι, τὸ ὁ-
ποῖον δὲν εἶναι ἐκροή εἰς τὸ κενόν, ἀλλὰ
ἐκβάλλει πράγματι εἰς τὸ ἀπόλυτον μέλ-
λον, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται μάλιστα ἐν
τῇ κινητικότητι τοῦ μέλλοντος τούτου.

Τοιοῦτο γίνεσθαι διαστέλλεται πρά-
γματι σαφῶς τοῦ τέρματος καὶ τῆς τε-
λειώσεως αὐτοῦ (ἄπερ ἀποκλείει οἰον-
δήποτε πανθεῖσμόν). Ἡ τοιαύτη διάκρι-
σις ὅμως οὐδόλως παρακωλύει τὴν ἀπε-
ριόριστον πραγματικότητα τοῦ μέλλον-
τος τούτου, ὅσονδήποτε ἀνεξάρτητος καὶ
ἂν εἶναι τοῦ ὡς ἄνω γίνεσθαι, ἀπὸ τοῦ
νὰ ἀποτελῆ οὐσιῶδες ἐσωτερικὸν στοι-
χεῖον αὐτοῦ, τὸν νόμον ὅστις τὸ διέπει,
τὴν πραγματικότητα ἣτις ὑποτείνει τὴν
ἀνάπτυξιν αὐτοῦ (τοῦτο δὲ ἀποκλείει
οἰονδήποτε ἀπλοποιοῦντα θεῖσμόν, προσ-
δίδοντα ἐσωτερικὴν διάστασιν εἰς τὰς
σχέσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων
καὶ διαφυλάσσοντα πᾶν τὸ ὀρθὸν ἐν τῷ
πανθεῖσμῳ).

Ἐπὶ τὸ πρῖσμα τοῦτο, ὁ πραγματι-
κὸς ὀρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν θὰ ἠδύ-
νατο νὰ εἶναι εἰμὴ ὁ ἀκόλουθος: τὸ ὄν
τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ φθάσῃ
τὸ ἀπόλυτον μέλλον, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφί-
σταται πλέον «ἐπίπεδον» ἀναπτύξεως
πάντοτε δυνάμενον νὰ ἀντικατασταθῆ ὑ-
πὸ ἐτέρου, νὰ ὑπερβληθῆ ὑπὸ ἐτέρου·

ἐκεῖ ὅπου δὲν τίθεται ζήτημα προσδοκιῶν
πρὸς ἐνατένισιν ἢ ἔργων πρὸς ἐκπλήρω-
σιν· ἐκεῖ ὅπου συνεπῶς τὰ πάντα παύου-
ν νὰ εἶναι σχετικὰ καὶ νὰ δίδουν τὸ αἶσθη-
μα τοῦ σχετικοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐμ-
φανίζεται οὕτω, ὡς θρησκεία τοῦ γίνε-
σθαι, τῆς ἱστορίας, τοῦ αὐτοῦπερβατικοῦ,
τοῦ μέλλοντος.

Διὰ τὸν Χριστιανισμὸν οὐδὲν ὑπάρχει
τὸ τελειωμένον, τὰ πάντα εἶναι ἔργον
πρὸς ἐκτέλεσιν, οὐδὲν εἶναι νοητὸν πλήν
τῆς τοιαύτης ροπῆς πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁ-
ποῖον δὲν ὑφίσταται ἀκόμη. Μία τοιαύτη
ροπή ἔχει ἀναμφισβητήτως μίαν θάσιν,
ἓνα μέτρον, μίαν φύσιν, τοῦτο δὲ συνι-
στᾷ τὸν νόμον τῆς δυναμικῆς τῆς καὶ τὸν
ὀρίζοντα τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων.
Ἡ ἐσχάτη ὁμῶς θάσις τῆς εἶναι ἡ ἀπό-
λυτος πληρότης τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ ὑπέρτα-
τον τέρμα τῆς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός,
ὅστις θέτει ἐν κινήσει ὄλον τὸν δυναμι-
σμὸν τοῦτον ἕτῳ ἑαυτὸν ὡς τέρμα·
μέχρι σημείου ὥστε ἡ πραγματικὴ κατα-
νόησις τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων πρέ-
πει ἀναγκαστικῶς νὰ ἔχη τὴν ἀφετηρίαν
τῆς εἰς τὸ μέλλον, εἰς τὸ φῶς τὸ ὁποῖον
ρίπτει ἐπὶ τῶν ἀπαρχῶν.

II. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ θρησκεία τοῦ
ἀπολύτου μέλλοντος: ἐξηγήσαμεν ἤδη
τί ἀκριβῶς ἐννοοῦμεν διὰ τῆς ἐκφράσε-
ως ταύτης.

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος (τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ
διὰ τὴν ἀνθρωπότητα) συγκαταλέγεται
μεταξὺ τῶν πραγματικοτήτων τοῦ κό-
σμου τούτου, ἐκείνης ἣτις διὰ τῆς συν-
ειδήσεως καὶ τῆς θελήσεως προβάλλεται
ἀδιακόπως ἔμπροσθεν ἑαυτῆς, ἐκείνης
ἣτις πραγματοποιεῖται χαράσσουσα
ἢ ἰδία τὸ πρόπλασμα τοῦ μέλλοντός
τῆς (!), τὸ ζωτικὸν ζήτημα, διὰ μίαν με-

(1) Ἡ μάλλον: «προβάλλεται εἰς τὸ
μέλλον ἐν συναρτήσει πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ
μέλλον». (Ἡ ἀκόμη, ἐφ' ὅσον πρόκειται
περὶ τοῦ προσχεδίου τοῦ ἀπολύτου μέλλον-

ταφυσικήν ἀνθρωπολογία, εἶναι τοῦτο: Τὸ μέλλον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καταρτίζει τὰ σχέδιά του, ἐδρεύει μήπως ἐν τῇ «κατηγορικῇ» σφαίρα⁽²⁾, ἐκεῖ ὅπου τὰ πάντα εἶναι καθωρισμένα, περιορισμένα, περιβεβλημένα ὑπὸ ἐκτεταμένου πεδίου μελλουσῶν δυνατοτήτων; Ἡ μήπως ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓνα μέλλον πέραν τοῦ ὁποῖου οὐδὲν ὑφίσταται πλέον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἓνα ἀπεριόριστον μέλλον, μίᾳ «κατάστασις» εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ ἀπεριόριστον πεδῖον τῶν μελλουσῶν δυνατοτήτων ἀποβαίνει παρούσα πραγματικότης; Ὁ Χριστιανισμὸς τάσσεται ὑπὲρ τοῦ δευτέρου τούτου ἐνδεχομένου. Τὸ πραγματικὸν μέλλον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ καθαρῶς ἀνθρώπινον μέλλον, εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ ἀπόλυτον μέλλον. Τοιοῦτον μέλλον ἀντιπροσωπεύει διὰ τὸν ἄνθρωπον μίαν πραγματικὴν καὶ οὐχὶ ἀφηρημένην δυνατότητα, μίαν προσφορὰν, τὴν μέλλουσαν μοῖραν του. Τὸ ὑπέρτατον ἔργον τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τοιαύτης προσφορᾶς, τοιαύτης μοῖρας.

Ἡ ἀνθρωπίνη φροντις διὰ τὰ ἐπίγεια πράγματα, ὡς τοιαῦτα, θέτει σιωπηρῶς ἓνα ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἴσως συχνότατα παρακάμπεται. Ἴδου ὁ ἄνθρωπος κλίνων ἐπὶ τοῦ μέλλοντός του. Πρόκειται ὁμως περὶ μέλλοντος κατεσκευασμένου παρ' αὐτοῦ, εὐρισκομένου κάπου ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ χώρου καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ χρόνου, συγκειμένου ἐκ στοιχείων τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος συνέλεξε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὸν κόσμον ὅπου ζῆ. Πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος νὰ προσκληθῆ εἰς

τος, τὸ ὁποῖον ἐξ ὀρισμοῦ δὲν δύναται κατὰ κυριολεξίαν νὰ καταστῆ ἀντικείμενον προσδοκίας καὶ ἐνεργείας: «ἀφῆνει» τὸ μέλλον τοῦτο «νὰ ἔρχεται»).

(2) Τὸ «κατηγορικὸν» μέλλον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπαρτίζεται ἐξ ἐνιαίων, διακεκριμένων στοιχείων, περιορισμένων εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὸν χώρον, συνθετῶν σύνολον ἐνδεχομένης προγραμματισμένου καὶ κατεσκευασμένου, τὸ πολυσύνθετον τοῦ ὁποῖου δύναται συνεχῶς νὰ ἀλλάξῃ.

τὸ ἔργον τοῦτο, ἐὰν δὲν ὑπερβῆ τὸν τοιοῦτον ὀρίζοντα, φέρων τὸ θλέμμα πρὸς κάτι τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην περιβάλλει πάντα ταῦτα (ἔστω καὶ ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ φαντασθῶμεν) καὶ τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν περιβάλλεται, δὲν περιορίζεται ἀπὸ τίποτε; Ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται οὕτω ἀντιμέτωπος τοῦ ἐνδεχομένου συναντήσεως μετὰ τῆς ἀπεριόριστου ταύτης πραγματικότητος, ἥτις περιλαμβάνει τὰ πάντα, μετὰ τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος.

Ἡ χριστιανικὴ ἀπάντησις εἰς τοιοῦτον ἐρώτημα εἶναι ἡ ἐξῆς: Μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἀπλή ἀπαίτησις, ἐξωτερικὴ καὶ ἀπωτέρα, ἐπιζητούμενη ὑπὸ τῆς ἐξάρσεως ἥτις ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ ἐπεξεργάζεται, νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ πραγματοποιῆ τὸ μέλλον, ὑπὸ τὴν ἐπίγειον καὶ «κατηγορικὴν» ἔνοιαν τῆς λέξεως, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀπόλυτον μέλλον καθίσταται μίᾳ πραγματικότης διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅστος τὴν δέχεται ὡς μερίδιόν του, τὴν κατέχει ἤδη.

«Κατὰ θάθος, ποῖαν ιδέαν θέλεις νὰ σχηματίσῃς περὶ τῆς ἰδίας σου φύσεως; Θὰ εἶσαι ἀπλή δύναμις ἐνεργείας, ἀδιάφορος διὰ τὴν ὀλικὴν ταύτην πραγματικότητα ἐντὸς τῆς ὁποίας κινεῖται αὕτη;⁽³⁾, ἢ θὰ εἶσαι ἐπίσης ἰκανότης ὑποδοχῆς ἔναντι τῆς πραγματικότητος ταύτης;» Μάλιστα, αὕτη εἶναι τελικῶς ἡ μοναδικὴ ἐρώτησις, ἡ ὁποία τίθεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καὶ ποῖα εἶναι ἡ πλήρης καὶ ἐνσωματούσα πραγματικότης αὕτη; ἥτις συνιστᾷ τὸ ἀπόλυτον μέλλον; Ἐξ ὀρισμοῦ, δὲν δύναται νὰ καταστῆ ἀντικείμενον ὀρισμένης, «κατηγορικῆς» ὀνομασίας. Δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ προῖδον οἰασθήποτε ἀνθρωπίνης τεχνικῆς. Παραμένει μυστήριον πέραν πάσης ἐκφράσεως. Εἶναι προγενεστέρα πάσης μεμονωμένης

(3) Τοῦτο οὐδόλως ἐμποδίζει ὅπως, εἰς πᾶσαν γνῶσιν καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν, τὸ θέμα «ἀγεται πρὸς» τὴν πλήρη πραγματικότητα ταύτην, ἡ ὁποία σχηματίζει τὸν ὀρίζοντα, οὐδέποτε πλήρως ἐξερευνηθέντα, ἀπάντων τῶν πνευματικῶν διασθημάτων του.

γνώσεως, πάσης ώρισμένης ένεργείας έπι τών πραγματικότητων του κόσμου τούτου. Υπερβαίνει πάντα ταύτα.

Περί του ότι ο Χριστιανισμός έχει τοιαύτην αντίληψιν τής ίδιας αυτού φύσεως, θά μάς πείση μία θραχεία εξέτασις τών έννοιών τάς όποιάς χρησιμοποιεί εις τό Πιστεύω του, διά νά έκφραση τήν ένταύθα άναπτυσσομένην θέσιν.

Τό άπόλυτον μέλλον είναι έκφρασις ταυτόσημος πρός αυτόν τούτον τόν Θεόν.

Αυτή αυτη ή έννοια του «άπολύτου μέλλοντος», ύπονοιέ πράγματι ότι δέν είναι προΐόν έπιτευχθέν έκ «κατηγορικής» προσθέσεως πεπερασμένων στοιχείων, άλλ' ότι δυνάμεθα νά θεωρώμεν τούτο ως τό τέρμα και τό έλατήριον του δυναμισμού, όστις ώθει τόν κόσμον και τόν άνθρωπον πρός τό μέλλον, ως μοχλόν (και ούχι ως τό άπλώς δυνατόν και εισέτι άναμενόμενον τέρμα) τής έλπίδος, ήτις διεγείρει τάς ανθρώπινους προσπαθείας. Πρέπει νά είναι ή άπόλυτος πληρότης του πραγματικού, άφου είναι τό έλατήριον όλοκλήρου τής δυναμικής ταύτης του μέλλοντος. Τό μέλλον όμως, ούτω νοούμενον, μήπως διαφέρη εκείνου τό όποιον καλούμεν Θεόν;

Τούτο όμως μάς άγει άντιστοίχως εις τό νά άποδώσωμεν εις τόν Θεόν τά έξής δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

1) 'Εφ' όσον εισέρχεται εις τό πνεύμα μας ως συνιστών τό άπόλυτον μέλλον, δέν είναι άντικείμενον γνώσεως, ή όποία θά έλάμβανε τήν θέσιν της πλησίον τών άλλων, ή όποία θά εύρίσκετο κάπου έντός του δικτύου τών γνώσεων και τών προσδοκιών μας. Μάλλον είναι άκριβώς εκείνο τό όποιον παρέχει εις τό σύνολον τών περι τό μέλλοντος σχεδίων τούτων τήν ύστασίαν των.

'Η γνώσις του Θεού έμπεριέχεται λοιπόν εις τήν έκπόνησιν τών ανθρώπινων σχεδίων διά τό μέλλον, άκόμη και όταν, μακράν του νά έξηγη τήν ταυτότητα τής πραγματικότητας, ήτις υποβαστάζει τήν όρμήν της πρός τό μέλλον, ο άνθρωπος έπιχειρεί νά τήν παραβλέψη.

2) 'Ως άπόλυτον μέλλον, ο Θεός είναι βασικώς και άναγκαστικώς τό άνέκφραστον μυστήριον: πώς πράγματι σημεία λαμβανόμενα έξ έμπειρίας «κατηγορικού» τύπου και άντλούμενα έκ τών πραγματικότητων του κόσμου τούτου θά ήδύναντο νά χαρακτηρίσουν καταλλήλως όλικήν πραγματικότητα ως τό άπόλυτον μέλλον, αυτην ταύτην τήν πηγήν του όλου σχεδίου του ανθρώπου; 'Ο Θεός, λοιπόν, είναι και παραμένει κατ' ούσίαν μυστήριον, έκ φύσεως υπερβαίνον τό θλέμμα του πνεύματος, όπερ ουδόλως τόν έμποδίζει νά καταστή ή ίδιος τό άπόλυτον μέλλον του ανθρώπου, νά δοθῆ εις αυτόν όλος είναι, με τήν άπεριόριστον πληρότητα του όντος του.

Τό διπλούν τούτο γνώρισμα τής γνώσεως του Θεού έξηγει τήν «δυνατότητα του άθεϊσμού». 'Ο άθεϊσμός είναι δύνατος διά τρεις λόγους: 'Εν πρώτοις, ο άνθρωπος δύναται νά παραμείνη εις τό «κατηγορικόν» πεδίο τής γνώσεως, νά άρνηθῆ νά προσέξη εκείνο τό όποιον καθιστά δυνατόν αυτην ταύτην τήν γνώσιν (έκείνο τό όποιον ή φιλοσοφία όνομάζει a priori όρους αυτης, τήν υπερβατικήν πλευράν). Κατόπιν, είναι πάντοτε δυνατόν νά ύποστηριχθῆ ότι είναι χίμαιρα νά όμιλώμεν περι συναντήσεως μετά του μυστηρίου τών μυστηρίων, του βασικού μυστηρίου, έν τῷ πλαισίω μιās θρησκείας, ότι κατά τινά τρόπον πρόκειται περι «τετραγωνισμού του κύκλου». Ουδέμία πράγματι θρησκεία δύναται νά άποφύγη τά «κατηγορικά» στοιχεία (τόν έννοιολογικόν μηχανισμόν τών δογμάτων, τόν κοινωνικόν, νομικόν μηχανισμόν κ.λ.π.). Τέλος ο άνθρωπος δύναται προφανώς νά είναι άθεος έν ῶ μέτρῳ άντιτάσσει άρνησιν ή άμφιβολίαν εις τήν ιδέαν ότι αυτός ούτος ο Θεός δύναται νά καταστή τό άπόλυτον μέλλον του φθάνει δέ μέχρι του σημείου νά πιστεύη ότι ουδεμίαν έν πάση περιπτώσει σχεσιν έχει μετ' αυτού.

'Εάν ούτως έχη τό πράγμα και άν, εις τήν χριστιανικήν γλώσσαν, δίδωμεν εις τό άπόλυτον μέλλον του κόσμου και

τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τότε ἢ εἰσβολή του, ἢ ἔλευσίς του, θέτει τὸν κόσμον εἰς ἄμεσον καὶ ὀριστικὴν σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ τούτου ὅστις προσφέρεται ὁ ἴδιος.

“Ἄλλως, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν πλέον πνευματικὴν γλῶσσαν, θὰ εἴπωμεν ὅτι τοιοῦτο γεγονός εἶναι ἡ ἄμεσος ἐνόρασις τοῦ Θεοῦ, μία κατάστασις καθ’ ἣν ὁ κόσμος, εἰς τὸ ὑπέρτατον σημεῖον ἐμφανίσεώς του, ἦτοι τὸν ἀνθρωπινον, εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ ἀπολύτου μυστηρίου, τὸ ὁποῖον μεταδίδεται εἰς αὐτόν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Χριστιανισμὸς καλεῖ «χάριν» δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἓνα τοιοῦτο δῶρον: ὁ Θεὸς ὅστις προσφέρεται εἰς τὸν ἀνθρωπινον ὡς τὸ ἀπόλυτον μέλλον του, ἀλλ’ εἰς στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ δῶρον τοῦτο ἔχει ἀκόμη μίαν ἱστορίαν: ἔρχεται, τὸ δεχόμεθα ἢ τὸ ἀρνούμεθα.

“Ὅταν δὲ ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τί ἐννοοῦμεν; Οὐδὲν πέραν τούτου: Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐκδήλωσις, δι’ ἡμᾶς, τοῦ Θεοῦ ὅστις προσφέρεται ὡς δῶρον εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὸ ἀπόλυτον μέλλον τοῦ κόσμου. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοιοῦτο δῶρον καθίσταται πιστευτόν, ὑπάρχει διαπαντός καὶ ἀμετακλήτως, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς «κατηγορικῆς» ἐμπειρίας του.

“Ὅταν ὁμως ὠμιλήσωμεν περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ἀμέσου σχέσεως πρὸς τὸν Θεόν, τῆς χάριτος, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... περιελάθσαμεν τὴν οὐσίαν ἐκείνου τὸ ὁποῖον, ἢ χριστιανικὴ πίστις διακηρύττει περὶ τῆς οἰκονομίας τῆς σωτηρίας. Ὁλαὶ δὲ αἱ λέξεις αὐτὰς σημαίνουν ἓνα μόνον πρᾶγμα: ὁ κόσμος κατέχει ἓνα ἀπόλυτον μέλλον (τοιοῦτο δὲ μέλλον εἶναι ἡ σωτηρία αὐτοῦ), τὸ γίνεσθαι τοῦ κόσμου ἔχει ὡς τέρμα τὸ ἀπόλυτον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι θασίμως κηρύσσομεν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν θρησκείαν τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος.

III. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΠΙΓΕΙΟΝ «ΣΥΣΤΗΜΑ».

Ὁ Χριστιανισμὸς διακηρύσσει ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ἀτομικὴ μοῖρα σταματᾷ ὀριστικῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, συμφῶνως πρὸς τὸν τρόπον καθ’ ὃν ἐζήσαμεν, ἀναλόγως τοῦ ἂν προσεφέρθημεν ἢ ὄχι εἰς τὸ ἀπόλυτον μέλλον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς ὁμως εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον σαφὴς προκειμένου περὶ τῆς συλλογικῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ὡς τοιαύτης. Ἐν πρώτοις, οὐδὲν λέγει περὶ τῆς ἐπιγείου διαρκείας τοιαύτης ἱστορίας. Ἡ αὐτὴ σιωπὴ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου της, ἐπὶ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸ ἐπίγειον τοῦτο μέλλον. Οὐδὲν πρόπλασμα προτείνει τῆς μελλούσης κοινωνίας, οὐδεμίαν πρόγνωσιν κάμνει τῆς ὄψεως τοῦ οὐρανοῦ κόσμου, οὐδενὸς ὠρισμένου ἐπιγείου σκοποῦ ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐπιδίωξιν. Ὅταν ὁμως ὁ ἀνθρώπος διανοητῶς νὰ ἐπεξεργασθῆ ἓνα μέλλον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον, ὅταν τὸ πραγματοποιῆ διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος θέτει εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ τὸ ἀνυψῶν εἰς ἀπόλυτον μέλλον, εἰς μέλλον πέραν τοῦ ὁποῖου οὐδὲν πρόκειται πλέον νὰ ἐπιτευχθῆ, τότε ὁ Χριστιανισμὸς δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ἀπορρίψῃ τὴν τοιαύτην στάσιν καὶ νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς οὐτοπικὴν ἰδεολογίαν.

Πρόκειται περὶ ἰδεολογίας, διότι τὸ ἴδιον μῖα ἰδεολογία εἶναι νὰ ἐπιλέγῃ ὠρισμένην ἰδιαιτέραν πραγματικότητα τοῦ κόσμου διὰ νὰ τὴν ἀναγάγῃ εἰς ἀπόλυτον στοιχεῖον.

Πρόκειται δὲ περὶ οὐτοπικῆς τοιαύτης: εἴτε πράγματι ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς, εἴτε ἀπὸ τῆς συλλογικῆς σκοπιᾶς, εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ τέλος νὰ ταυτίσωμεν ἓνα μέλλον ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν δυνατοτήτων τοῦ κόσμου μετὰ τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος. Ἄλλωστε, πῶς νὰ ἀπαγορεύσωμεν εἰς τὸν ἀνθρωπινον νὰ θέτῃ ἐρωτήματα ὑπερβαίνοντα τὸ πλαίσιον τοῦ πεπερασμένου μέλλοντος; Πράγματι, ὅσον καὶ ἂν ἀναπτύσῃ ἀπεριορίστως τὰς δυνατότητας τοιοῦτου μέλ-

λοντος, τὰ ὄρια του δὲν τοῦ διαφεύγουν.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὁμως ὅτι ἀποφεύγομεν νὰ περιπέσωμεν εἰς τοιαύτην ἰδεολογικὴν οὐτοπίαν, ἥτις ἰσχυρίζεται ὅτι προσδίδει εἰς ἐπίγειον μέλλον τὸν συντελεστὴν τοῦ ἀπολύτου. Τότε ὁ Χριστιανισμὸς κάμνει περισσότερον τοῦ νὰ ἀποφύγῃ νὰ λάβῃ θέσιν ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λογικοῦ σχεδίου ἐπιγείου μέλλοντος· υἰοθετεῖ ἔναντι τῶν σχεδίων τούτων θετικὴν στάσιν. Πᾶσα δομὴ τοῦ μέλλοντος ἢ ὁποία βασίζεται εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὴν δημιουργικὴν νόησιν τοῦ ἀνθρώπου, πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ δυνατόν ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς φύσεως—πάντα δὲ ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῆς αὐξούσης διαδικασίας «κοινωνικοποιήσεως» τῆς ὑπάρξεως, ἥτις προτίθεται ὅπως χορηγήσῃ εἰς ἕκαστον τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐλευθερίας—ἀντιπροσωπεύει διὰ τὸν Χριστιανισμὸν ἔργον περιλαμβανόμενον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, οἷαν ὁ Θεὸς τὴν ἠθέλησεν, ὑποχρέωσιν ἀποτελοῦσαν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς καθαρῶς θρησκευτικῆς διαθέσεώς του, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν στρεφομένην, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι, πρὸς τὸ ἀπόλυτον μέλλον. Ἐξηγούμεθα:

Εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν δι' ἕνα ἀπόλυτον μέλλον, διὰ τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι προορίζονται, εὐρίσκεται τὸ μόνον θεμέλιον τῆς ἀπολύτου ἀξίας παντὸς ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἡ πίστις ὁμως αὐτὴ γεννᾷ μίαν πεποίθησιν, ἥτις προσδίδει εἰς τὰς καταβαλλομένας προσπάθειας πρὸς ἐγκαθίδρυσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς τελειότερας δυνατῆς κοινωνίας, τὸ πλεόν ἀσφαλές καὶ θαθὺ θεμέλιόν των.

Διὰ τὸν Χριστιανισμὸν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἀντιπροσωπεύουν πράγματι μίαν ἐνιαίαν ἐντολὴν καὶ τὴν ἀδιαίρετον ἐκπλήρωσιν τῆς πραγματικῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν δὲν συνιστᾷ μίαν οἰανδήποτε ἰδεολογικὴν προσθήκην· εἶναι ἕνας τρόπος ἀντιμετω-

πίσεως τῆς ὑπάρξεως συνιστάμενος εἰς τὴν μὴ στένωσιν τοῦ ὀρίζοντος, εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ὀλικῆς ἐννοίας αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐνατένισιν ἐν πνεύματι ὑποδοχῆς καὶ ἐλπίδος, τῆς προσδοκίας τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος (τοῦτο δὲ συμβαίνει ἀκριβῶς ὅταν ἡ τοιαύτη προσδοκία θέτει ὄρια εἰς τὰς ἐπιγείους προσπάθειας). Ἐὰν ὁμως τοιαύτη εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοιοῦτος ὁ ἀδιαίρετος νόμος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι τοῦτο ὀρίζει ἀκριβῶς τὸ θαυτέρον ἐλατήριον ὄλων τῶν μεταβολῶν ἐν τῇ ἐπιγείῳ καταστάσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῷ τρόπῳ ζωῆς του ἐν τῇ κοινωνίᾳ, χωρὶς τοῦτο νὰ καθιστᾷ τὸν Χριστιανισμὸν ἀντίπαλον ἢ ἀνταγωνιστὴν τῶν σχεδίων προσκαίρου μέλλοντος;

Ὁ Χριστιανισμὸς οὐδὲν ὄνειρον τοιοῦτου μέλλοντος ἐπαγγέλλεται, ἀφήνει δὲ πᾶσαν ἐλευθερίαν εἰς τὰς ἀποπείρας αἴτινες σέβονται τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἐν μόνον πρᾶγμα ἀπορρίπτει, μάλιστα ριζικῶς: τὴν οὐτοπικὴν ἀντίληψιν ἑνὸς μέλλοντος θασιζομένου ἐπὶ ἰδεολογίας, τὴν ἀξίωσιν ταυτίσεως τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος μετὰ μέλλοντος συνισταμένου ἐκ «κατηγορικῶν» στοιχείων ἐπιγείου οὐσίας, τὴν ἀπόπειραν καταθιβάσεως τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου κάτωθι τοῦ ἀνωτάτου ἐπιπέδου του, τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀφάτου μυστηρίου, τοῦ ἀπολύτου, μὴ ὑπαγομένου εἰς ὄρους καὶ ὄρια ὄντος, τοῦ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ ἐκείνου ὅστις δέχεται, διὰ τῆς χάριτός του, νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅστις κατέστησε τὴν ἔξαρσιν, ἢ ὁποία παρασύρει τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἕνα τοιοῦτο δῶρον, τὴν ὑπερτάτην ἐννοίαν καὶ τὸ ἐλατήριον τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος.

IV Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΕΧΕΙ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΜΕΓΙΣΤΗΝ ΣΗΜΑΣΙΑΝ ΔΙΑ ΤΟ ΕΠΙΓΕΙΟΝ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ἡ πίστις εἰς ἀπόλυτον μέλλον τὴν ὁποίαν πρεσβεύει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ οὐ-

δετερότης τὴν ὁποῖαν ἐπιδεικνύει ἔναντι τῶν ἀνθρωπίνων προγραμμάτων, ἀτομικῶν τε καὶ συλλογικῶν, ἐπιγείου μέλλοντος, ἢ ἐλευθερία τὴν ὁποῖαν ἀναγνωρίζει δι' ὄσους τὰ ἐκπονοῦν καὶ τὰ πραγματοποιοῦν, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν τὸν ἐμποδίζει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, νὰ παρέχη τὴν ὑποστήριξίν του εἰς τὴν ὁρμὴν, ἣτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν κατάρτισιν λογικῶν ἐπιγείων προγραμμάτων, ὅπερ ἀποτελεῖ παράγοντα ἀνεκτιμητοῦ σημασίας.

Δὲν ἰσχυρίζεται θεβαίως ὅτι οἱ πιστοὶ του εἶναι οἱ μόνοι θεράποντες τῶν συμφερόντων τοῦ κόσμου τούτου, οἱ μόνοι οἱ ὁποῖοι ἀφιερώνουν ὀλόκληρον τὸν ἑαυτὸν τῶν εἰς τὴν οἰκοδόμησιν ἑνὸς μέλλοντος ἀξίου τοῦ ἀνθρώπου. Γνωρίζει κάλλιστα ὅτι φέρει μετ' ἄλλων τὴν εὐθύνην τῶν προγραμμάτων τοῦ κόσμου τούτου. Δὲν ἀμφισβητεῖ, ὅτι ἂν ὄχι ἡ φύσις του, τοῦλάχιστον τὰ συγκεκριμένα σχήματα τὰ ὁποῖα ἔλαβε κατὰ τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀπετέλεσαν εἰς οὐχὶ ἀμελητέον ἀριθμὸν περιπτώσεων ἐμπόδιον εἰς τὰς ἀνθρωπίνους προσπάθειας. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ὑπάρχουν ἀνθρώποι ἀφοσιούμενοι ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς κοινωνικῆς προόδου χωρὶς οὐδόλως νὰ πρεσβεύουν τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκει ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἔν καὶ τὸ αὐτό· ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἀφοσιουταί τις ἀπολύτως καὶ ἀνεπιφυλάκτως, ἀπὸ ἀγάπην, εἰς μίαν ἀνθρωπίνην ὑπόθεσιν, λόγῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειας, τότε προσχωρεῖ εἰς ἓν σύνολον κανόνων καὶ ἀπολύτως ἠθικῶν ἀξιών καὶ κατ' ἀκολουθίαν (τοῦλάχιστον σιωπηρῶς) εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὰ ὅμματα τοῦ ὁποίου ἡ τοιαύτη στάσις προσλαμβάνει ὑπερφυσικὴν ἀξίαν σωτηρίας. Ὁ Χριστιανισμὸς ὅμως οὐδόλως ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν χριστιανόν, ὅστις ἐπιδεικνύεται ὡς τοιοῦτος.

Ἐν τούτοις, ἔστω καὶ ὡς θρησκευτικὸν σύστημα, ὡς θεία θρησκεία ἐνσαρκωμένη

εἰς ὠρισμένα σχήματα, ὁ Χριστιανισμὸς προσφέρει κεφαλαϊώδη συμβολὴν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιγείων σκοπῶν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ἐπαγγελόμενος τὴν ἐλπίδα ἀπολύτου μέλλοντος, προασπίζει τὸν ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πυρεττοῦ, ὅστις τὸν ὠθεῖ νὰ ἐπιδιώξη τὴν πραγματοποίησιν τῶν νομίμων σχεδίων του περὶ μέλλοντος μὲ θηριώδη δύναμιν ἐτοιμὴν νὰ θυσιάσῃ ἐκάστην γενεάν εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτω τὸ μέλλον ἕνα Μολῶχ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πράγματι ὑπάρχων ἄνθρωπος σφαγιάζεται ὑπὲρ ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις οὐδέποτε θὰ ὑπάρξῃ, ὅστις θὰ παραμείνῃ ἔσσει πέραν τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηγεῖ, διατὶ ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι πλέον ἱκανὸς νὰ συμβάλῃ αἰσθητῶς εἰς τὴν ἔλευσιν καλλιτέρου μέλλοντος, διατηρεῖ τὴν ἀξιοπρεπειάν του καὶ τὴν ἀψαυστον ἀξίαν του.

Ὁ Χριστιανισμὸς παρέχει εἰς τὴν ἀναλαμβανομένην ἐν ᾧφει τοιοῦτου ἐπιγείου μέλλοντος ἐργασίαν τὴν ὑπερτάτην καὶ ριζικὴν ἀξίαν αὐτῆς. Διδάσκων πράγματι τὴν ἐνότητα τῆς διπλῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, διακηρύττει ὅτι ἡ θετικὴ σχέσις ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον συνιστᾷ οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς χριστιανικῆς ὑπάρξεως, τὴν ἀναντικατάστατον μεσολάβησιν μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι τὸ ἀπόλυτον μέλλον τοῦ ἀνθρώπου, ἡ «σωτηρία» τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς ὁ ἄνθρωπος, ἀντικείμενον τῆς μεγάλης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄλλως ἢ ὡς ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον διαπλάσσει τὸ μέλλον του, δὲν δυνάμεθα νὰ διηγήσωμεν περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ παρὰ μόνον ἐπιστρατεύοντες τὴν δραστηριότητα τῆς θελήσεως ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον οἶος εἶναι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ γηίνου μέλλοντος. Μήπως πρόκειται περὶ ἰδεολογίας; Μήπως στεροῦμεν οὕτω τὴν

θέλησιν ταύτην τῆς αὐτονομίας τῆς, ὀρίζοντες εἰς αὐτήν ἐν ἐξωτερικόν κίνητρον; Μηδαμῶς. Ἀπλῶς τὴν ἀποκαλύπτομεν εἰς ἑαυτήν, ἀναγνωρίζομεν τὸν χαρακτήρα ὑποχρεώσεως, ὁ ὁποῖος τὴν χαρακτηρίζει εἰς τὰ θάθη τῆς.

V. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ, ΘΑ ΥΠΑΡΧΗ ΠΑΝΤΟΤΕ.

Οὐδὲν θὰ κατισχύσῃ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ τελικῶς νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν μὲ ὄλην τὴν σοβαρότητα τῆς ὁποίας εἶναι ἄξιος. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ὀρθολογιστής, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὁ ροῦς τῆς ἱστορίας, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνισθάνεται τί εἶναι, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποκτᾷ τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀναντικαταστάτου μοναδικότητός του, τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρεπείας του. Ὅσον δὲ ἡ κοινωνικὴ διάστασις θὰ ἀποκτᾷ σημασίαν εἰς τὸ ὄμματά του καὶ θὰ περιβάλλεται μὲ ἀπαιτήσεις, τόσον τὸ ἄτομον θὰ ἀποκτᾷ μεγαλυτέραν ἀξίαν. Ἄλλως πρέπει νὰ ἀναμένεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία θὰ ἐκπέσῃ εἰς καταστάσιν ἀγέλης, εἰς πλῆθος ἀσημάντων ὄντων.

Μακρὰν τοῦ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ριζικὴν σοβαρότητα, τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομον ὀφείλει νὰ ἀναγνωρίζῃ εἰς ἑαυτὸ καὶ νὰ δίδῃ εἰς τὸν ὁμοίόν του, τὸ μεγαλεῖον τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ριζικὴ σοβαρότης τῶν ἔργων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τὰ ὁποῖα αὕτη ἐπιβάλλει ἀπλῶς τὰς ἐπαυξάνουν. Τοῦτο εἶναι εἰς λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ αὐριανὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχη μικροτέραν συνείδησιν τοῦ σημερινοῦ, ἀλλ' ἠὺξημένην συνείδησιν τῆς προσωπικῆς του ἀξίας. Ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀπελευθεροῦται τῶν περιορισμῶν τῆς φύσεως, τόσον συνειδητοποιεῖ ὅτι εἶναι ὑποκείμενον προικισμένον μὲ σκέψιν καὶ ἐλευθερίαν ἀποφάσεως. Οὐτε δὲ αἱ οἰκονομικαὶ ἀλλαγαὶ οὔτε αἱ μεταβολαὶ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος

τὸν ἐμποδίζουν νὰ γνωρίζῃ ὅτι προορίζεται νὰ ἀποθάνῃ, νὰ προσκρούῃ εἰς τὸ ὄριον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἐπαναθέτει ὑπὸ συζήτησιν ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του.

Πῶς νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ἄνθρωπον νὰ θέσῃ τὰ ὑπέρτατα ἐρωτήματα: Τί εἶμαι, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ὑπάρξεώς μου; Ποία εἶναι κατὰ θάθος ἡ ἔννοια τοῦ κόσμου εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκομαι καὶ τῆς ἰδικῆς μου ὑπάρξεως; Ποία ἡ πλήρης ἔννοια αὐτῶν, καὶ ὄχι μόνον ἡ ἔννοια τῶν λειτουργικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστα στοιχείων του;

Καὶ ἄς μὴ ἰσχυρισθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι οὐδεμία ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχει ἀπάντησις οὔτε νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἐρώτημα λέγων ὅτι τοῦτο στερεῖται ἐννοίας. Εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, τὸ ἐρώτημα θὰ τίθεται ἀκαταπαύστως, ἔστω δὲ καὶ διὰ τῆς συνεχούς ἐπωδοῦ, ἥτις διακηρύττει τὸ ἀνωφελές του, θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε. Διὰ τοῦτο θὰ ὑπάρχουν πάντοτε ἄνθρωποι ἔχοντες τὸ θάρρος νὰ ἀναζητοῦν ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Δὲν ἰσχυρίζονται ὅτι εὐρίσκουν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τῆς πλήρους ἐννοίας τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, δὲν ἰσχυρίζονται ὅτι τὴν εὐρίσκουν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν πραγματικότητων τῆς ἐμπειρίας, ὡς ἐὰν ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι περιλαμβάνεται μεταξὺ αὐτῶν. Δυνάμει τοῦ νόμου καθ' ὃν τὸ πολλαπλάσιον προϋποθέτει τὴν μονάδα, διακηρύσσουν μᾶλλον ὡς ἐσσεῖ ἀκατανόητον μυστήριον τὴν πραγματικότητα ἣτις ὑποβαστάζει τὸ σύνολον τῶν πραγματικότητων τῆς ἐμπειρίας μας.

Ὡς μυστήριον ὅμως ἡ βασικὴ πραγματικότης αὕτη εἶναι ἡ ὑπερτάτη «σχέσις» τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀπόλυτον μέλλον του, μέχρι σημείου ὥστε ὁ ἄνθρωπος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ οὕτως, ὥστε αὕτη δύναται καὶ ὀφείλει νὰ καταστῇ ἀντικείμενον τῆς ἀναμνήσεως του. Ἴδου ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν, ἰδου τί ἐννοοῦν μὲ τὴν λέξιν «θρησκεία». Αὕτη δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα γυννοῦν αἱ ἀμοιβαῖαι

—θά ἡδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν λειτουργικάι—σχέσεις μεταξύ τῶν διαφόρων πραγματικοτήτων τῆς ἐπιγείου ἐμπειρίας μας, ἀλλὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον ἐγείρουν αἱ διάφοροι πραγματικότητες αὐται θεωρούμεναι ὡς ἕν σύνολον.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο τὸ ζήτημα πάντοτε θὰ τίθεται, θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε θέσις διὰ τὴν θρησκείαν, διὰ τὸν Χριστιανισμόν, διότι εἶναι ἴδιον τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ διακρίνῃ τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου.

Τὸ νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι οὐδὲν θὰ καταχύσῃ τῆς θρησκείας ταύτης τοῦ μέλλοντος, ἰσοδυναμεῖ μὲ ταυτόχρονον ἀναγνώρισιν ὅτι θὰ διατηρήσῃ αὕτη τὴν κοινωνικὴν ὄψιν τῆς. Αὕτη κατ' ἀνάγκην θὰ ἐξαρτᾶται, μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα θὰ λάβῃ εἰς τὸν ρόλον τῆς ἱστορίας, ἐκ τῆς ὀργανώσεως τοῦ κόσμου μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ζῆ. Ὁ Χριστιανισμὸς ὅμως οὐδὲν προκατεσκεύασμένον καὶ κανονιστικὸν πρόπλασμα κατέχει τῆς ἐγκοσμίου ταύτης κοινωνίας, οὔτε ἐδέχθη περὶ αὐτῆς καμμίαν προφητικὴν ἀποκάλυψιν.

Γνωρίζει ἐν τούτοις ἐν πρᾶγμα: δυνάμει τῆς φύσεώς του καὶ τῆς ἐσχατολογίας τὴν ὁποῖαν πρεσβεύει, θὰ εἶναι, μέχρι τῆς ἐλευσεως τοῦ ἀπολύτου μέλλοντος, ἀντικείμενον ἀμφισθητήσεως, ἀκόμη δὲ καὶ ἀρνήσεως, χωρὶς τοῦτο ν' ἀλλοιώσῃ τὴν συνειδησίην του περὶ τοῦ ὅτι εἶναι ἡ θρησκεία ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο τοῦ ἀπαγορεύει νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ κοινωνία τὴν ὁποῖαν ἐνσαρκώνει, ἡ Ἐκκλησία, συμπίπτει ἔστω καὶ ὑλικῶς, μὲ τὴν ἐγκόσμιον κοινωνίαν. Ἡ ὀργανωμένη αὕτη κοινωνία εἶναι πρᾶγμα μίᾳ κοινότης πιστῶν, τῶν ὁποίων ἡ πίστις εἰς τὸ ἀπόλυτον μέλλον βασίζεται κατ' ἀνάγκην, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένη παντός καταναγκασμοῦ, ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἀποφάσεως ἐκάστου. Πῶς θὰ ἡδύνατο λοιπὸν ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ συναθροισθοῦν πρᾶγματι περὶ αὐτοῦ; Ἐφ'

ὅσον ὅμως ἡ καμπύλη ἐξελιξεως τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ὑπερβαίνουσα τὰ φράγματα λαῶν καὶ ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν πολιτισμῶν, τείνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς κοινωνίας εἰς τὴν κλίμακα τῆς ἀνθρωπότητος, βλέπομεν νὰ διαγράφεται μίᾳ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ καθεὶς καθίσταται ὁ γείτων ὄλων.

Αὕτη αὕτη ἡ φύσις τοῦ τὸν προτρέπει συνεπῶς ὅπως ἀξιοῖ τὴν ἐλευθερίαν ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ ἥτις, θέλουσα νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸ σῆμα τοῦ θρησκευτικοῦ πλουραλισμοῦ, δημιουργεῖ ἢ ἀνέχεται πᾶν ὅ,τι τοῦτο ὑποθέτει· τοῦτο ὅμως οὐδόλως λύει τὸ ζήτημα μέχρι τίνος σημείου τοιαύτη κοινωνία ὀφείλει, μὲ κίνδυνον διαλύσεως, νὰ ἀπαιτήσῃ ἢ νὰ δημιουργήσῃ ἢ ἰδίᾳ μίᾳ κοινὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου. Αἱ αὐριαναὶ κοινωνίαι θὰ δύνανται νὰ ἀνεχθοῦν τοσούτῳ εὐκολώτερον τοιοῦτον θρησκευτικὸν πλουραλισμὸν καθ' ὅσον, ἀκόμη καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐπιγείου ἰδεολογίας, δὲν θὰ ἐπιδιώξουν σοβαρῶς ὡς ἰδεῶδες τὴν ἀπόλυτον ὁμοιομορφίαν· τοῦτο θὰ ἦτο τὸ τέλος τῆς ἱστορίας.

Κατὰ συνέπειαν, πᾶσα θεωρία περὶ τοῦ ἐπιγείου μέλλοντος, φροντίζουσα ὅπως μὴ διαλύσῃ τὴν πραγματικότητα τῆς ἱστορίας, ὀφείλει νὰ εἶναι συνεπὴς πρὸς ἑαυτὴν καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἀρχὴν ἐνὸς νομίμου πλουραλισμοῦ (καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, δημοκρατικοῦ) ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἀντιλήψεων ἐπιγείου φύσεως· τοῦτο θὰ τὴν ὑποχρεώσῃ ἀφεύκτως νὰ ἀφήσῃ ἐλευθερίαν δράσεως καὶ ἐκφράσεως εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐν τῇ ἀναμονῇ ἀπολύτου μέλλοντος καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπαγγέλλονται τοιαύτην προσδοκίαν.

KARL RAHNER

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου τοῦ

Μονάχου

Μετάφρ. Β. Σταθάκη

ΕΚ ΤΩΝ ΑΟΡΑΤΩΝ ΤΑ ΟΡΑΤΑ

«Πίστει νοοῦμεν κατηγορίσθαι τὸς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ ἐλεπόμενα γεγονέναι»

(Ἐβρ. 11, 3).

Ἡ θρησκευούσα ψυχὴ πραγματικῶς ἔχει μυστηριώδεις ἐνοράσεις, οἱ ὁποῖες προτρέχουν τὸν χρόνο καὶ προσπερνοῦν τοὺς αἰῶνας. Ἔτσι λ. χ. ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, ὅταν θεβαιῶνῃ πὺς τὰ ἐλεπόμενα προῆλθον ἀπὸ τὰ μὴ φαινόμενα, ἤδη πρὶν δέκα ἐννέα αἰῶνας προεξαγγέλλει σ' ἐμᾶς μιὰν ἀλήθεια, μιὰ πραγματικότη-
τα, τὴν ὁποίαν μόλις στὰ τελευταῖα χρό-
νια ἡ ἐπιστήμη ἐπρόσεξε, ἐξερεύνησε
καὶ ἐμελέτησε.

«Εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ ἐλεπόμενα γεγονέναι».

Ἡ διαβεβαίωση αὐτὴ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῆ σὰν μιὰ φανερὴ πρόκληση, πὺ ρίπτει ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς πρὸς τοὺς αἰσθησιοδόξους κάθε ἐποχῆς, πὺ ἔχουν σὰν ἔβλημά τους τὸ γνωστόν: «πιστεύω μόνο εἰς ὅ,τι ὑποπίπτει σὶς αἰσθήσεις μου».

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς παχυλῆς αὐτῆς ὕλισ-
τικῆς θεωρίας ἐγκλωβίζον τὸ αἰθεροθάμ-
μον ἀνθρώπινο πνεῦμα μέσα στὸ στενὸ
καὶ ἀποπνικτικὸ πλαίσιο τῆς ψηλαφητῆς
πραγματικότητος καὶ δὲν τὸ ἐπιτρέ-
πουν νὰ ἔλθῃ σὲ ζωογόνον ἐπαφὴ μὲ
τὸν κόσμον τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν.

Ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, ὁ συγγρα-
φεὺς τῆς Πεντατεύχου, στὴν μετῶπη τῆς
κοσμογονίας σὰν « τ η λ α υ γ ἐ ς
π ρ ὀ σ ω π ο ν » θέτει τὴν δημιουργικὴ
χεῖρα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ λόγια: «Ἐν ἀρ-
χῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
γῆν».

Τὴν Μωσαϊκὴ δὲ διακήρυξη μὲ τρόπο
πανηγυρικὸ συνυπογράφει καὶ ὁ εὐαγ-
γελιστῆς Ἰωάννης, ὅταν διακηρύττῃ:
«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν
πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.
Πάντα δι' Αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς Αὐ-

τοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε· ἐν Αὐτῷ
ἦν ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. 1, 1 καὶ ἐξ.).

Οἱ ὁπαδοὶ ὅμως τῆς ὕλιστικῆς σχολῆς
παραφράζον ἀνευλαθῶς τὴν δημιουρ-
γικὴ δύναμη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ
διίσχυρίζονται ὅτι ἐν «ἀρχῇ ἦν ἡ ὕλη...
πάντα δι' αὐτῆς ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐ-
τῆς ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε· ἐν τῇ ὕλῃ
ἦν ἡ ζωὴ...».

Ἡ αἰωνιότητα τῆς ὕλης καὶ ἡ προέ-
λευση ἀπ' αὐτὴν τοῦ κάθε τι πὺ ὑπάρ-
χει χάρη στὴν ἐξέλιξη, ὅπως διίσχυρί-
ζονται οἱ ὕλόφρονες, εἶναι πρόβλημα
ἀσυγκρίτως περιπλοκώτερο παρὰ τὸ νὰ
δεχθῆ κανεὶς μιὰ αἰώνια αὐθύπαρκτη,
πάνσοφη καὶ παντοδύναμη πνευματικὴ
Ἄρχη, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἔχουν προέλθει
δημιουργικῶς τὰ πάντα, ἀπὸ τὰ μέγι-
στα μέχρι τὰ ἐλάχιστα.

Οἱ πολέμοι τῆς χριστιανικῆς κοσμο-
γονίας ἐπικαλοῦνται τὴν «δ η μ ι ο υ ρ-
γ ι κ ῆ ἐ ξ ἐ λ ι ξ η». Ἄλλ' εἶναι πα-
ράδοξος ὁ διίσχυρισμὸς ὅτι μὲ συνεχεῖς
μεταμορφώσεις καὶ μετασχηματισμοὺς
σὲ χρονικὸ διάστημα ἑκατομμυρίων ἐ-
τῶν κατάρθωσεν ἡ ὕλη νὰ διαμορφώσῃ
τὸ θαῦμα τῆς ἀνθρώπινης προσωπότη-
τας, τὸν « σ κ ε π τ ὀ μ ε ν ο ν κ ἄ λ α-
μ ο » τοῦ Πασκάλ, «τὸ θ α ὕ μ α τῆ ς
σ κ ἔ ψ ε ω ς, τοῦ συναισθηματος καὶ
τῆς συνειδήσεως» κατ' ἄλλους.

Καὶ πράγματι, ἐὰν εἰς τὸ μηδὲν προσ-
θέσωμεν ἑκατομμύρια ἢ δισεκατομμύ-
ρια μηδενικά, τὸ ἄθροισμὰ των θὰ εἶ-
ναι καὶ πάλιν μηδέν.

Στοὺς ὁπαδοὺς τῆς ὕλιστικῆς θεωρί-
ας, πὺ μυκτηρίζουν τὴν χριστιανικὴ πί-
ντη, πιστεύουν ὅμως σὲ θεωρίες, πὺ
ἀπαιτοῦν ἀσυγκρίτως περισσότερη πί-
στη παρὰ ἡ χριστιανικὴ, θὰ ἦτο δυνα-
τὸν νὰ προβληθῆ ἡ ἀκόλουθη διλημματι-

κή άπορία: Μὲ τὴν ἔννοια τῆς ὕλης στὴν ὁποῖαν στηρίζετε τὰ πάντα καὶ μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπιχειρεῖτε νὰ ἐξηγήσετε τὰ πάντα, εἴτε συνυπονοεῖτε καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ πνεύματος, ὅποτε ἡ πρώτη ἀρχὴ σας δὲν εἶναι καθαρῶς ὕλικὴ ἀλλὰ ὕλοπνευματικὴ, εἴτε ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς ὕλης αὐτῆρῶς ἀποκλείετε κάθε ἔννοια πνεύματος. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ὑπαρξὴ τοῦ πνεύματος καὶ σεῖς δὲν τολμάτε νὰ ἀπαρνηθῆτε, εἰσθε ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῆτε τὴν προέλευσὴ του ἔξω ἀπ' τὴν ὕλη.

Ἡ τελευταία θεωρία περὶ τῆς ὕλης, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, εἶναι ὅτι κάθε ὕλικὸν ἄτομον ἀντιπροσωπεύει ἓνα μικροσκοπικὸ πλανητικὸ σύστημα. Γύρω σ' ἓνα θετικῶς ἠλεκτρισμένο πυρῆνα, τὸ πρωτόνιον, μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα περιστρέφονται τὰ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα ἠλεκτρόνια καὶ τὰ νετρόνια, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν μικροσκοπικῶν μορίων ἀπόστασις, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, εἶναι τόσον μεγάλη ὅση εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ ἀπόστασις!

Γιὰ νὰ κατανοηθῆ δὲ καλλίτερα πόσον μικροσκοπικὰ καὶ ἀδιόρατα εἶναι τὰ ἄτομα ποῦ συναντοῦν τὸ κάθε ὕλικὸ στοιχεῖον, πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι σ' ἓνα κόκκο φακῆς ἡμποροῦν νὰ περιληφθοῦν τόσα δισεκατομμύρια ἄτομα ὕλης, ὥστε γιὰ νὰ τὰ μετρήσουμε δὲν θὰ μᾶς ἔφθανε ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μας!

Ὡστε κάθε μικροσκοπικὸν ἄτομο τῆς ὕλης, ποῦ εἶναι τελειῶς ἀδιόρατο μὲ τὸν γυμνὸν ὀφθαλμό, κυρίως εἶναι ἐνέργεια, κίνηση καὶ ἐπομένως εἶναι ὄντοτητα μᾶλλον δυναμικὴ παρὰ ὕλικὴ. Εἶχε δίκαιον λοιπὸν ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς νὰ διαβεβαιώη τοὺς εὐσεβεῖς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὅτι τὰ ὁρώμενα συνίστανται ἀπὸ στοιχεῖα ἀόρατα. Νά, λοιπὸν καὶ μιὰ ἀκόμη περίπτωση, ὅπου οἱ ἀπόψεις τῆς ἀνθρώπινης σοφίας ἐναρμονίζονται θαυμάσια μὲ τὴς ἀπόψεις τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ τότε τί ἀπογίνεται τὸ ὕλιστικὸν

ἔμβλημα: «Πιστεύω μόνον σὲ ὅ,τι βλέπω;» Εἶναι προφανὲς πλέον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει καθυστερημένην ἐπιστημονικῶς θεωρίαν, ἡ ὁποία γιὰ νὰ συγχρονισθῆ, θὰ ἔπρεπε νὰ τροποποιηθῆ ἔτσι κάπως: «Τὸ κάθε τι ποῦ πραγματικῶς ὑπάρχει εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι δὲν φαίνεται, τὸ κάθε τι δὲ ποῦ φαίνεται εἶναι εἶδος ὀπτασίας ἢ μᾶλλον εἶναι κάποια παραίσθησις».

Ὡστε τὸ αἰσθησιολογικὸν ἔμβλημα: «Πιστεύω μόνον ὅ,τι αἰσθάνομαι» εἶναι ἀδύνατον νὰ στηριχθῆ ἐπιστημονικῶς, ὡς ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν περὶ τῆς ὕλης σύγχρονη ἐπιστημονικὴ ἀντίληψη.

Ὅταν δὲ σκέπτομαι τὴν ἐξέλιξη ποῦ ἔχει περάσει ἡ ἔννοια τῆς ὕλης, ἐνθουμούμαι τὴν ἐπιφώνηση τοῦ ποιητοῦ: "Α! πῶς ἀλλάζουν οἱ καιροὶ στὸν κόσμον ἐδῶ κάτω!

Ἡ ὕλιστικὴ κοσμοθεωρία μὲ τὴν πτωχαλᾶζονεῖα τῆς ἐμυκτήριζεν ἄλλοτε τὴν χριστιανικὴ πίστη σὲ κόσμον πνευματικόν. Ἐμυκτήριζε τὴς χριστιανικὲς ἐνοράσεις καὶ τὴς ἐχαρακτήριζε σὰν φαντασιοκοπήματα! Ἐν ὀνόματι δὲ τῆς ἐπιστήμης πολεμοῦσε κάθε ἰδέα θρησκευτικὴ, σὰν ἐφιάλτης ἐπέιξε τὰ στήθη πολλῶν ἀκαταρτίστων χριστιανῶν καὶ ἀνέκοπτε τὴς πνευματικὲς ἐξάρσεις τῆς ψυχῆς τῶν, ποῦ ἐπίστευε σὲ κόσμον ἀόρατο. Σήμερον ὅμως ἐπέρασαν πλέον τὰ παλαιὰ μεγαλεῖα καὶ οἱ κομπασμοὶ τῆς ὕλιστικῆς κοσμοθεωρίας, ποῦ ὑπενθυμίζει «ξεφουσκωμένο» ἀερόστατο τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Πολλὰ πράγματα θέλησε νὰ ἐξιχνιάσῃ. Τὰ πάντα ἐπεχείρησε νὰ ἐξερευνήσῃ καὶ νὰ διασαφηνίσῃ, ἀλλὰ δὲν ἄνθεξε στὴν δοκιμὴ. Ζάρωσε σὰν παιδικὸ «μπαλόνη», ποῦ ἀνυψώθηκε μὲν σὲ ὕψος δυσανάλογο μὲ τὴν ἀντοχὴ του δὲν κατώρθωσεν ὅμως ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀτμοσφαιρικὴ πίεση.

Σήμερον σὲ κάθε ἀπροκατάληπτον ἀνθρωπον εἶναι πρόδηλον, ὅτι ὁ ἀόρατος κόσμος ὑπάρχει, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑποπίπτῃ στὴς αἰσθήσεις μας, ποῦ εἶναι ἀνίσχυρες νὰ περιλάβουν στὴν ἀκτίνα τῆς ἐνεργείας τῶν ὅλη τὴν πραγματικότητα. Ἐφόσον δὲ ἡ ἐπιστήμη εἰσχω-

ρεί στή χώρα του άγνωστου και του μυστηριώδους, τόσο μäs άποκαλύπτει πράγματα άσotάμητα για τις σωματικές αίσθήσεις μας. Οί μωπικοί σωματικοί οφθαλμοί μας επί χιλιάδες τώρα χρόνια είναι άνοικτοί μπρος στον υλικό κόσμο, όπου κατοπτεύουν, μετρούν, σταθμίζουν, αναλύουν τo κάθε όρατο και ψηλαφητό, μετρητό και σταθμητό. Καί όμως ένw τo έρευνητικόν άνθρωπιο βλέμμα περιέβαλλε τόν όρατο κόσμο, πού τόν θεωρούσε σάν τήν μόνη πραγματικότητα, τά άόρατα άτομα τής ύλης επί μυριάδες χρόνια στριφογύριζαν έμπρος στους μωπικούς οφθαλμούς του ανθρώπου και από τόν αίώνιο μυστηριώδη στροβιλισμό τους προέκυπτε τo καταπληκτικό πλήθος τών ειδών τής δημιουργίας. Καί επί τέλους παρά τήν αντίθετη μαρτυρία τών σωματικών οφθαλμών έδέησε νά γίνουν έπιστημονικώς άποδεκτά τά άόρατα άτομα, χωρίς τήν βοήθεια τών όποιων ή σύγχρονη φυσική έπιστήμη τίποτα πλέον δέν ήμπορεί νά έξηγήση. Κατά τήν αντίληψη μάλιστα πολλών συγχρόνων έπιστημόνων τά άόρατα αυτά στοιχεία είναι ή μόνη όντότης και ή ασφαλέστερη πραγματικότητα!

Νά, λοιπόν ότι έμπρος στο έξησκημένο βλέμμα τών συγχρόνων σοφών διανοιγεται νέος κόσμος, πάρα πολύ άπομακρυσμένος από τις όρατες τής ύλης μορφές. Είναι o μυστηριώδης κόσμος τών παλμικών δονήσεων. Τά υλικά θεμέλια του σύμπαντος έχουν κλονισθή. Άντι του όρατου κυριαρχεί τo άόρατο. Άντι του υλικού τo πνευματικό, πού λέγεται ένέργεια, δύναμη, παλμός, κύμανση, κίνηση. Σήμερον κυριαρχεί ή ραδιοένέργεια με τις κυμάνσεις άδιοράτων άπορροών, πού στροβιλίζονται στο διάστημα με τήν ήλιγγιώδη ταχύτητα του φωτός τουτέστι 300 χιλιάδων χιλιομέτρων κατά δευτερόλεπτον!

Σήμερον έπικρατούν οί ακτίνες Χ, πού διαπερούν τά διαφανή σώματα. Έπικρατούν τά ήλεκτρικά κύματα και χάρη σ' αυτά έχουμε τά θαύματα του άσυρμάτου, του ραδιοφώνου, έχουμε τήν τηλεό-

ραση και τις είδε πόσα ακόμη καταπληκτικά πράγματα θά έπακολουθήσουν, τά όποια σήμερον μέν είναι μόλις διορώμενα, αύριον όμως άσφαλώς άναμενόμενα!

Β'

«Πιστεύω μόνον σε ό,τι βλέπω και γενικώς σε ό,τι υποπίπτει στις αίσθήσεις μου!». Η γνωσιολογική αυτή θεωρία, ή άνέκαθεν στενή και πενιχρή, σήμερον γίνεται περισσότερο στενή. Τo έδαφος επί του όποιου προσπαθεί νά στηριχθή, είναι τόσο άσταθές, ώστε κλονιζόμενη άδυνατεί νά σταθή στα πόδια της.

Είς ένα φανατικόν όπαδόν της, πού ύπεστήριζε με πείσμα τήν άποψη του, άντέτεινα κάποτε τά ακόλουθα:

«Άόρατες πραγματικότητες πάντοτε σε περιστοιχίζουν, φίλε μου, και διέσχίζουν τήν άτμόσφαιραν, μέσα στην όποιαν ζής. Άπό αυτές άντλούσες τήν ζωή, τήν κίνηση και τήν ύπαρξή σου έν γενει, χωρίς νά υποπτεύεσαι καν εκείνων τήν ύπαρξη! Καί ένw έπαιρόμενος για τις τεράστιες πράγματι έπιστημονικές και τεχνικές προόδους του αίωνος μας φανατζόσουν ότι βρίσκεσαι στο τέρμα σχεδόν τής γνώσεως του έπιστητού κόσμου, μ' όλα ταύτα, χωρίς νά τo υποπτεύεσαι, βρίσκεσαι μέσα σ' ένα κόσμο, πού δέν έχει όρια. Τά όρια του Άγνωστου ύστερα από κάθε έπιστημονική άποκάλυψη και κατάκτηση άντι νά στενεύσουν τουναντίον γίνονται ευρύτερα. Τήν χώραν του Άγνωστου είναι δυνατόν νά τήν παρομοιάσωμεν μ' ένα δάσος άπέραντο και άνεξερεύνητο. Όσον προχωρεί κανείς μέσα στο μυστηριώδες δάσος του Άγνωστου, τόσο καλλίτερα άντιλαμβάνεται ότι δέν εύρίσκειται παρά μόνον στο έμβασμά του. Οί δε τολημρότεροι, όσοι ριψοκινδυνεύουν νά εισχωρήσουν στα βαθύτερα μέρη του δάσους, άντιμετωπίζουν πραγματικότητες, πού είναι άσυγκρίτως περισσότερο καταπληκτικές παρά όσον ήτο δυνατόν νά φαντασθούν.

»Έμπρος στα έκπληκτα μάτια τών

συγχρόνων ἐξερευνητῶν τοῦ Ἄγνωστου σήμερον εὐρύτερος διανοίγεται ὁ καταπληκτικὸς κόσμος τοῦ πνεύματος. Καὶ οἱ πρωτοπόροι ἐξερευνηταί, ὅσοι κατῴρθωσαν ἀπὸ τὰ στενά μονοπάτια νὰ φθάσουν σὲ κάποια λεωφόρο τοῦ νέου αὐτοῦ κόσμου, ἔκθαμβοι ὁμολογοῦν, ὅτι τὸ πνεῦμα θρίσκειται καὶ κυριαρχεῖ παντοῦ, διότι ὁ ὄρατος κόσμος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ὠχρὴ μόνον ἀνάγναια τοῦ φωτοβόλου πνευματικοῦ κόσμου καὶ ὅτι ἡ πῶς μεγάλη καὶ πῶς βέβαιη πραγματικότητα εἶναι ὅτι δὲν ὑποπίπτει στὶς σωματικές αἰσθήσεις μας.

»**Ἡ πνευματοκρατία**, πού ὀλονέν ἐπιβάλλεται καὶ κυριαρχεῖ στὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, μᾶς βοηθεῖ νὰ προσεγγίσουμε καὶ στὴν διευκρίνησι τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Σήμερον, περισσότερο παρὰ χθὲς εὐρισκόμεθα στὴν γνώση τῆς. Χάρη στὶς ψυχικὲς καὶ τὶς μεταψυχικὲς ἔρευνες καὶ μελέτες τῶν τελευταίων χρόνων εὐρισκόμεθα τώρα ἐμπρὸς σὲ ἀξιοσπούδαστα γεγονότα, τὰ ὅποια μᾶς δίνουν πληρέστερες καὶ πειστικώτερες ἀποδείξεις γιὰ τὴν ὄντοτήτά μας καὶ γιὰ τὰ αἰώνια πεπρωμένα μας. Ἡ ὕλιστικὴ ἐξήγηση τῶν ἱκανοτήτων καὶ λειτουργιῶν τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι πλέον ἱκανοποιητικὴ. Μὲ ὠρισμένες ἐνέργειες τῆς πνευματικῆς μας ὄντοτος ξεπερνᾶμε τὰ σύνορα τοῦ σχετικοῦ καὶ προσεγγίζουμε στὴν σφαῖρα τοῦ ἀπολύτου. Ἡ ὕλη δὲν φαίνεται πλέον σὰν γενέτειρα τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα κυριαρχεῖ καὶ δεσπόζει ἐπὶ τῆς ὕλης. Τὰ μεταψυχικὰ φαινόμενα, ἡ ἐπενέργεια πού ἔχει ἡ σκέψη καὶ ἡ θούληση ἐπάνω στὸ σῶμα καὶ ἄλλα παρόμοια πνευματικὰ φαινόμενα ἀποκαλύπτουν τὴν ἀδέσμευτὴ δύναμη τοῦ πνεύματός μας καὶ εἶναι ἐνδείξεις, ὅτι ἡ ὑπόστασή μας εἶναι ὕπερ υλική.

»**Ὁ ψυχισμὸς** καὶ ἡ νέα παραφυάδα του, ὁ μεταψυχισμὸς, ἐνῶ θρίσκονται ἀκόμη στὰ σπάργανά τους τρόπον τινά, ὅμως μὲ τοὺς πειραματισμοὺς πού ἔχουν γίνεῖ στὴν περιοχὴ τους ἀνατρέπου ἤδη πολλὰ ἀντιλή-

ψεις ἀπὸ ἐκεῖνες πού ἐθεωροῦντο πρότινος σὰν ἀναμφισβήτητα δῆθεν τῆς ἐπιστήμης πορίσματα. Καὶ τώρα χάρις τὴν νεώτερες ἐπιστημονικὲς ἀντιλήψεις πολλὰς διαθεβαιώσεις τῆς ἀγ. Γραφῆς, πού ἄλλοτε παραγκωνίζονταν, σὰν ἀστήρικτες δῆθεν, σήμερον θεωροῦνται σὰν λογικὲς καὶ παραδεκτὲς. Θεραπείες, θαύματα, ἐμφανίσεις, ὑπερφυσικὲς ἀγγελίες καὶ ὄλος αὐτὸς ὁ ὑπερφυσικὸς λεγόμενος κόσμος, ἀντὶ νὰ παραπέμπεται, καθὼς ἄλλοτε, στὴν περιοχὴ τῶν μύθων καὶ τῶν ψευδαισθήσεων, μὲ τὸ φῶς τῶν συγχρόνων ψυχικῶν ἐρευνῶν ἀρχίζει ν' ἀποκτᾶ ὀλονέν πῶς μεγάλη ἐνέργεια. Ὁ ὑπερφυσικὸς κόσμος προσεγγίζει, διεισδύει καὶ χρωματίζει τὸν φυσικὸν κόσμον. Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ ὕλισμου καὶ τοῦ θετικισμοῦ ματαίως ἐπεχείρησαν ν' ἀπογυμνώσουν τὴν ζωὴν ἀπὸ κάθε μυστήριον καὶ ἀπὸ κάθε ποίηση. Καὶ ἐφόσον προχωροῦμε στὴν γνώση τοῦ σύμπαντος τόσο καλλίτερα καταλαβαίνουμε, ὅτι στὸ σύμπαν εἰσχωρεῖ καὶ διεισδύει ἡ πνοὴ τοῦ πνεύματος.

»**Τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου** δὲν ἐπέφερετο μονάχα στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ἐπάνω στὴν χαώδη ὕλη, γιὰ νὰ τὴν διαμορφώσῃ καὶ τὴν εὐπρεπίσῃ, ἀλλ' ἐπιφέρεται καὶ ἐπάνω στὴν διαμορφωμένη πλέον δημιουργία. Ὅσοι δὲ καταγίνονται μὲ τὴν λύση τῶν αἰνιγμάτων τοῦ κόσμου σοφοὶ ἐπιστήμονες κάμνουν λόγο γιὰ δημιουργικὸν δυναμισμόν (*dynamisme constructeur*) καὶ γιὰ ζωτικὴν ὄρμη (Élan vital). Τὴν πραγματικότητα δὲ καὶ τὴν ἀφθαρσία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς σήμερον πλέον τὴν ἀποδέχονται πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐγκρίτους ἐπιστήμονας.

»**Ἐφ' ὅσον** λοιπὸν ἡ Χριστιανικὴ πνευματοκρατικὴ κοσμοθεωρία ἔχει ἀντισταθῆ χωρὶς νὰ καμφθῆ σὲ ἐποχὴ, πού ἐθριάμβευεν ὁ ὕλισμός, ὁ θετικισμός καὶ ὁ ἀγνωστικισμός, πού ἐνομίζοντο ἄλλοτε σὰν ἡ τελευταία δῆθεν λέξη τῆς ἐπιστήμης, πολὺ ὀλιγώτερον εἶναι δυνατόν νὰ καμφθῆ σήμερον, ὅποτε ἡ πνευματοκρατικὴ κοσμοθεωρία ὀλονέν ἐπιβάλλεται καὶ κατακτᾶ ἔδαφος. Σήμερον περισσό-

τερον παρά άλλοτε ὁ ἄνθρωπος νοῦς ἔχει τὰ μέσα ν' ἀντιληφθῆ καὶ νὰ θεβαιώσῃ ὅτι ἡ πιὸ ἐνδόμυχη καὶ βασικὴ τῶν ὄντων ὑπόστασις εἶναι τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ λεγομένη ὕλη εἶναι τὸ περικάλυμμα, εἶναι ὁ φλοιὸς τοῦ πνεύματος».

Καὶ αὐτὰ μὲν ἀντέταξα στὸν αἰσθησιόδοξο καὶ θετικιστὴ συζητητὴ μου, ὑπερασπιζόμενος τὴν χριστιανικὴ πνευματοκρατικὴ ἀποψη. Καθ' ἑαυτὸν δὲ ἔκαμα μερικὲς σκέψεις, τίς ὁποῖες θεωρῶ καλὸν νὰ παραθέσω σὰν κατακλειδαστὴν παροῦσα λιτὴ μελέτη μου.

Ἡ κατεύθυνση τοῦ ἀκολουθοῦν πλείστοι ὅσοι ἐκπρόσωποι τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης πρὸς κοσμοθεωρίες πνευματικὲς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ προκαλέσῃ εὐφρόσυνα συναισθήματα στὴν ψυχὴ τῶν Χριστιανῶν κυρίως, τοῦ θρησκευοῦν ὄχι τυπικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ ἐνδομύχως καὶ ἐν ἐπιγνώσει. Ἄλλ' ἐνῶ

ἡ ἐπιστήμη, σήμερον μόλις, ἀναλύουσα τὴν ὕλην στὰ ἐλάχιστά της μόρια, διαθλέπει τὴν ἄυλον ἐνέργειαν σὰν τελευταία τῆς ὕλης ὕφή, ἡ θρησκευούσα χριστιανικὴ ψυχὴ πρὸ αἰῶνων ἐδέχετο τίς ἐπίπνοιες καὶ τίς πνευματικὲς ἀποκαλύψεις τοῦ ἀοράτου Θεοῦ.

Ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ χειραγωγουμένη καὶ παιδαγωγουμένη ἀπὸ τοὺς θεοπνεύστους Διδασκάλους τῆς πίστεως ἔκπαιλαι διαισθανόταν καὶ ἐξηγοῦσε «ἐκ τῶν ἀοράτων τὰ ὄρατά», καὶ στὶς ἀλάνθαστες μουσικὲς ἐνοράσεις αὐτῆς «τὸν ἀόρατον Θεὸν ὡς ὁρῶσα ἔκαρτέρει» (Ἐβρ. 11, 27).

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ
Θεολογικῆς Σχολῆς

«Οἱ νέοι καιροὶ ζητοῦν ἄνθρωπον νέον. Ὅταν ζητοῦμεν καλλιέργεια πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἄνθρωπον ζητοῦμεν. Διότι φορεὺς, ρίζα ἀλλὰ καὶ καρπὸς τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ.

Εἰς τοὺς νέους λοιπὸν αὐτοὺς καιροὺς, ὅπου τὰ πάντα εἶναι νέα, μᾶς χρειάζεται ἄνθρωπος νέος. Ὅχι κανεὶς ὑπεράνθρωπος, ἀλλὰ ὁ ἀληθῶς ἄρτιος ἄνθρωπος, ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος».

(Ἀπὸ τὸ «Μήνυμα» τοῦ περιοδικοῦ «Συζήτησις»).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Στὸ περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ ἢ χριστιανοσύνη συναντᾷ τὰ σοβαρώτερα ἐμπόδια ἀλλὰ καὶ τὴν μεγαλύτερη εὐκαιρία δράσεως. Χρησιμοποιοῦμε τὸν ὄρο «χριστιανικὸ σπίτι» μᾶλλον ἐπιτόλαια, σὰν νὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐγγυᾶται ἐπιτυχία. —"Α, προέρχεται ἀπὸ χριστιανικὴ οἰκογένεια», ἐνοώντας «θὰ πρέπει νὰ εἶναι μιὰ πραγματικὴ χριστιανικὴ» ἢ «αὐτὸς ὁ γάμος, σημαίνει ἕνα ἄλλο χριστιανικὸ σπίτι», ἐνοώντας «ἕνα ἄλλο σπιτικὸ χριστιανικῆς ὁμολογίας». Ἄλλὰ δὲν εἶναι πάντα ἔτσι, γιατί μερικὰ χριστιανικὰ σπίτια εἶναι ἀποδείξεις τραγικῆς ἀποτυχίας. Ὁ ἢ ἡ σύζυγος μπορεῖ νὰ παρουσιάζεται μετὴν Γραφῆ στὰ χέρια καὶ μετὸς ὅλες τῆς ὀρθῆς θρησκευτικῆς φράσεις στὰ χεῖλη. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας δραστήριος ἐργάτης τῆς ἐκκλησίας, ἱκανὸς νὰ κερδίξῃ μετὸ μέρος τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας μελετητῆς τῆς Γραφῆς, ἀρκετὰ ἱκανὸς στὸ νὰ συζητῆ καὶ νὰ μεταδίδῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ στοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μπορεῖ ποτὲ νὰ μὴ κατάλαθε τί σημαίνει ἔμπρακτος χριστιανοσύνη στῆ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ. Μπορεῖ νὰ εἶναι σκυθρωπός, κακότροπος, ἐγωϊστῆς, ἀκόμα καὶ σκληρός. Μπορεῖ νὰ ἔχη ξεσπάσματα θυμοῦ καὶ νὰ διατηρῆ τὴν οἰκογένειά του σὲ μιὰ θαρραλεὰ ἀτμόσφαιρα. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ γίνωνται συνεχεῖς φασαρίες, διαπληκτισμοὶ ἐμπρὸς στὰ παιδιά, κατὰ τρόπον ὥστε ὅλοι τοὺς νὰ εἶναι δυστυχεῖς, γεγονὸς ποὺ δὲν περνᾷ ἀπαρατήρητο ἀπὸ τοὺς γείτονες, οἱ ὁποῖοι μετὰ κλητικὰ μάτια τοὺς κρίνουν καὶ λένε: «Φαντάσου... καὶ λέγονται χριστιανοί». Λίγο-πολύ, ὅλοι συναισθανόμεθα αὐτὴν τὴν ἀποτυχία στὸ σπίτι, διότι ἐκεῖ φαίνεται ὁ πραγματικὸς μας ἑαυτὸς μετὶ τῆς ἀτέλειές του. Καθησυχάζομε, μετὴν ἐντύπωσι ὅτι δὲν μᾶς βλέπει κανεὶς, ὅταν κάνωμε κάτι ἄσχημο στὸ σπίτι καὶ δὲν εἶναι παράξενο ὅτι γι' αὐτὸ δημιουργεῖται καὶ ἡ ψυχρότης μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας, τὰ δὲ παιδιά, στῆ συνείδησί τους, κατηγοροῦν τοὺς γονεῖς

γιὰ ὑποκρισία. Ἐν ὀλίγοις, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζῆ μετὰ πραγματικὴ πίστι τῆς ζωῆς του, κάνει τρομερὴ ἀντίθεσι μετὸν ἕξω κόσμον — ὁ σύζυγος ποὺ δὲν εἶναι ἐγωϊστῆς, εἶναι πάντα διακριτικὸς μετὴν γυναῖκα του, ἢ μητέρα ποὺ εὐχάριστα ἀνοίγει τὸ σπίτι τῆς στοὺς φίλους τῶν παιδιῶν τῆς, τὸ ζεῦγος ποὺ ἐπιδεικνύει πίστι καὶ ἐνότητα μετὸ νὰ κάμῃ ὅτιδὴποτε ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸ σπίτι τοῦ ὁποῖου εἶναι ἕνας τόπος γαλήνης καὶ εὐτυχίας — αὐτὰ εἶναι ποὺ μιλοῦν γιὰ τὸν Χριστὸ στὸν ἕξω κόσμον. Σὲ τέτοιους ἀνθρώπους διακρίνει καὶ συναντᾷ κανεὶς τὸν Θεόν.

Σήμερα τὸ χριστιανικὸ σπίτι ὑφίσταται μεγάλη πίεσι. Ζοῦμε ἕνα πολὺ ταχὺ ρυθμὸ ζωῆς καὶ εἴμεθα πρόθυμοι στὸ νὰ ἀναλαμβάνωμε συγχρόνως πολλὰς ὑποχρεώσεις. Πολλοὶ χριστιανοὶ ὑποφέρουν ἀπὸ κόπωση καὶ ἔντασι. Ὁ περισσότερος ἕξω κόσμος θρῖσκει διεξόδους στὸ γκόλφ, ἱστιοπλοῖα, στὰ μακρυνὰ γουίκ-ἔντ, καὶ στὸν ὕπνον ἢ στὴν κηπουρικὴ τὴν κυριακάτικα πρωῒνά. Πολλοὶ ὅμως χριστιανοὶ ἔχουν λίγη ἀνάπαυσι, γιατί πρέπει νὰ γίνῃ τόση πολλὴ δουλειὰ στὸ ἔργον καὶ εἶναι τόσοι λίγοι γιὰ νὰ τὴν κάνουν. Αὐτὸς ὁ τεταμένος τρόπος τῆς ζωῆς μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ τῆς σχέσεις τοῦ ἀνδρογύνου, νὰ περιορίσῃ τὸν διαθέσιμο γιὰ τὰ παιδιά μας χρόνον καὶ συχνὰ ὀδηγῆ στὴν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα καὶ τὰ τεταμένα νεῦρα. Οἱ νέοι μας ἀγωνίζονται κάτω ἀπὸ τρομερὰς πιέσεις ποὺ ὑφίστανται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθοῦν μ' αὐτὸ, πιέσεις γιὰ νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον τῶν κρατούντων καὶ νὰ ἀπορρίψουν παλαιὰς ἀρχές. Εἴκοσι χρόνια πρὶν, τὸ χριστιανικὸ σπίτι ἦτο συχνὰ ἕνας τόπος καταφυγίου καὶ ἡσυχαστηρίου· σήμερον οἱ ἀντίθετες αἰχμὲς ἔρχονται κατ' εὐθείαν στὸ κέντρον τοῦ σπιτικοῦ, στὸν συγκεντρωμένον κόσμον του καὶ οἱ γονεῖς βασανίζονται, πῶς νὰ ἀντεπεξέλθουν στὰ προβλήματα, ποὺ οἱ

ἴδιοι ποτέ δὲν ἀντιμετώπισαν τὸν καιρὸ πού μεγάλωναν.

Σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο, σκοπεύουμε νὰ διαπραγματευθοῦμε τὶς δύο βασικὲς σχέσεις στὸ χριστιανικὸ σπίτι — σχέσεις τῶν συζύγων, καὶ παιδιῶν μὲ γονεῖς, μὲ εἰδικὴ παραπομπὴ στὸ ὑπόδειγμα χριστιανικῆς οἰκογενείας, ὅπως ἐκτίθεται στὴν πρὸς Ἐφείσιους ἐπιστολῇ (κεφ. ε' καὶ στ').

Σ Υ Ζ Υ Γ Ο Ι

Κατ' ἀρχὴν, θὰ ἐξετάσωμε τὶς δυσκολίες τῶν σχέσεων τῶν συζύγων, διότι παρουσιάζονται μὲ πολλὲς μορφές, εἰς θάρος τῆς χριστιανικῆς μας ὁμολογίας. Πρῶτον, στὸν φυσικὸ τομέα. Οἱ δυσκολίες αὐτὲς δὲν σχολιάζονται σὰν ἀσήμαντες ἢ ἀπλῶς ἐνοχλητικὲς, διότι ἡ Γραφή ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν μὲ πλήρη εὐθύτητα. Μπορεῖ, βέβαια, νὰ χρειασθῇ πολὺς χρόνος γιὰ νὰ προσαρμόσουμε τὸν ἑαυτὸ μας στὶς φυσικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ γάμου. Μπορεῖ πάλι, πολλοὶ ἐκ τῶν συζύγων, ποτέ νὰ μὴ φθάσουν τὴν τέλεια ἄρμονία, διότι ὁ γάμος τοὺς δὲν ἔχει ἐπηρεασθῇ ἀπὸ αὐτήν. Σὲ ἄλλους γάμους μπορεῖ νὰ προκληθῇ σοβαρὰ καὶ μεγάλη ἀπογοήτευσις, ὅταν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο ἀρνεῖται νὰ συμπράξῃ στὶς φυσικὲς αὐτὲς σχέσεις. Μπορεῖ μία σύζυγος νὰ ξεκινηθῇ στὸν ἔγγαμο βίον, λέγοντας ὅτι «ἀπεχθάνεται» τὴν πλευρὰ αὐτῆ τοῦ γάμου» κι' αὐτό, διότι ἔχει κακῶς προπαρασκευασθῇ γι' αὐτήν, ἢ ἀκόμη εἶναι συγκρατημένη καὶ σιωπηλή. Πρέπει νὰ μάθῃ νὰ προσαρμόζεται καὶ σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι. Συχνὰ εἶναι ἀπρόθυμος, εἴτε γιατί εἶναι πολὺ κουρασμένη καὶ μὲ νεύρα τεταμένα, μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐτέλειωτα γεμάτη μὲ τὸ νοικοκυριὸ ἡμέρα, εἴχε γιατί εἶναι λυπημένη καὶ ταραγμένη. Ὁ σύζυγος ὀφείλει νὰ κατανοῇ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ εἶναι ὑπομονετικὸς. Οἱ ἄνδρες, ἐνίοτε, εἶναι πολὺ ἀπερίσκεπτοι, τόσοσὺν συνεπαρμένοι μὲ τὴν δουλειά τους, μὲ κάποιον νέον ἐνδιαφέρον ἢ τύπον ἐρεύνης, ὥστε εἶναι πολὺ ἀφηρημένοι καὶ δὲν μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν τὴ σκέψιν τοὺς μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ τῶν μικρῶν ἐνδείξεων στοργῆς, πού σημαίνουν τόσα πολλὰ γιὰ μιὰ γυναῖκα. Οἰαδήποτε ἔλλειψις ἐνδιαφέροντος μπορεῖ

νὰ κἀνῃ τὴ γυναῖκα νὰ αἰσθάνεται ἀποτυχημένη καὶ ταπεινωμένη, ἀλλὰ ὑπάρχουν πολὺ περισσότερον σοβαρὲς δυσκολίες ἀπὸ αὐτὲς. Ὑπάρχουν σύζυγοι χριστιανοί, οἱ ὅποιοι θεωροῦν τὰ συζυγικὰ δικαιώματα σὰν καθήκοντα, πού ἓνας χριστιανὸς πρέπει νὰ παραμερίζη, χάριν μιᾶς ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς. «ὁ γάμος δὲν εἶναι μόνον σωματικὸς» λένε. Ἡ Γραφή μιλεῖ μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια ἐπ' αὐτοῦ: «ὁ σύζυγος ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν σύζυγον ὅ,τι ἀρμόζει σὰν σύζυγός του καὶ ἡ σύζυγος ὀφείλει νὰ εἶναι πολὺ καλὴ μὲ τὸν σύζυγό της... νὰ μὴν ἐξαπατᾷ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον στὴν ὁμαλὴ σεξουαλικὴ ἐπικοινωνία (Α' Πρὸς Κορινθίους ζ' 1). Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ προσφέρωμε εὐσεβοφανεῖς φράσεις, ὅταν δεῖχνομε ἀνυπακοὴν σὲ πνευματικὲς ἐντολές. Φυσικὰ, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ψυχολογικὰ καὶ παθολογικὰ προβλήματα τέτοια, τὰ ὅποια καθιστοῦν τὸν ὁμαλὸ ἔγγαμο βίον ἀδύνατον. Ὁφείλουν νὰ ἀναζητήσουν τὴν βοήθειαν εἰδικῶν χωρὶς ἀναβολή. Ἐνα πρᾶγμα, πού πρέπει νὰ κατανοήσωμε, εἶναι ὅτι ἡ ἀποτυχία σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ἐπηρεάζει τὶς σχέσεις σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως.

Ἴσως νὰ ὑπάρχουν δυσκολίες, οἱ ὅποιες εἶναι κοινότυπες καὶ ἐξαφανίζονται μᾶλλον βαθμηδόν, καθὼς οἱ δύο σύντροφοι μαθαίνουν νὰ κατανοοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ προσαρμόζονται καὶ οἱ δύο πρέπει νὰ κάνουν ἐνσυνείδητες προσπάθειες γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθοῦν οἱ ἀνάγκες τοῦ ἑνὸς μὲ αὐτὲς τοῦ ἄλλου. Θὰ ἀπαιτηθῇ μιὰ κάποια ἐτοιμότης γιὰ νὰ παραδεχθοῦν μιάν ἀποτυχία τους, ταπεινοφροσύνη γιὰ νὰ εἰποῦν «μὲ συγχωρεῖς», χιουμοριστικὴ διάθεσις γιὰ νὰ διατηρήσουν κάποια λογικὴ ἀναλογία μεταξὺ τοὺς καὶ προσοχὴ γιὰ τὴν βοήθειαν, πού ὅλοι χρειάζομεθα, προκειμένου νὰ κάνωμε τὸν γάμον ἐπιτυχία. Αἱ σύζυγοι, πρέπει νὰ σταματήσουν νὰ λατρεύουν ἕναν ἰδανικὸν σύζυγον, καὶ νὰ παραδέχονται τὸν ἓνα, τὸν ὑπάρχοντα, μὲ ὅλες του τὶς ἀτέλειες. Εἶναι ὀλέθριο, μιὰ γυναῖκα νὰ λέη: «ἂν ἦτο δυνατόν...», πρέπει νὰ ἐξαντλήσῃ κάθε ἄριον καὶ νὰ προσφέρῃ ὅ,τι λείπει στὸν σύ-

ζυγο της. Τί και ἂν εἶναι ἓνα σπιτικό ἐτών, ὅταν, ὄλο τὸν καιρό, σεῖται ἀπὸ μικροκαυγάδες; Τὰ πραγματικά αἷτια εἶναι πολὺ βαθύτερα — ἴσως ἀναφέρονται σὲ σεξουαλικὴ δυσαρμονία ἢ κάποια βασικὴ ἀνομοιότητα χαρακτήρος ἢ πνευματικότητος. Ἡ σχέση τὸτε εὐρίσκεται στὸ σημεῖο διασπάσεως καὶ ὁδεύει πρὸς μίαν κοινότητα, σκανδαλώδη διέξοδο, σὲ μίαν μεγαλύτερη ἀσυμφωνία.

Δ Ι Α Φ Ω Ν Ι Ε Σ

Πολὺ σοβαρότερα εἶναι τὰ ἐλαττώματα χαρακτήρος, τὰ ὁποῖα πράγματι ἀπειλοῦν καὶ συνήθως καταστρέφουν τὴν εὐτυχία ἑνὸς γάμου. Γενικά οἱ γυναῖκες χαρακτηρίζουν τοὺς ἄνδρες τοὺς ἐγωϊστάς, καὶ αὐτὸ συχνὰ εἶναι ἀλήθεια, ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς χριστιανούς, κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος κατεδίκασε. Διακηρύσσει ὅτι ὁ ἄνδρας πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴ γυναῖκα του μὲ μίαν καθαρὴ ἀγάπη, χωρὶς ἐγωϊσμό, ἀλλὰ μὲ αὐτοθυσία. Ἐπὶ πλέον, συναντᾷ κανεὶς ἄνδρες χριστιανούς δογματικούς καὶ αὐταρχικούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν νὰ γίνωνται ὅλα κατὰ τὸν δικὸν τους τρόπο καὶ γίνεται φασαρία ὅταν κάποιος τοὺς ἀντισταθῇ. Ὑπάρχουν χριστιανοὶ σύζυγοι, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ βοηθήσουν τὶς γυναῖκες τοὺς στίς φροντίδες τῆς γιὰ τὰ παιδιά γιὰ νὰ καταλάβουν, πόσο κουραστικό καὶ ἐξαντλητικό μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτό. Ἀκολουθοῦν ἐγωϊστικά τὰ δικά τους ἐνδιαφέροντα, ξεχνώντας τὶς ἀνάγκες τοῦ ἑνός, τὸν ὁποῖον ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ εὐχαριστοῦν. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἐπιπλήξουν τὴν γυναῖκα τους, γιατί εἶναι κουρασμένη καὶ ἐξωργισμένη, χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τί τὴν ἀναγκάζει νὰ εἶναι ἔτσι, ἢ πῶς νὰ τὴν βοηθήσουν γιὰ νὰ ἐξουδετερωθῇ τὸ θάρος. Μερικοὶ ἄνδρες θρῖσκουν τὰ παιδιά τους κουραστικά καὶ ἐξουθενωτικά καὶ πάντα φορτώνουν ὅλη τὴν φροντίδα γι' αὐτὰ στίς γυναῖκες τους. Ἀλλὰ ἴσως καὶ ἡ γυναῖκα νὰ εἶναι ὁ σύντροφος - ἐγωϊστῆς καὶ νὰ περιμένει ἀπὸ τὸν ἄνδρα βοήθεια στίς δουλειές τῆς, νὰ τὴν ὑπηρετῇ καὶ κάτι πιὸ πολὺ, νὰ προλαβάνη ὅλες τὶς ἐπιθυμίες τῆς.

Δὲν ἐνδιαφέρεται, πόσο κουρασμένος μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δὲν προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ πόσο τὸν θαρύνουν γενικώτερες εὐθύνες, ἀλλὰ μόλις μπῆ στὸ σπίτι, θέλει νὰ τὴν προσέξῃ, νὰ τὴν βοηθήσῃ στίς διαφορὲς ἀσχολίες τῆς καὶ ἔχει τὴν ἀξίωσι νὰ τὸν ἀφήσῃ μὲ τὰ παιδιά στὸ τόσο θεβαρμένο ἀπὸ κόπο τέλος τῆς ἡμέρας γιὰ νὰ «ξεσκάσῃ λίγο». Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, τὸ θάρος δὲν μοιράζεται ἀλλὰ τοποθετεῖται ἄνισα σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο συντρόφους. Ὅπωςδὴποτε, ὁ ἐ γ ω ῖ σ μ ὁ ς ε ἶ ν α ἰ ἢ μ ὄ ν η ἀ π ε ἰ λ ῆ σ τ ὸ ν γ ἄ μ ο. Δὲν εἶναι ὑπερβολικὸ ὅτι, οἱ τσακωμοὶ γιὰ μικροζητήματα ὅπως τὸ χρήμα, ἢ ἀποζητουμένη κι' ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιείκεια γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ἐκ μέρους τοῦ ἄλλου, ἔχουν σὰν συνέπεια πολλὰς φορὲς, νὰ παρουσιάζουν ἓνα ἀκατάστατο σπίτι, τὴν χαλάρωσι τῆς δεούσης προσοχῆς γιὰ τὰ παιδιά καὶ τὴν διαφωνία τους ὡς πρὸς τὸν τρόπο διαπαιδαγωγήσεώς των, γεγονότα πού γενικά κλονίζουν ἀκόμη καὶ τὶς στενώτερες συζυγικὲς σχέσεις, σὲ βαθμὸ πού, ἀπὸ ἐπακόλουθη ὑπερηφάνεια ἢ μισαλλοδοξία, γίνονται καὶ οἱ δύο τους ὑπαίτιοι γιὰ τὸν χωρισμό.

Σὲ πολλὰ τέτοια σπίτια, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους πρέπει νὰ δεῖξῃ ἀνοχὴ ὑποχωρῶντας, γιὰ νὰ διατηρηθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἓνα μέτρο ἀσφαλείας γιὰ τὰ παιδιά. Σὲ μερικὲς δὲ ἀπὸ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, ἢ χάρις καὶ ἢ ὑπομονὴ τοῦ ἀδικημένου συζύγου εἶναι μίαν πραγματικὴ ὁμολογία στὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, πού ἀπὸ πρόνοια ἴσως ἀποκαλύπτει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἀναγκαιοῦσα, γιὰ τὶς πάρα πάνω συνθήκες, προβολὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἑνός ἀπὸ τοὺς δύο τους, σὰν σωτηρία τοῦ σπιτικοῦ. Ὁ κόσμος ἔχει ἔτοιμη τὴν ἀπάντησι γιὰ τοὺς ἀσυμβίβαστους. Διαζύγιο! Γιὰ τὸν χριστιανὸ ὅμως, αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι κακὸ καὶ μίαν παραδοχὴ ἥττας. Μερικὲς φορὲς, μετὰ ἀπὸ μακρὰ περίοδο προσευχῆς γιὰ κάποιον, παρουσιάζεται μίαν σημαντικὴ ἀλλαγὴ χαρακτήρος, σ' αὐτόν, ἄλλοτε πάλι, ὡς ἀντιστάθμισμα μίαν ἀποτυχημένης προσπαθείας παρουσιάζεται μίαν ἐξελισσομένη ὠριμότης. Ἄς μὴν ὑποτιμοῦμε ποτὲ τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ

που κάνει θαύματα στην ζωή του ανθρώπου. Έν τῷ μεταξύ, ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ θελιτώνωμε τίς δυσχέρειες πού ὄρισμένα ἀνδρόγυνα ἀντιμετωπίζουν. Ἀσφαλῶς, ὅσοι ἀπὸ μᾶς εἴμεθα εὐτυχεῖς στὸν γάμο μας, πρέπει νὰ μοιραζώμεθα τίς δυσκολίες αὐτῶν πού δὲν ἔχουν εὐτυχίσει.

Ἐρωτοῦν, «εἶναι κακὸ νὰ διαφωνοῦν οἱ σύζυγοι ἐμπρὸς στὰ παιδιά, καὶ δὲν μπορεῖ τάχα, νὰ γίνεται αὐτὸ μὲ ὁμορφο τρόπο;» Βεβαίως, ἂν εἴμεθα ὄριμοι, θὰ ἔχωμε τίς πεποιθήσεις μας καὶ οἱ ἀνεξάρτητες κρίσεις μας μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ μεγάλης ἀξίας στὴν θετικὴ κριτικὴ τοῦ ἑνὸς γιὰ τὸν ἄλλον. Ἐν τούτοις, εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ διαφωνοῦμε ἐμπρὸς στὰ παιδιά, ἀδιάφορον τοῦ πόσον καλοδιατεθειμένοι μπορεῖ νὰ εἴμαστε ἐμεῖς. Οἱ ἐπανειλημμένοι τσακωμοὶ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνοι ἐμπρὸς σὲ παιδιά, γιὰτὶ αὐτὰ ἀντιδροῦν ἀμέσως σὲ κάθε ἐκδήλωσι διαφωνίας, «γιατὶ ἐσὺ καὶ ὁ μπαμπᾶς δὲν εἶσατε πιά φίλοι;» Ἐμμέσως δέ, θὰ τὸ ταυτίσουν μὲ τὸν φόβου τους, ὅτι μπορεῖ ὁ μπαμπᾶς νὰ φύγη, ὅπως ἔκαμε ὁ μπαμπᾶς τῆς φίλης τους. Καλοπροαίρετες ὅμως συζητήσεις, διαφορὲς σὲ ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες ἐκφράζονται χωρὶς μνησικακία, μπορεῖ νὰ εἶναι εὐεργετικὲς σὲ μιὰ οἰκογένεια μὲ παιδιά, ἰδίως ὅταν βλέπουν πολλὰς ἐνδείξεις ἀγάπης μεταξύ τῶν γονέων (εἶναι καλὸ τὰ παιδιά νὰ τὰ βλέπουν αὐτά). Θὰ μαθαίνουν ἔτσι, ὅτι εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ διατηρῇ τίς πεποιθήσεις του, ἀλλὰ νὰ δέχεται καὶ τοῦ ἄλλου τὴν ἄποψι. Θὰ ἴδουν ὅτι βασικὲς διαφορὲς, ἰδιοσυγκρασίας καὶ μορφώσεως, θὰ ἐπηρεάζουν τίς ἀπόψεις των σὲ διάφορα θέματα, ὅπως τὸ σχολεῖο, ἡ πολιτικὴ, οἱ ἀρχὲς τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Μποροῦν νὰ μάθουν, πῶς νὰ ἀποδιώχνουν πληροφορίες πού ἔχουν ἤδη πάρει. Καλύτερον ἀπὸ ὅλα, εἶναι ἡ ἀπὸ κοινου μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς κάθε πρωτῆ, προτιμότερον δὲ τίς ἡμέρες ἀργίας, ὅταν οἱ συζητήσεις μποροῦν νὰ ἐπεκταθοῦν σὲ πλῆθος θεμάτων πού ἀναφέρονται στὴν διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, τὸ γεγονός τῆς

ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν εἶναι τόσον διδακλῶδες, ὥστε πολλοὶ γονεῖς χριστιανοί, προκειμένου νὰ θροῦν τὸν καλύτερο τρόπο, περιέρχονται σὲ ἀδιέξοδο. Ὁλόγυρά τους ἄλλοι γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δυσκολίες μὲ τοὺς νεαροὺς των, ζητοῦν στὰ χριστιανικὰ σπίτια νὰ θροῦν ἕνα πρότυπο, ἀλλὰ συχνότατα ἐμεῖς εἴμαστε τόσον ἀποτελεσματικοί, ὥστε δὲν χρησιμεύουμε καθόλου σὰν παράδειγμα.

Τὰ προβλήματα ἀρχίζουν μὲ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιά. Τὸ πρότυπον τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὴν πρὸς Ἐφesoῦς κεφ. ε', εἶναι σαφές. Τὰ παιδιά πρέπει νὰ ἀνατρέφονται καὶ νὰ διδάσκονται μὲ βιβλικὰ πρότυπα, ὡς πρὸς τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς, ἀπὸ ἐνωρίς. Ἡ ἀποτυχία θὰ προξενῆσι στενοχώρια. Αὐτὸ δὲ τὸ θᾶρος τῆς διαπαιδαγωγίσεως πρέπει νὰ ἀπασχολῆσι τὴν μητέρα, ἡ ὁποία ἔχει πολὺ πιὸ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ παιδί στα πρώτα του χρόνια. Ἡ δουλειά τῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὥρα πού τὸ νεογέννητο ἀνακαλύπτει ὅτι, ἂν κλάψη πολὺ, θὰ τὸ σηκώσουν. Μερικὰ νοικοκυριά κατευθύνονται ἀπὸ μωρὰ μηνῶν. Ὁ σοφὸς γονεὺς καταλαβαίνει πόσον ζωτικὸ εἶναι τὸ θέμα τῆς αὐτοκυριαρχίας πού, ἀργότερα θὰ ὠφελήσῃ, γι' αὐτὸ μαθαίνει νὰ ἐλέγξῃ τὸ πάθος του ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἐνας μικρὸς ταραχοποιός, ἀντικοινωνικός καὶ ἐγωκεντρικός πρέπει νὰ μάθῃ νὰ μὴ σημαδεύῃ τὸ κεφάλι κάθε παιδιοῦ πού δὲν συμφωνεῖ μαζί του, νὰ μάθῃ ἀκόμη νὰ συνδιαλέγεται καὶ ὄχι νὰ εἶναι ὀξύθυμο. Νὰ κἀνῃ τὴν διάκρισι μεταξύ τῶν ἰδικῶν του πραγμάτων καὶ ἐκείνων τῶν ἄλλων παιδιῶν. Νὰ καταλάβῃ ὅτι μὲ τὸ νὰ ξαπλώνῃ στὸ πάτωμα καὶ νὰ μελανιάζῃ ἀπὸ τὸ κλάμμα δὲν θὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἐπιθυμητόν.

Μερικὰ παιδιά εἶναι ἐκ φύσεως ἀνυπάκουα, πολὺ πιὸ ἀντάρτικα ἀπὸ ἄλλα. Τὰ φρόνιμα καὶ τὰ εὐπροσήγορα εἶναι χαριτωμένα μικρὰ σήμερα, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ ἄλυτο πρόβλημα αὔριο. Ὁλοὶ τὰ μικρὰ παιδιά χρειάζονται συνεχεῖς ὑποδείξεις νὰ κάνουν κάτι μὲ τὸ καλὸ, ἀλλὰ πρέπει νὰ τιμωροῦνται ὅταν δὲν ὑπακούουν. Οἱ γνῶμες ποικίλλουν ὡς πρὸς τὸν τύπο τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν

γνώμην μου, ένας μικρός ταραχοποιός, ο οποίος δεν θέλει να καταλάβει το σωστό, το καταλαβαίνει με το μέσον της τιμωρίας. Αυτό ασφαλώς δεν παραβλάπτει τις σχέσεις του με την μητέρα του. Αυτό που βλάπτει είναι η θιαστική τιμωρία, συχνά όφειλομένη σε θυμό ή όργη, από την πλευρά της μητέρας, ή οποία καταλήγει στο ξαφνικό κτύπημα ή κουδούνισμα των αυτιών και αυτό μπορεί να προκαλέσει αγανάκτηση στο παιδί.

Ήσυνέπεια στην τιμωρία είναι μία άλλη αιτία στενοχώριας. Μερικοί γονείς τιμωρούν αυστηρά τα παιδιά τους την μία στιγμή και τα καλοπιάνουν την άλλη.

Πολλά προβλήματα έχουν εμφανισθεί επί των ημερών μας — πολλά περισσότερα απ' ό,τι πολλοί γονείς πιστεύουν. Τα πρώτα χρόνια του παιδιού συχνά ξεκινούν με την λανθασμένη στάση, τις κακές συνήθειες, τους φόβους και τις δυσκολίες του χαρακτήρος. Η επανάσταση μπορεί να αρχίσει νωρίτερον, απ' ό,τι πολλοί υποθέτουν. Ένθυμούμαι τρία αγόρια χριστιανικών σπιτιών, σήμερα νέοι-πρόβλημα, τα οποία ανθίσταντο σε κάθε πνευματική διδασκαλία στα μικρά τους χρόνια. Σε κάθε μία από τις περιπτώσεις αυτές υπάρχει κάτι το ελαττωματικό, ως προς την σχέση παιδιού και γονέως, όπως υπερβολική σκληρότης ή επιείκεια ή όπως στη μία περίπτωση, μία υπερβολικά άνησυχη μητέρα ή οποία έτόνιζε άδικά-όπως στο γιό της την σημασία της καλής συμπεριφοράς,

ΜΗΤΕΡΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Πλήθος προβλημάτων προέρχονται από την λανθασμένη στάση των μητέρων. Δεν είναι πάντοτε τόσο καλές για τα παιδιά τους, όπως θα ήθελαν να πιστεύουν. Μερικές είναι πολύ αυταρχικές — ποτέ δεν έμαθαν όπως η Ίσαβέλλα Κυηη και πολλές άλλες γυναίκες — ιεραπόστολοι, να κρατούν τα παιδιά τους επάνω στην ανοικτή παλάμη τους. Περισιγγούν στα δάκτυλά τους το παιδί και το πνίγουν με μίαν εγωϊστική αγάπη, από την οποία αυτό συχνά επιθυμεί να ξεφύγει. Εάν η ικανότης του για πρωτοβουλία έχει επηρεασθεί από

αυτή τη νοσηρή κατάσταση, θα παραμείνει συνδεδεμένο με την μητέρα του ακόμη και στην ενηλικίωσή του, ανίκανο να προσαρμοσθή φυσιολογικά σε άλλες φιλίες και στο γάμο. Γνωρίζω πολλές περιπτώσεις όπου οι συναισθηματισμοί αυτού του είδους είχαν δημιουργήσει τόσο σοβαρή κατάσταση, ώστε φυσιολογικός έγγαμος βίος υπήρξεν αδύνατος.

Μητέρα αδυνάτου χαρακτήρος, ή οποία καταστρέφει περισσότερο παρά διαπαιδαγωγεί το παιδί της, του κάνει το μεγαλύτερο κακό. Ένθυμούμαι μία μητέρα, ή οποία με λυγμούς μου διηγείτο πόσον άχάριστο ήτο το αγόρι της απέναντί της «πάντοτε του έδωσα ό,τι θέλησε». Τα ίδια είπαν οι γονείς των Mods και Rockers οι όποιοι κατέστρεψαν το Brighton. Έγνώρισα ένα κοριτσάκι που άρπαξε ένα τραπεζομάντηλο βλέποντας επάνω του ένα γυάλινο μπόλ «πες ναι, γιατί θα κάνω θρύψαλα το μπόλ», είπε, και το έκανε. Σήμερα ή μητέρα της είναι χήρα και ή κόρη της-πρόβλημα είναι μία επί πλέον στενοχώρια γι' αυτήν. Ένα άγγελάκι, αγοράκι 6 έτων, έπεβάλλετο έντελώς στους γονείς του κατά τρόπον ώστε εις ηλικίαν 12 έτων, όλοι το έφοβούντο. Ποτέ δεν ήμπορεσαν να του ειπούν «όχι». Σήμερα περιφέρεται στους δρόμους του Λονδίνου με μιά συμμορία, ή δέ μητέρα του τρομοκρατείται στο κάθε κουδούνισμα του τηλεφώνου μη τυχόν και καλέσουν από την αστυνομία.

Θά μπορούσε κανείς ν' αναφέρει και άλλες μητέρες-προβλήματα, τις φοβισμένες, οι όποιες μεταδίδουν τους φόβους τους στα παιδιά τους. Κάποτε έπηρεα μαζί μου, σε διακοπές, ένα μικρό αγόρι το όποιο δεν μπορούσε να απολαύση ένα πίκ-νίκ, γιατί θα γέμιζε μικρόβια και θα ήτο ανίκανο μετά να πλύνη τα χέρια του. Όλα τα άλλα αγόρια το κορόιδευαν. Όλοι έχομε ύπ' όψι μας τους γονείς, που είναι πολύ άπρησχολημένοι και δυσκολεύονται να θρούν έλεύθερο χρόνο για τα παιδιά τους. Ίσως το σπίτι μας να είναι ένα από αυτά που μαζεύονται όλα τα παιδιά των γύρω οίκογενειών για να παίξουν. «Η μητέρα λέει ότι μπορώ να έλθω να παίξω με τον Τόμμου, γιατί έχει πλύσιμο σήμερα» ή «παι-

δί μου Τζόννυ, δὲν νομίζεις ὅτι εἶναι ὥρα γιὰ φαγητό;». «Ὁχι πρὶν τὴν μία, ἢ μητέρα». «Ἐνα κοριτσάκι ἔπρεπε νὰ μὲν σπῆτι μας ἔως ὅτου σκοτεινιάσει καὶ πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὸ τσαΐ μας, λέγοντας «δὲν μπορῶ νὰ πάω σπῆτι, γιατί ἡ μαμά δὲν ἐγύρισε ἀκόμη». Αὐτὰ τὰ παιδιὰ δικαιολογημένα θὰ γίνουν οἱ νέοι-πρόβλημα ἀργότερα. Οἱ χριστιανοὶ συχνὰ εἶναι πολυάσχολοι. Οἱ γονεῖς ὅμως πρέπει νὰ προσέχωμε, ὥστε οἱ ἀσχολίες μας νὰ μὴν ἐπηρεάζουν τὸ διαθέσιμο γιὰ τὰ παιδιὰ μας χρόνο.

Τὰ παιδιὰ ἔχουν δικαίωμα στὴν ἀγάπη μας καὶ στὴν ἔμπρακτο ἀπόδειξί της. Ἐλλειψὶς ἀγάπης μπορεῖ νὰ τραυματίσῃ σοβαρὰ τὰ συναισθήματα ἑνὸς παιδιοῦ. Ἐνῖστε, συναντᾷ κανεὶς τὴν περίπτωσι τῆς ἔντονης δυσαρρεσκείας. Συχνὰ καὶ συνήθως μεταξύ ὁμοίων ιδιοσυγκρασιῶν δημιουργεῖται σύγκρουσις προσωπικοτήτων καὶ αὐτὸ ὀδηγεῖ σὲ ἔλλειψι ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸ παιδί. Ἐγνώρισα περίπτωσι ὅπου αὐτὸ εἶχε δημιουργήσῃ τὸσον σοβαρὴ κατάστασι, ὥστε τὸ παιδί νὰ ἀναγκασθῆ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σπῆτι. Ἀσφαλῶς αὐτὸ γίνεται ἢ αἰτία πού μερικοὶ νέοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀφήσουν τὸ σπῆτι καὶ νὰ ἐξελιχθοῦν μακριὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους-προβλήματα.

ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Ἄν ἡ θέσις τῆς μητέρας, ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ παίξῃ τὸν πρωτεύοντα ρόλο, ὁ πατέρας ἔχει ἕνα ἐξ ἴσου σημαντικὸ ρόλο νὰ παίξῃ, καθὼς μεγαλώνουν τὰ παιδιὰ. Ἀκολουθεῖ λανθασμένη πορεία ὁ γονεὺς, πού παραχωρεῖ τὶς εὐθύνες του στὸν ἄλλο. Ἀκόμη χειρότερο εἶναι, ὅταν ὑποσκάπτεται τὸ κῦρος τῆς γνώμης τοῦ ἄλλου. Ὁχι μόνο τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σκυλιά, γνωρίζουν τὸν πιὸ ἀδύνατο καὶ ὅταν οἱ προσπάθειες τοῦ ἑνὸς γονέως ἐξασθενοῦν μὲ τὴν ἀπιστία τοῦ ἄλλου, τὰ παιδιὰ μαθαίνουν νὰ γελοῦν εἰς βάρος του, ἐμπρὸς στὸν δυνατὸ, μὲ ὀλέθριες συνέπειες. Τὸ πρότυπον τοῦ πατέρα ὅπως δίδεται στὴν πρὸς Ἐφεσίους κεφ. ε' εἶναι τὸ τῆς αὐστηρῆς πειθαρχίας συνδυα-

σμένης μὲ εὐγένεια. Ἐνας πατέρας δὲν πρέπει νὰ προκαλῆ τὴν ἀγανάκτησι τοῦ παιδιοῦ μὲ ἀνάρμοστη σκληρότητα. Εἶναι ὑποχρέωσι μας, νὰ μὴ παραγνωρίζωμε τὴν δύναμι τῆς ἀντιδράσεως. Στὴν ἱστορία, στὴν τέχνη, στὴ μόδα καὶ στὴν ἀνθρώπινη συμπεριφορά, ἡ ἀντίδρασις παίξῃ σπουδαῖο ρόλο, εἰδικὰ δὲ στοὺς νέους πού εἶναι τὸσον ἀπόλυτοι στὶς γνώμες τους, τείνει νὰ τοὺς σπρώξῃ εὐκολώτατα στὰ ἄκρα. Οἱ χριστιανοὶ γονεῖς διατρέχουν εἰδικοὺς κινδύνους, γιατί διατηροῦν τὶς πεποιθήσεις των, τὸσον ἀκλόνητες, ὥστε ἐνῖστε ἐξασκοῦν πίεσι ἐπὶ τῶν παιδιῶν των. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι ἀνεξάρτητες προσωπικότητες καὶ ἔχουν τὰ ἴδια τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς. Αὐτὸ, πού πρέπει νὰ κάμωμε εἶναι, νὰ τοὺς δώσωμε τὶς πηγές ἀπ' ὅπου θὰ ἀντλήσουν τὴν σωστὴ ἐκλογή, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ προσδοκᾶμε ἀπὸ αὐτὰ νὰ φθάσουν σὲ συμπεράσματα ὀριζόμενης, πράγμα πού γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμε ἑμεῖς, χρειασθήκαμε πολὺν χρόνο. Εἶναι ἀμφισβητήσιμο κατὰ πόσον μπορεῖ νὰ τοὺς παρεπλάνησαν οἱ δικές μας ἀπογοητεύσεις. Οἰοσθήποτε φανατισμός, ὡς ἀποτέλεσμα θὰ ἔχῃ τὴν ἀμφιταλάντευσι, ὅπως οἰαδήποτε πίεσις, ἢ ὅποια εἶναι πολὺ ἔντονη ἢ «πνευματικῆ». Οἱ συναισθηματικὲς ἐκφράσεις τῶν ἀπόψεών μας, ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι ζυγισμένες, συναντοῦν ἀμέσως ἀντίδρασι. Ἐκφράζοντας τὶς ἀπόψεις μου, σὲ ζωηρὸ τόνο, ὡς πρὸς τὸ κατὰ πόσον πρέπει νὰ πίνῃ κανεὶς προτοῦ ὀδηγήσῃ, ἢ νεαρὰ κόρη μου ἐπεμβάινει: «Τώρα μαμά, ἄς ἀλλάξωμε κουβέντα, καὶ πᾶψε νὰ κάνῃς τὸν ἔξυπνο». Ὁ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ διασκεδάσαμε κ' ἐπήραμε ἕνα καλὸ μάθημα μὲ τὸν διάλογο δύο μαθητῶν κατὰ τὶς τελευταῖες ἐκλογές. «Εἶναι φανατικοὶ Συντηρητικοὶ οἱ γονεῖς σου;» «Ὁχι». «Τότε, φανατικοὶ Ἐργατικοί;» «Ὁχι, σὲ τίποτα φανατικοί». «Θεέ μου, ἐναντίον τίνος ἀντιδρᾷς;»

ΠΑΙΔΙΑ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ μελέτη τῶν διαφόρων ἀντιδράσεων θὰ μποροῦσε νὰ βοηθήσῃ στὸ νὰ κατανοήσωμε μὲ περισσότερη συμπάθεια τὰ προ-

βλήματα που αντιμετώπιζουν τὰ παιδιά τῶν ἱερέων καὶ ἱεραποστόλων. Βέβαια, ξ-
να μεγάλο σχολεῖο μᾶς εἶπεν, ὅτι οἱ γιοὶ
τῶν ἱεραποστόλων ἀποτελοῦν σοβαρὸ πρό-
βλημα, ἀλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ διακρίνη
κανεῖς, ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια ἢ ὑπερβο-
λή, λόγω τῆς δημοσιότητας ἢ ὅποια προ-
καλεῖται εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς. Ἄ-
ναμφιβόλως, αὐτὰ τὰ παιδιά ἔχουν εἰδικὰ
πρόβλήματα, διότι εἶναι διαρκῶς ὑπὸ τὸν
ἔλεγχον ὅλης τῆς ἐνορίας, συχνὰ θέμα
εὐτελοῦς κριτικῆς, ἂν θελήσουν νὰ γίνουν
κάτι διαφορετικὸ καὶ δὲν παύουν νὰ τοὺς
ὑπενθυμίζουν τὴν ὑπόληψιν τοῦ πατέρα
τοὺς στὴν ἐνορία καὶ τὴν ἀνάμιξί του στὴν
ἐκκλησία. Θὰ μπορούσε νὰ εἶπῃ κανεῖς ὅτι
ἡ ἐκκλησία δὲν ἀποβαίνει πρὸς ὄφελος τῆς
δημοτικότητος τῶν νέων αὐτῶν. Πολὺ χει-
ρότερα δὲ εἶναι, ὅταν καὶ οἱ δύο γονεῖς εἴ-
ναι ἀναμειγμένοι εἰς τὸ ἔργον. Τὰ σχέδια
τῆς οἰκογενείας διασπῶνται ἀπὸ τίς ἐπέι-
γουσες κλήσεις, καθὼς τὸ τηλέφωνο συνε-
χῶς κουδουνίζει καὶ πλῆθος κόσμου κα-
τακλύζει τὸ σπίτι. Ἄκομη καὶ σὲ ἓνα scho-
λεῖο εἶδαμε αὐτὴν τὴν ἀναστάτῳσι στὰ δι-
κά μας παιδιά. Πρέπει νὰ μᾶς μοιράζων-
ται μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πρῶ-
γμα πού εὐκολα θὰ μπορούσε νὰ καλλιερ-
γήσῃ ἓνα εἶδος ἀγανακτήσεως ἐναντίον
«αὐτοῦ» πού τὰ χωρίζει ἀπὸ τοὺς γονεῖς
τοὺς, στὴν δική μας περίπτωσι τὸ σχολεῖο,
στὴν δική τους ἢ ἐκκλησία ἢ ἀκόμη ἢ χρι-
στιανικὴ πίστις.

Ο Ι Ν Ε Α Ρ Ο Ι

Ἡ δυσκολώτερα δοκιμασία τῶν σχέσε-
ών μας μαζί τους καὶ τῆς διαπαιδαγωγῆ-
σεως εἶναι ἡ περίοδος τῆς νεανικῆς ἡλι-
κίας. Πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ θεμέλια
πού ἔχομε θάλει, γιατί σ' αὐτὴ τὴν περί-
οδο παρουσιάζεται μεγάλη συρροὴ ἐπι-
δραστικῶν ἐντάσεων, ὅπως ἡ ἔφοδος νέων
ιδεῶν καὶ φιλοσοφιῶν, νέων φυσικῶν ἐπιθυ-
μιῶν, ἢ ἀστάθεια τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἢ
πίσεις ἀπὸ τὴν μάζα στὸ νὰ συμβιθασθοῦν
μὲ τὸ τί φοριέται, τὸ πῶς νὰ συμπεριφέρων-
ται, τὸ τί γούστα συνηθίζονται καὶ τὸ ποῖ-
οι θεωροῦνται ἥρωες. Μπορεῖ ἐμεῖς νὰ
νοιώθουμε ὅτι ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἐμπορικὴ ἐ-

φεύρεσις, ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν τὸ καταλαβαί-
νουν. Χιλιάδες φωνές τοὺς λένε νὰ ἀκολου-
θήσουν διαφορετικὴ πορεία ἀπὸ αὐτὴν πού
ἐμεῖς ἔχομε χαράξει γι' αὐτούς. Εὐκόλως
ἐπινοοῦν ἀντιδράσεις ἐναντίον τῆς ἐξουσί-
ας, τῶν γονέων, τῶν δασκάλων καὶ τῆς ἀ-
στυνομίας. Οἱ 10 ἐντολές θεωροῦνται πολ-
λὸ δύσκολες, ἡ ἐκκλησία κάτι τὸ ἀχρη-
στο, ἀκόμα καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀμφίβολος
ἔννοια. Ὑπάρχουν νέα πρότυπα, νέα ἠθικὴ,
νέα θεολογία καὶ νέες φωνές ἐξουσίας οἱ
ὅποιες τοὺς λένε, πῶς νὰ ἐνεργοῦν. Καὶ
αὐτὲς οἱ φωνές προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώ-
τους κατέχοντας διακεκριμένες θέσεις.
Τὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι αὐτοὶ πού ἡ-
γοῦνται τῆς κοινωνίας συχνὰ διαφωνοῦν,
αὐξάνει τὴν ἀμφιβολία τῶν νέων μας.

Ἔχομε χρέος, λοιπόν, νὰ γνωρίσωμε κά-
τι ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον στὸν ὅποιον συνω-
θοῦνται καὶ νὰ ἐρευνήσωμε σὰν τί ὁμοιά-
ζουν αὐτὲς οἱ πιέσεις καὶ οἱ φιλοσοφίες
πού δέχονται. Δὲν μπορούμε νὰ τοὺς ὀ-
δηγοῦμε μὲ τὴν πείρα μας τοῦ 1930. Τότε
τὸ διάβασμα παρηκολουθεῖτο προσεκτικὰ
καὶ ἀκόμα ἓνα πιὸ ἐλεύθερο ἀνάγνωσμα
μπορούσε νὰ προκαλέσῃ ὑπόνοιες. Σήμε-
ρα οἱ ἐξάχρονοι νεαροὶ μας διαβάξουν τὰ
πιὸ ρεαλιστικὰ ἀναγνώσματα. Ἐκεῖνο τὸν
καιρὸ, κείμενα ἀμφιβόλου ποιότητος πα-
ρηγκωνίζοντο ἀπὸ τὰ βιβλία μὲ σχολικὸ
κείμενο. Σήμερα σὲ ἓνα ἔργο, ἀκόμη καὶ
τὸ προωρισμένο γιὰ σχολεῖο, εἶναι πιθα-
νὸν νὰ διακρίνη κανεῖς μίαν προσπάθεια βι-
αιότητος καὶ ν' ἀκούσῃ μίαν γλῶσσα πού
συνηθίζεται μᾶλλον στοὺς στρατῶνες.
Δὲν μπορούμε νὰ προστατεύσωμε τὰ παι-
διά μας, καὶ αὐτὸ πού φταίει εἶναι τὰ ἐφό-
δια πού παίρνουν σήμερα.

Ὁ κάθε χαρακτήρας ἔχει κι' ἓνα εἰδι-
κὸ γι' αὐτὸν πρόβλημα. Ὁ εὐφυῆς μικρός,
πιθανὸν νὰ ἔχῃ διανοητικὴς δυσκολίες, μίαν
περίοδο μὲ ἐρωτηματικά, ἀλλὰ ἀφ' ἧς στι-
γμῆς ἀντιληφθῇ τὴν πραγματικότητα, θὰ
γίνῃ ὁ καλλίτερος πιστὸς χριστιανός. Αὐ-
τὸς πού ἐξωτερικεύεται καὶ ἐμεγάλωσε τό-
σον εὐκολα, μπορεῖ νὰ πεισθῇ ἀργότερα νὰ
ἀκολουθήσῃ ἄλλον δρόμο. Στὸ συναισθη-
ματικὸ παιδί μπορεῖ ν' ἀναπτυχθοῦν συμ-
πλέγματα ἢ αὐτὸ τὸ ἴδιο νὰ γίνῃ μνησί-
κακο. Τὸ κουτὸ παιδί μπορεῖ νὰ θρῆ διέ-

ξοδο στην απογοήτευση, εκ του λόγου ότι τὰ ἐνδιαφέροντά του εἶναι πολὺ περιορισμένα. Ὁ γονεὺς ὀφείλει νὰ διαθέτῃ χρόνο καὶ ὑπομονή γιὰ ν' ἀσχολῆται μὲ τὰ προβλήματα τῶν νέων.

Καθὼς πλησιάζει ὁ καιρὸς, ποὺ τὰ παιδιά μας θὰ χειραφετηθοῦν κι' ἐμεῖς ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας τὶς δυσκολίες ποὺ θὰ συναντήσουν, ἀγωνιοῦμε μήπως οἱ θάσεις ποὺ ἐθέσαμε δὲν ἀνθέξουν. Περισσότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ σταθοῦν τὰ παιδιά μας σὰν ἀληθινοὶ χριστιανοὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων τους, ἢ πραγματικὴ δὲ ἀγωνία μας στρέφεται στὴν περαιτέρω πείση, — μὲ τὶς ἀναπόφευκτες ἀντιδράσεις: «ὦ! Μὰ σταματᾶτε πιά ν' ἀποφασίζετε γιὰ μᾶς». Μικρὲς διεκδικήσεις ἀνεξαρτησίας, ὅπως τὰ κτενίσματα σὰν σκιάχτρα, τὰ ἀκατάστατα μούσια, οἱ στενές, κοντές φοῦστες ἢ ἀποστροφή τῆς καλῆς μουσικῆς, μπορεῖ νὰ μᾶς φαίνονται σὰν τὰ πρῶτα σημεῖα ἀντιδράσεως. Ἐάν ὑπερασπισθοῦμε τὶς ἀπόψεις μας μὲ τὴν καρδιά μας, θὰ δεχθοῦμε μίαν ὁμοίαν ἀντίδραση, ἀλλὰ μπορεῖ περισσότερο σοβαρὰ προβλήματα νὰ ἐντείνουν τὶς σχέσεις μας, συχνὰ μέχρι σημείου ψυχρότητος. Καὶ τότε ἔχομε τὸ πρόβλημα ποὺ λέγεται «φίλος», ἴσως ὄχι ὁ κατάλληλος, ἀλλὰ ὅπως καὶ νᾶναι, δὲν μᾶς ἀρέσει τὰ παιδιά μας τῶν 15 ἐτῶν, νὰ προχωροῦν μόνον τους, χωρὶς καθοδήγησι. Ὑπάρχει ἡ συντροφιά μὲ τὴν ὁποία θγαίνει ὁ γιὸς μας, μᾶλλον ἕνα ἀνάμικτο μπουλούκι, θορυβῶδες καὶ ἀναρχικὸ καὶ τὰ πάρτυς, τὰ κατὰ τὸ δυνατόν χωρὶς ἐπιτήρησι. Πόση ὑπακοή, ἔχομε τὴν ἀξίωσι, νὰ θροῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴν τακτικὴ, ὅπως π. χ. τὸ νὰ κατορθώσῃ τὸ παιδί μας νὰ εἶναι στὴν ὥρα του τὸ θράδυ; Κατὰ πόσον μποροῦμε νὰ τοὺς ἀφήσωμε νὰ διαλέξουν αὐτοὶ τὶς ταινίες καὶ τὰ προγράμματα τηλεοράσεως ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἰδοῦν, ὅταν ἐμεῖς θέλωμε ἀνάπαυσι καὶ ἡσυχία καὶ τί μποροῦμε νὰ κάνωμε, ὅταν ἡ ἐπιρροή ἐνὸς τρίτου, τοὺς προσελκύη πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις;

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Βασικὸς παράγων εἶναι ἡ σχέσις ἢ ὁ-

ποία ἔχει ἀναπτυχθῆ μεταξύ τῶν γονέων καὶ τῶν παιδιῶν τους. Ἐφ' ὅσον ἡ σχέσις αὐτὴ εἶναι καλὴ καὶ ἡ θάσις τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν προτύπων πραγματικά θεμελιωμένη, τὸ παιδί καταφέρνει νὰ ὑπερπηδᾷ ἀκόμη καὶ μίαν περίοδο ἀποξενώσεως καὶ ἀνταρσίας. Ὁ πατέρας ὁ ὁποῖος ἔχει ἐφαρμόσει μίαν τακτικὴ φιλίας καὶ ἔχει ἐπιβάλλει τὸ κύρος του στὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, μπορεῖ νὰ περιμένη συμμόρφωσι μὲ τοὺς κανόνες τῆς τάξεως, ὅπως τὸ νὰ ἔρχεται τὸ παιδί στὴν ὥρα του, νὰ ἀπορρίπτῃ ἀμφιβόλου ποιότητος πάρτυ καὶ τὰ παρόμοια. Ἐρωτήσεις ποὺ ἐστάλησαν ἀπὸ παιδιά 13 ἐτῶν, μετὰ ἀπὸ ὁμιλίες οἱ ὁποῖες ἔγιναν σὲ σχολεῖα συστήματος χριστιανικῆς παιδείας, παρουσιάζουν ἐμφανῆ σημεῖα ἀνταρσίας ἐναντίων τῶν γονέων, ἰδιαίτερα ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ὥρα ἐπανόδου. Ὁ εὐσυνείδητος πατέρας ποὺ λέει, ἐπιστροφή στὶς 9 ἢ ὥρα, συγκρίνεται κατὰ τρόπον μὴ εὐνοϊκὸ μὲ «τὶς μητέρες ὄλων τῶν φίλων μου ποὺ λένε, ἐπιστροφή στὶς 11 ἢ ὥρα». Ἐν τούτοις, ὑπάρχουν πολλὰ κορίτσια ποὺ ἔχουν καταλάβει τὸ νόημα αὐτῆς τῆς πειθαρχίας, ὅμως μένουν μὲ τὸ παράπονο ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὴν μητέρα τους, ποὺ εἶναι ξένη πρὸς αὐτές. «Δὲν μὲ καταλαβαίνει», εἶναι διατύπωσις κοινοῦ παραπόνου. Μικρὸν μόνον ποσοστὸν ὡμολόγησεν, πόσον ἦσαν εὐτυχεῖς, γιατί εἶχαν μητέρες ποὺ ἦσαν πραγματικὰ φίλες, καὶ στὶς ὁποῖες μπορούσαν νὰ ἐμπιστευθοῦν τὸ κάθε τι. Μπορεῖ νὰ ἰδῆ κανεὶς αὐτὴ τὴν ὥραια σχέσιν, καλὰ ριζωμένη, κοιτώντας σπιτικά ὅπου οἱ γονεῖς ἔχουν ἐπιτύχει στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Στὰ σπιτικά ὅμως ποὺ ἐπικρατεῖ ἐπανάστασις, ἢ σχέσις αὐτὴ εἶναι ἀνυπαρκτος. Μιὰ ἰσχνὴ σχέσις μπορεῖ νὰ εἶναι συνέπεια μιᾶς βαθμιαίας καταπτώσεως πολλῶν ἐτῶν ἢ κάποια μεγάλη διαφωνία μεταξὺ γονέων καὶ παιδιῶν ἐπὶ σωματῶν θεμάτων μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ τὴν ρῆξιν τῆς ἐνότητος τῆς οἰκογενείας. Ἀκούοντας ἀπὸ ραδιοφώνου μίαν συνέντευξι μεταξύ ἐνὸς παραστρατημένου νέου καὶ ἐνὸς ψυχιάτρου, ἢ ὁποῖα εἶχεν ὡς τίτλο «ἐγὼ μόνον καὶ κανεὶς ἄλλος» ἄκουσα τὸν νέο νὰ πε-

ριγράφη πόσον ή αυταρχική επιβολή πειθαρχίας του πατέρα του έγινε ολονέν και περισσότερο άφορητος, καθώς μεγάλωνε. Η τελική φασαρία έγινε για τὸ κόψιμο τῶν μαλλιών κι' αυτό έκαμε τὸ άγόρι νά εγκαταλείψη τὸ σπίτι. "Έλεγε, «χρειαζόμουν τήν βοήθεια ή τουλάχιστον τήν φιλία ενός πατέρα για νά μπορέσω νά ζήσω ήσυχά, αλλά μετά τά ένδεκά μου χρόνια, δέν είχα τὸ χέρι του για νά μέ οδηγήσει». Κατά τήν παραμονήν του εἰς τὸ άναμορφωτικό ίδρυμα Borstal και μετά τὸ τελευταίον παράπτωμά του, συχνά μιλοῦσε για τήν επιθυμία του νά ήτο φίλος με τὸν πατέρα του. Αυτό σημαίνει ὅτι οἱ νέοι έχουν ανάγκη έξαρτήσεως και καθοδηγήσεως, άσχετῶς του τί διακηρύσσουν, αλλά θέλουν αὐτή ή καθοδήγησις νά προέρχεται από έναν άνθρωπο, ὁ ὁποῖος νά τούς καταλαβαίνει και νά ενδιαφέρεται πραγματικά με ὅ,τι τούς άπασχολεί. Αυτό πού χρειάζεται σ' αὐτήν τήν ηλικία είναι ή συνεργασία και ὄχι ή επιβολή.

Ἐπομένως πῶς μπορούμε νά καλλιεργήσωμε αὐτή τήν σωστή σχέση με τούς νέους μας; Χρειάζεται χρόνος πού πολλοὶ από ἡμᾶς νομίζομε ὅτι δέν μπορούμε νά διαθέσωμε, αλλά αν νοιώσωμε τήν σπουδαιότητα αὐτοῦ του ειδικοῦ παρόγοντος, θά αναδιοργανώσωμε τήν ζωή μας κατά τρόπον, ὥστε νά μπορούμε νά τούς αφιερώσωμε χρόνο, σ' αὐτά τά τόσον ζωτικά γι' αὐτούς χρόνια. Ὅφειλομε νά τούς μιλήσωμε και νά τούς άκούσωμε, νά ενδιαφερθοῦμε πραγματικά με ὅ,τι κάμουν. Ὅφειλομε νά αναπτύξωμε ένα είδος συναδελφικότητος με τὸ νά κάμωμε μαζί ὠρισμένα πράγματα — ὀρειθασία, Ιστοπλοία, ναυπήγησι, κάτι ριψοκίνδυνο κατά τῆς διακοπῆς — ὅ,τιδήποτε ὑπονοεῖ ὅτι μοιραζόμεθα τά ἴδια ενδιαφέροντα, νά γελάσωμε μαζί (τὸ οικογενειακὸ κέφι είναι σπουδαῖος παράγων) και νά συνεργαζόμεθα. Δέν είναι ὄλα τά παιδιά εἰς θέσιν νά μοιρασοῦν ιδιαίτερα μυστικά με τούς γονεῖς των. Πρέπει νά παραδεχθοῦμε ὅτι μερικές φορές είναι ὁ τρίτος άνθρωπος πού μπορεί νά τούς βοηθήσει καλλίτερα σ' αὐτό, γι' αὐτὸ είναι βασί-

κὸ νά έρχωνται σέ επαφή με άλλους ἐνηλικίους οἱ ὁποῖοι νά μποροῦν νά τούς δώσουν τήν σωστή συμβουλή. Είναι πολλά πού ένας χριστιανὸς γονεὺς μπορεί νά κάμη. Βασικά, νά συστήσει τέτοιους ανθρώπους στο παιδί του, στήν ἐκκλησία, σέ χριστιανικές ὁμάδες νέων ή συγκεντρώσεις ὅπου θά συναντήσουν ὄχι μόνο χριστιανούς ηγέτας, αλλά νέους τῶν ὁμοίων ή ἐπιρροή θά τούς βοηθήσει.

Ἐφ' ἧς στιγμῆς αὐτή ή σωστή σχέση καθιερωθῆ, είναι δυνατόν νά γίνωνται γενικές συζητήσεις ἐπὶ διαφόρων θεμάτων σέ οικογενειακὸ κύκλο. Σέ τέτοιες συζητήσεις μποροῦν οἱ χριστιανοὶ γονεῖς με πολλήν λεπτότητα νά εισαγάγουν τῆς χριστιανικές ἀρχές τῆς Ἁγ. Γραφῆς και νά ὑποβάλουν τὸ είδος αὐτὸ τῆς συζητήσεως ἐπεκτείνοντας το σῆς σύγχρονες ιδέες ὡς πρὸς τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς. Π. χ. ή Α' πρὸς Κορινθίους κεφ. στ' 19, 20, ἀναφέρεται σέ ἀμφιθόλου ποιότητος συναναστροφῆς και στήν συνταρακτική διάδοσι τοῦ sex καθώς και στήν πρὸς Φιλιππησίους κεφ. δ' 8, πῶς αὐτά μποροῦν νά ἐφαρμοσοῦν σ' ένα βιβλίον πού διαβάζομε ή σ' ένα πρόγραμμα τηλεοράσεως πού βλέπομε.

Τελικῶς, πρέπει νά ἐνθυμούμεθα ὅτι ή καλή ἀνατροφή και ή σωστή σχέση μεταξύ γονέων και παιδιῶν δέν είναι ὑποκατάστατο πνευματικῆς ἐμπειρίας. Μερικά παιδιά ἀπλῶς δέν ἀνταποκρίνονται στήν πνευματική βοήθεια τήν ὁποία ἔχομε προγραμματίσει γι' αὐτά. Αὐτή ή ἐπανάστασις είναι μιὰ πηγή ἀγωνίας για τούς γονεῖς των και πολλῶν ἐρωτηματικῶν για τὸ τί ἔφταιξε. Δέν εἴμεθα σέ θέση νά κρίνωμε, ὅτε και κανεὶς άλλος, τί ὁ Θεὸς μεριμνᾷ γι' αὐτὸ παιδί ή τὸν γονιὸ μ' αὐτήν ή τήν άλλην δοκιμασία. Τά λόγια τοῦ Κυρίου μας τά ὁποία μοῦ ἐδόθησαν προσφάτως σέ μιὰ περίοδο ἀνησυχίας πού ἐπέρασα, ἀνταποκρίνονται σέ κάθε περίπτωση: «Οἱ ἄνθρωποι πρέπει γὰ προσεύχωνται πάντοτε... και ποτὲ νά μή χάνουν τὸ θάρρος των».

DOROTHY WATTS

Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ «ΚΕΝΩΣΕΩΣ»

«...Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωῶ τὸ προφήτου. ὡσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωῶς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας».

(Ματθ. ιβ' 38-40)

Τις μέρες αὐτές κάθε χριστιανὸς εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ βρεθῆ μπροστὰ στὸ παράδοξο Μυστήριον τοῦ Σταυροῦ. Τὸ Μυστήριον αὐτὸ ποὺ συνέχει τὴ φύσι ὀλόκληρη, ἀποκαλύπτει σ' ὄλο της τὸ μεγαλεῖο τὴν «Κενωτικὴ» πορεία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν πορεία, ποὺ περνάει ἀπὸ τὸ θάνατο γιὰ νὰ φθάσῃ στὴ ζωή...

Ἡ πορεία αὐτὴ φανερώνει κάπως στὸν ἄνθρωπο τὸ Μυστήριον τῆς «Κενώσεως» καὶ τῆς Συγκαταβάσεως μέσα στὸ ὅποιον κινεῖται ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ Μυστήριον αὐτό, ποὺ θγαίνει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κόλπους τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἔχει μέσα του τὴ φτώχεια, τὴν ἀδυναμία, τὴν ἀσθένεια, μ' ἓνα λόγο τὴν «ἀπόφασι». Πρόκειται νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους σὲ τρεῖς μερίδες — ἦλθε «μάχαιραν θαλεῖν». Ἡ μία εἶναι ἡ μερίδα ἐκείνων ποὺ βλέπουν τὸ Μυστήριον σὰν «σκάνδαλο» — τῶν Ἰουδαίων στὴ φύσι, στὴν ἀγωγή, στὴν νοοτροπία. Ἡ ἄλλη εἶναι ἡ μερίδα ἐκείνων ποὺ τὸ θεωροῦν «μωρία» τοὺς λένε «Ἕλληνες» στὴ φύσι, στὴν ἀγωγή, στὴ νοοτροπία. Στὴν τρίτη ἀνήκουν οἱ ἐλάχιστοι ἐκείνοι ποὺ μπόρεσαν νὰ τὸ δοῦν στὴ ζωὴ τους σὰν «Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

Ἄν ὅμως ἡ λογικὴ αὐτὴ τῆς «Κενώσεως» ἀποκαλύπτεται καθαρὰ στὸ χῶρο τοῦ Σταυροῦ, εἶναι γνωστὸν πῶς δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκδηλώνεται στὸν ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λυτρωτοῦ.

Ἄς παρακολουθήσουμε ὅμως τὸ γεγονός ἐξελεκτικὰ. Ὁ Σωτῆρας τοῦ κόσμου, Θεὸς ὢν, «Κενοῦται» καὶ παίρνει σάρκα. Τὴν «Κένωσι» φέρνει μαζί του σ' ὅλη τὴν πορεία τῆς ἐπίγειας παρουσίας του. Κι' ἀκόμη τὴν ἀφήνει, νομίζομε, σὰν τὴ μὲν α δ ι κ ῆ γ ρ α μ μ ἡ π λ ε ὑ σ ε ω ς στὸ πνευματικὸ σκάφος ποὺ εἶναι κατετά-

νιος: στὴν Ἐκκλησία. Ὁ ἀναμενόμενος βασιληᾶς καὶ Μεσίας, ὁ φορτωμένος πρὶν γεννηθῆ προσδοκίης γήινες ὀλόκληρου λαοῦ, γεννιέται σ' ἀσήμαντη φάτνη ἀπὸ μιὰ φτωχὴ Π α ρ θ ἔ ν α. Περιμένει 30 ὀλόκληρα χρόνια γιὰ νὰ θγῆ στὴ δημοσίᾳ ζωῆ. Κι' ἐκεῖ ἀκόμη ἀποφεύγει νὰ δώσῃ «σημεῖα». Σημεῖον «οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωῶ τὸ τοῦ Προφήτου!».

Σκοπὸς του εἶναι ἡ διάδοσι τοῦ σώζοντος λόγου του. Ἄντι νὰ ἐμπιστευθῆ τὸ ἔργο αὐτὸ στοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου τούτου, ὅπως φαίνεται «λογικόν», διαλέγει 12 ἀγράμματους ψαράδες. Ὑπόσχεται τὴ ζωὴ καὶ τὴ δίνει σ' ὅσους τὴ ζητοῦν. Ὅμως, ὅπως κι' αὐτὸς ἔτσι κι' ἐκείνοι, πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ θάνατο γιὰ νὰ φθάσουν στὴ ζωῆ. Ἔτσι, «οὐκ ἀγγέλους στρατεύσας» προχωρεῖ πρὸς τὸν Γολγοθᾶ. Τὸ πιὸ παράδοξο κήρυγμα, ποὺ ἔγινε κανόνας ζωῆς καὶ ἐδόθηκε διαθήκη πολύτιμη σ' ὅσους τὸν πιστεύουν, εἶναι τὸ «διὰ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν» καὶ τὸ «ἂν μὴ ὁ κόκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνη...»!

Ἄναλῆφθηκε στοὺς Οὐρανοὺς καὶ μετὴν ἀναχώρησί του ἰδρύει τὴν Ἐκκλησίᾳ του. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φυσάει τὰ πανιά καὶ τὸ καράβι τῆς Ἐκκλησίας διασχίζει ἀφρισμένα κύματα, ἄγρια πελάγη. «Κλυδωνίζεται ἀλλ' οὐ καταποντίζεται». Κλυδωνίζεται γιατί φέρνει μαζί στὴν πορεία της αὐτὴ πρὸς τὴν αἰωνιότητα τὸ Σταυρὸ τοῦ Μυστηρίου ποὺ τῆς ἐμπιστεύθηκε ἡ κεφαλὴ της. Κουβαλαεὶ συνέχεια μαζί της τὰ δυὸ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Σταυροῦ ποὺ παρουσιάζονται ἀπὸ τὴ γέννησι ἀκόμη τοῦ Ἀρχηγοῦ Της: Τὴ «μωρία» γιὰ τὴ σκέψι καὶ τὸ «σκάνδαλο» γιὰ τὸ μάτι. Εἶναι « τ ὸ ἄ σ θ ε ν ἔ ς

τοῦ Θεοῦ» πού πορεύεται. Νά, καθώς νομίζω, τὸ φοβερὸ καὶ ἀποκαλυπτικὸ μῆνυμα τῆς «Κενώσεως»: Τὸ μῆνυμα τοῦ «ἀσθενοῦς τοῦ Θεοῦ» πού εἶναι «ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων», τὸ μῆνυμα τῆς «Κενώσεως»!

★

Ὁ ἄνθρωπος, ταλαίπωρο πλάσμα, ἀποκομμένος ἀπὸ τὸν ὄφθαλό του μετὰ τὴν Πτώσι, χωρὶς ἱστορία καὶ χωρὶς μέλλον, χτυπιέται δεξιὰ κι' ἀριστερά.

Νιώθει τόσο μόνος! Εἶναι φοβισμένος σὰν ἓνα μικρὸ παιδι ἀφημένο μόνο σ' ἄγριο δάσος. Ζῆ σὲ φωτεινὲς μεγαλοπόλεις πού τὸν φοβίζου ἀκόμη πιὸ πολύ. Στους δρόμους μιλάει μὲ τὸν ἑαυτό του... Τρέχοντας γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴ μοναξιά του σκοντάφτει πάνω σὲ πλήθη ἀνθρώπων πού κι' αὐτοὶ εἶναι μόνοι. Τρέχει, τρέχει καὶ τὴν φέρνει μαζί του. "Ἄν εἶναι κάτι πού δὲν τὸν ἔχει ἐγκαταλείψει εἶναι ἡ μοναξιά του. Ἀποτελεῖ τὴ σκιά του. Αὐτὴ τὸν ἀκολουθεῖ εἴτε τὴν παραδέχεται καὶ τὴν πιστεύει, εἴτε ὄχι.

Κι' ἔτσι, εἴκοσι τώρα αἰῶνες προσπαθεῖ ἀπελπισμένα νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό του πὲρὶ τὸ μυστήριον χωρὶς Μυστήριον δὲν εἶναι μόνος. Ἀγωνίζεται νὰ πιασθῇ ἀπ' ὅ,τι βλέπει καὶ ὅ,τι σκέπτεται. Καὶ εἶναι ἀλήθεια πὼς προώδεψε στὰ χρόνια αὐτὰ πού πέρασαν. "Ἔτσι, τὸ μάτι χαίρεται ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος κατάρθωσε. Καὶ ἡ σκέψι; Αὐτὴ 'ναι πού ἡδονίζεται μὲ ὅσα μπόρεσε νὰ συλλάβῃ ἀπόκρυφα μέχρι τώρα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὰ κἀνῃ φιλοσοφία, ἐπιστήμη, τέχνη.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ Ἐκκλησία, πού τραβοῦσε γυμνωμένη ἀπ' ὅ,τι λάμπει, χωρὶς νὰ μπορῇ ἀπὸ τὴ φύσι τῆς νὰ γίνῃ ἀρεστὴ στὸ μεταπτωτικὸ μάτι — πού, πάντα θαύματα ἤθελε — οὔτε τὴ μεταπτωτικὴ σκέψι νὰ πείσῃ — πού ποθοῦσε νὰ κἀνῃ τὸ πᾶν κτῆμα «λογικόν», δέχεται κύματα-κύματα τὶς ἐπιθέσεις. Ἡ μητρικὴ τῆς καρδιά συντρίβεται γιὰτὶ σπλαγχνικὴ ὅπως εἶναι, ἔβλεπε καὶ ἔβλεπε μυριάδες μυριάδων ἀνθρώπων νὰ μὴ γεύονται τὴν εὐτυχία

τῆς, πού 'ναι καὶ δική τους εὐτυχία, γιὰτὶ δὲν μπόρεσαν ν' ἀποδεχθοῦν τὴν «Κένωσι».

★

Ἐπὶ τῆς «Κένωσι» ἔνας ἄλλος λόγος πού δίνει πίκρα στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ κάνει νὰ κλυδωνίζεται τὸ σκάφος τῆς: Αὐτοὶ πού τῆς ἔκαναν κακὸ δὲν εἶναι μόνον ὅσοι δὲν μῆκαν στὴ μάντρα τῆς τὴν πνευματικὴ καὶ ἄρα δὲν τὴν «ἐγεύτηκαν». Κλυδωνίζεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ ἄγρια κύματα πού τὴν χτυποῦν ἐξωτερικά, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοὺς πού κουβαλᾷ μαζί τῆς. Αὐτοὺς πού θαφτίστηκαν καὶ μῆκαν στὸ καράβι τῆς, ὅμως δὲν ἀποδέχτηκαν τὴν «Κένωσι». Καὶ αὐτὸ ἔφερε πιὸ πολύ κακὸ ἀπ' ὅσο ὄλα τ' ἄλλα.

Φοβήθηκαν οἱ χριστιανοὶ τὴ μεταφορὰ τοῦ Σταυροῦ πού τοὺς ἐμπιστεύθηκε ὁ Χριστός. Ἐμίσησαν τὶς «στενεὲς πόρτες», τὶς «τρύπες τῆς θελόνας». Ἐξέχασαν πὼς ὁ κόκκος τοῦ σίτου πρέπει νὰ πεθάνῃ γιὰ νὰ δώσῃ καρπὸ κι' ἔτσι πέθαιναν κάθε μέρα ἀποφεύγοντας τὸ θάνατον!... Δὲν ἐνίωσαν ποτὲ τὸ γάμον τοῦ Ἀρνίου μὲ τὴν Ἐκκλησία σὰν τὸ μέγα θαῦμα, σὰν ὑπέροχη «Κένωσι». Θέλησαν νὰ 'χουν καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δέ: Μιὰ ὁμορφὴ στὸ μάτι καὶ παραδεκτὴ στὴ λογικὴ πίστι. Τὸ ἀποτέλεσμα τὸ εἶδαν οἱ αἰῶνες καὶ ἐτρόμαξαν. Εἶδαν ἐγκλήματα νὰ γίνονται στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Χωρισμοὶ, λεηλασίες, πυρές, πορνείες, πολιτικὲς μηχανορραφίαι κ.λ.π. καὶ λοιπά... Ἰδιαιτέρως ὁ δυτικὸς κόσμος — πού δὲν ὑποψιάζεται, ἀπὸ τὴ σύνθεσί του πιθανῶς, πὼς τὰ 2+2 δὲν κάνουν πάντα τέσσερα — μὴ ἀποδεχόμενος κυρίως τὴ «μωρία» τοῦ Σταυροῦ (ὁ ἀνατολικὸς δὲν ἀποδέχεται πιὸ πολύ τὸ «σκάνδαλον»), τραβάει πολλὰκις στὸ ἄρμα τοῦ «συσηματιζόμενης» Ἐκκλησίας. Κι' ἔτσι, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σκάφους, ξεχνώντας τὸ μυστικόν, πού δὲν θὰ λησμονοῦσαν ἂν μαθήτευαν πιστὰ στὴν «Κένωσι», ἔχασαν πολλὰς φορὰς τὴ γραμμὴ πλεύσεως κι' ὄχι μονάχα τὴ δική τους. Δὲν διαισθάνθηκαν τὸ μεγαλεῖο πού ὑπάρχει σ' αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ ἀριθμητικὴ, στὴ λογικὴ τοῦ Μυστηρίου πού εἶναι μέσα καὶ

συγχρόνως πάνω από τους νόμους και τὰ σχήματα. Ἐντράπηκαν νὰ παρουσιάσουν τὸ Χριστὸ γυμνὸ ἀπὸ δύναμι ἐγκόσμια καὶ λογικὴ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐντυσαν, λοιπόν, αὐτὸν ποὺ ἐθελούσια ἐγυμνώθηκε καὶ τοῦ ἴδωκαν στὰ χέρια πατερίτσες ἀνθρώπινες γιὰ νὰ στηρίξη λογικὰ τὴν — κατ' αὐτούς — «ἀναπηρία» του.

Κι' ἔγινε «ἄμορφος» πράγματι τότε ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του. Σὰν ὄμως πέρανε ὁ καιρὸς καὶ ὄλα ἄλλαζαν — ἔτσι βλέπετε εἶναι τὰ ἀνθρώπινα — ἄλλαζαν καὶ τὰ γούστα. Ἐφθασε ἐποχὴ ποὺ τ' ἄμορφο τοῦ χτέος δὲν ἄντεχε στὸ σήμερον. Ἐτσι σισύφεια τραβοῦσαν κι' αὐτοὶ τὸ δρόμο τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος. Ὅταν, λοιπόν, τοὺς κοίταγαν στὰ μάτια ὅσοι ἀρνήθηκαν ν' ἀποδεχθοῦν τὴ λογικὴ τῆς «Κενώσεως», ζητώντας βουβὰ στὸ βλέμμα τους ἕνα δρόμο, μὴ ἀπάντησι στὴν ἀβεβαιότητά τους, ἔβλεπαν τὴν ἴδια ἀπύθμενη ἀγωνία καὶ ἀπογοήτευσιν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς καθρεφτίζονταν τὰ μάτια τῶν ἀπίστων στὰ μάτια ἐκείνων ποὺ λεγόντανε

«παιδιὰ τοῦ Θεοῦ»! Νά, τὸ δράμα τῆς μὴ ἀποδοχῆς!

★

Ἐδῶ θρυσκόμαστε καὶ σήμερον. Ἐδῶ θὰ εἴμαστε πιθανῶς γιὰ πολὺ ἀκόμα: θὰ σπρώχνουμε τὸ λιθάρι μας (ὄχι πλέον ἀπὸ ἄγνοια ἀλλὰ ἀπὸ ἄρνησιν ν' ἀποδεχθῶμε ὅ,τι ἀπεκάλυψε ἡ Λογικὴ τοῦ Μυστηρίου). Θὰ τ' ἀνεβάζουμε στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ θὰ τὸ κουβαλᾶμε — ἄλλοτε στίς πλάτες καὶ ἄλλοτε μὲ ρουκέτες — μέχρι τὴν ὥρα ποὺ θ' ἀποδεχθῶμε σὰν Ἐκκλησία, σὰν σῶμα δηλαδὴ ὄλων αὐτῶν ποὺ βαφτίστηκαν καὶ πιστεύουν στὸ Χριστό, καὶ θ' ἀκολουθήσουμε τὴν «Κένωσιν». Εἶναι ὁ ματωμένος δείχτης ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὸ Γολγοθᾶ καὶ μᾶς δείχνει τὸ δρόμο. Μέχρι τὴν εὐλογημένη κείνη ὥρα ποὺ «ἀποφασικὰ» θ' ἀποδεχθῶμε τὴν κατὰ φασιν ποὺ ὑπάρχει στὸ μνημεια τῆς «Κενώσεως».

ΑΛ. Β. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΙ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Ο Ν. BERDIAEFF

Τὸ ἐρώτημα, «τί ἐστὶν φιλοσοφία», δὲν εἶναι νέο. Συνδέεται μὲ τὸ πρωταρχικό, ἐνδόμυχο «ἐνστικτο», ὅπως θάλεγε ὁ Bergson, τὸ θαυμάζειν.

«Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν»⁽¹⁾. Ἡ θέση τοῦτη τοῦ Ἀριστοτέλη δὲν μᾶς λέει τί ἐστὶν φιλοσοφία, μᾶς δείχνει ὅμως τὴν πρωταρχὴ καὶ τὸ σημεῖο ἐκκινήσεως, τὴν ἀφορμὴν, ποῦ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ φιλοσοφῇ. Ἄν θέλαμε νὰ προχωρήσουμε στὸ θέμα μᾶς κάνοντας μιὰ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, θὰ βλέπαμε ὅτι οἱ ἀπαντήσεις ποῦ δόθηκαν στὸ ἐρώτημα δὲν ἔχουν ἀπλῶς τὴν σφραγίδα τῆς σκέψεως τοῦ κάθε φιλοσόφου, ἀλλὰ γιὰ τοὺς πιὸ «εἰλικρινεῖς» ἀπ' αὐτοὺς τὰ «στιγμάτα» τοῦ ὀδοιπορικοῦ τῆς ψυχῆς τους. Γιατί ἡ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν οὐσία τῆς φιλοσοφίας πρέπει, εἶναι καλλίτερα πλήρωμα ζωῆς, ἢ πορεία τοῦ φιλοσόφου, σὰν «ἐπάρξεως ἀγωνιζομένης», ὅπως λέει ὁ Berdiaeff. Ἡ ἀπάντησις λοιπόν, δὲν εἶναι ἀπάντησις «λογικὴ» μόνον, ἀλλὰ ἀπάντησις ζωῆς καὶ πείρας τοῦ φιλοσοφοῦντος. Μιὰ ἀποκάλυψις τοῦ ἐσωτάτου εἶναι του, ἀκόμα περισσότερο, ἢ ἀποκάλυψις μέσῳ τοῦ φιλοσόφου ἑνὸς κόσμου, ἑνὸς πολιτισμοῦ⁽²⁾.

Ὁ Ν. Berdiaeff ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ εἰλικρινῆ πνεύματα τοῦ αἰῶνα μᾶς.

(1) Ἀριστοτέλους, Μετὰ τὰ φυσικά Α2, 988 b 1259. Καὶ γιὰ τὸν Πλάτωνα τὸ θαυμάζειν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας πρὸς «μᾶλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν: οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη» Θεαίτητος 155d.

(2) Μ. Heidegger: Was ist das—die Philosophie? 1956. «Ἡ ἐρώτησις: τί ἐστὶν φιλοσοφία; δὲν εἶναι ἐρώτησις, ἢ ὅποια ἀπευθύνει στὸν ἑαυτό της ἕνα εἶδος γνώσης... ἢ ἐρώτησις δὲν εἶναι ἐπίσης ἱστορικὴ ἐρώτησις, ποῦ ἐνδιαφέρεται νὰ διευκρινήσῃ, πῶς αὐτό, ποῦ τὸ ὀνομάζουμε φιλοσοφία ἀρχισε

εἶναι ἕνας στοχαστῆς μέσα στὸν ὁποῖο διασταυρῶνται οἱ κόσμοι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως⁽³⁾. Τὸ πάθος του γιὰ τὴν φιλοσοφία εἶναι τὸ πάθος του γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γιατί δὲν μπορεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος λέει, νὰ νοιώσῃ ἀλλοιῶς τὴν φιλοσοφία παρὰ σὰν μιὰ ἀνθρωπολογία⁽⁴⁾. Γιὰ τὸν Berdiaeff, ὁ ὁποῖος ἐλάχιστα συμπαθεῖ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ φιλοσοφικὰ συστήματα, μὲ κανόνες καὶ κλειστὰ σχήματα⁽⁵⁾, φιλοσοφία εἶναι «διδασκαλία» τοῦ πνεύματος, ἢ «φιλοσοφία ἰσχύει μόνον ὡς σφαῖρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς»⁽⁶⁾. Μιὰ ὅμως διδασκαλία γιὰ τὸ πνεῦμα εἶναι κυρίως διδασκαλία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξιν⁽⁷⁾. Καὶ ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξις εἶναι ἀκριβῶς τὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο ἀποκαλύπτεται σὲ ὅλο του τὸ βάθος τὸ νόημα τοῦ εἶναι. Στὸ ὑποκειμένο καὶ μόνον, τὸ εἶναι γίνεται προσιτό, ἀποκαλύπτεται ὄχι σὰν κάτι ἀφηρημένο, ἀλλὰ σὰν παρουσία, σὰν συγκεκριμένη πραγματικότητα. Ἔτσι «ἡ φιλοσοφία δὲν ἀποτελεῖ ὄνειρο, ἀλλὰ πνευματικὸ γεγονός», γεγονός ἀπρόσιτο στὸ ἀντικείμενο ὡς τὸ «διάφορον».

καὶ ἀναπτύχθηκε. Ἡ ἐρώτησις εἶναι μιὰ ἱστορικὴ, δηλ. μοιραία ἐρώτησις. Περισσότερο ἀκόμα, δὲν εἶναι μιὰ, εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐρώτησις τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς ὑπόστασής μας». Βλ. ἐπίσης Josef Pieper: was heisst Philosophieren? 1963. Ἰδιαιτ. σ. 35 κ. ἐ.

(3) «Tendenzen der Theologie in 20 Jahrhundert. Eine Geschichte in Porträts». Stuttgart 1966, σ. 137.

(4) Γιατὸ ὄχι ἄδικα χαρακτηρίσθηκε ἡ φιλοσοφία του καὶ ὡς «ἀνθρωποκεντρικὸς ἰδεαλισμός». Μ. Müller—Alois Halder: Herders kleines Philosophisches Wörterbuch, 1965⁷.

(5) Ν. Berdjajew: «Der Geistes Zustand der hentigen welt» στὸ Zeitschrift Frankfurter Hefte IV 1949, σελ. 206—218.

(6) «Der Sinn des Schaffens, versuch einer Rechtfertigung des Menschen» Tübingen 1927, σ. 14.

(7) R. Rössler: «Das weltbild Nikol. Berdjajews. Existenz und Objektivierung» Göttingen 1956, σ. 8.

Σὰν καρπὸς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ὑποκειμένου ἢ φιλοσοφία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ «ἀνθρωποκεντρικὴ» καὶ «ἀνθρωπολογικὴ»⁽⁸⁾. Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ νοήματος τοῦ εἶναι στὸ γινώσκον ὑποκειμένο δὲν εἶναι μιὰ ἀπλὴ «ἀπεικόνιση», εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο, ἔχει ἓνα χαρακτηριστὸ δημιουργικὸ, εἶναι μιὰ γνώση, μιὰ δημιουργικὴ γνώση, ἢ ὅποια πραγματοποιεῖται ἐν τῇ «πνευματικῇ ζωῇ», τοῦ ὑποκειμένου. Γίνεται ἔτσι ἡ φιλοσοφία «μιὰ τέχνη γνώσεως καὶ εἶναι μιὰ τέχνη γιατί εἶναι δημιουργία»⁽⁹⁾. Αὐτὴ ἡ τέχνη γνώσεως τοῦ εἶναι, τῆς συνεργασίας γιὰ τὴν ἀποκάλυψή του στὸ ὑποκειμένο, εἶναι δυνατὴ μόνο σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἐλευθερίας, καὶ προϋποθέτει μετοχή, «κοινωνία». Ἀντίθεση μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου ὀδηγεῖ στὸν «ἀφανισμό τοῦ εἶναι». Ἡ ἀποκάλυψη λοιπὸν τοῦ εἶναι, ἢ συμφωνία τοῦ ζητοῦντος ὑποκειμένου μετὰ τὸ ἀντικείμενο ἀποτελεῖ τὸ «κατ' ἔξοχὴν ἔργο τῆς φιλοσοφίας». Ἡ προσπάθεια ὅμως συναντήσεως τοῦ εἶναι, μέσῳ τῆς φιλοσοφίας παίρνει πολλὰ μορφές. Ὅσο λιγώτερο διέρχεται διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀντικειμενοποιήσεως, ὅσο λιγώτερο βαδίζει ἐπὶ τῆς γνωστικῆς ὁδοῦ, τόσο μικρότερος κίνδυνος μὴ συναντήσεως τοῦ ἀληθινοῦ εἶναι, ὑπάρχει. Ὅσο περισσότερο ὑποκειμενικὴ, βιωματικὴ εἶναι ἡ ἀποκάλυψη, τόσο καθαρότερη καὶ πιὸ ἀληθινὴ γίνεται⁽¹⁰⁾. Γιατὶ «ἡ ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται μόνο στὴ δημιουργικὴ δραστηριότητα τοῦ πνεύματος καὶ ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτο του»⁽¹¹⁾.

Ἡ φιλοσοφία δὲν ἔχει καμμιά σχέση μετὰ τὶς θετικὰ ἐπιστῆμες, «δὲν εἶναι ἐπ' οὐδενὶ ἐπιστῆμῃ οὔτε ἔχει ὁποιοδήποτε νόημα νὰ εἶναι ἐπιστημονικὴ»⁽¹²⁾. Σκοπὸς τῆς φι-

λοσοφίας εἶναι ἄλλος, δὲν εἶναι ἡ γνώση τῶν ἐπὶ μέρους ἀληθειῶν, ἀλλὰ αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ἄν ἐπιστῆμη εἶναι γνώση τῆς ἀναγκαιότητος, μέσῳ τῶν κοσμικῶν δεδομένων, καὶ γνώση ἀπὸ ἀναγκαιότητα, στόχος τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἐντελὸς ἄλλος. Εἶναι γνώση τῆς ἀλήθειας μέσῳ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοῦ «ἀποκαλύπτοντος». Ἡ φιλοσοφία δὲν βασίζεται στὴ γενικὴ λογικὴ ἐγκυρότητα. Ἡ λογικὴ αὐτὴ ἐγκυρότης ἔχει κοινωνικὸ χαρακτηριστὸν, δένεται μετὰ τὴν κατωτάτη βαθμίδα τῆς πνευματικῆς κοινότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ εἶναι ἀναγκαία γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπικοινωνία. Αὐτῆς τῆς κατηγορίας εἶναι καὶ οἱ γνώσεις τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ φιλοσοφικὴ ὅμως γνώση δὲν μπορεῖ μετὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς γνώσεις νὰ προχωρήσῃ, χρειάζεται μιὰ ἐντελὸς ἄλλου εἶδους γνώση, αὐτὴν τῆς «πνευματικῆς ἐπικοινωνίας», ἢ ὅποια εἶναι καρπὸς πνευματικῆς, ἐσωτερικῆς πείρας. Γιὰ τὴν κατανόηση τῶν μεταφυσικῶν ἀληθειῶν ἢ πολὺ περισσότερο τῶν θρησκευτικῶν δὲν εἶναι ἀρκετὴ κανενὸς εἶδους γνώση, χρειάζεται μιὰ «ὑψίστη πνευματικὴ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων». Ἔτσι εἶναι ἀδύνατον, μετὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα γνωστικῆς δυνατοῦτος, μιὰ μεταφυσικὴ πού θὰ βασίζεται σὲ ἓνα ἐννοιολογικὸ σύστημα. Ἡ ἀντικειμενοποίηση τῆς μεταφυσικῆς αὐτόματα θὰ σημάνῃ καὶ τὴν καταστροφή της γιατί θὰ γίνῃ ἓνα κλειστὸ ἐννοιολογικὸ σχῆμα. Μεταφυσικὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ μόνο σὰν φιλοσοφία τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, μόνον σὰν ὑποκειμενικὴ καὶ οὐδέποτε ἀντικειμενικὴ. Μόνο μιὰ μεταφυσικὴ πού χρησιμοποιεῖ «σύμβολα» καὶ «μύθους»⁽¹³⁾, εἶναι δυνατὴ γιατί μὴ-

(8) Ὁ Berd. εἶναι τόσο ἀπόλυτος στὸ θέμα τοῦτο, ὥστε φθάνει νὰ πῇ: «Ἡ φιλοσοφία ἢ εἶναι ἀνθρωπολογικὴ ἢ δὲν εἶναι τίποτε», ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν E. Porret: «La Philosophie chrétienne en Russie, Nikolas Bertiaeff, Nauchâtel 1944, σ. 23.

(9) «Der Sinn...» σ. 20.

(10) «Von der Bestimmung des Menschen Versuch einer paradoxalen Ethik». Bern-Leipzig 1935, σ. 14-15

(11) «Der Sinn...» σ. 36.

(12) Ὁπ. ἀνωτ. σ. 13 καὶ «von der Be-

stimmung...» σ. 14 κ. ἐ. Πρβλ. καὶ ὅσα λέει ὁ K. Jaspers γιὰ τὸ ἴδιο θέμα: «ἡ μεταφυσικὴ δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως» στὸ ἔργο του: «Die geistige Situation der Zeit» 1955, σ. 164.

(13) Τὴν ἴδια ἀκριβῶς θέση ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὑπαρξιστὰς φιλοσόφους ἐκφράζει καὶ ὁ Jaspers μιλώντας γιὰ τοὺς «chiffren», κτ. τὰ ἔργα του: «Von der Wahrheit» München 1958, σ. 1036 κ. ἐ. καὶ «Einführung in die Philosophie» München 1966, σ. 46-47.

von έτσι προσεγγίζεται ή αλήθεια και ή πραγματικότης, πού δέν εἶναι ταυτόσημες μέ τήν αντικειμενικότητα. Ἡ φιλοσοφία τῆς υπάρξεως δέν εἶναι λοιπόν, παρά προσ-πάθεια γνώσεως τοῦ νοήματος τοῦ ὄντος μέ-σω τοῦ υποκειμένου⁽¹⁴⁾. Ἀντιθέτως εἶναι ἀδύνατος ή ἀποκάλυψη τῆς ἐσωτερικότητος τοῦ ὄντος στό ἀντικείμενο. Ἔτσι νοουμένη ή φιλοσοφία εἶναι υποκειμενική. Ἡ υποκει-μενικότης ὅμως αὐτή τῆς φιλοσοφίας δέν εἶναι ἀφηρημένη και ἀκαθόριστη, ἀλλά θε-μελιώνεται στήν υποκειμενικότητα τῆς πνευματικῆς πείρας, ή ὁποία ἀποτελεῖ ὅ,τι πύδ ἀληθινό και ἀδιαμφισβήτητο. Ἡ γνώση δέν ἐπιτρέπει στό εἶναι να λάβη ἕνα συγκε-κρίμενο σχήμα, τὸ παραποιεῖ, τὸ καταστρέ-φει, δέν τὸ ἀφήνει να πραγματοποιηθῆ ὅπως εἶναι, γιατί γνώση τοῦ εἶναι δέν εἶναι παρά κάτω τὸ ἐξωτερικό, δέν ἔχει τίποτε ἀ-πό τὸν ἐσωτερικό κραδασμό, τήν βαθειά γνωριμία, τήν ὁποία ή βιωματική πείρα δίνει τήν δυνατότητα στό υποκείμενο να

πραγματοποιήση ὡς πρὸς τὸ εἶναι. Ἡ δια-φοροποίηση αὐτή τοῦ γνωστικοῦ τρόπου τοῦ ὄντος ἀπό τήν φιλοσοφία τήν υποχρε-ώνει σέ μιὰ ἄλλου εἶδους συννομιλία, «κοινω-νία», μιὰ «κοινωνία» ἀγάπης. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ή γνώση τοῦ ὄντος ἀποτελεῖ συγχρό-νως μιὰ «ἀπελευθέρωση» τῆς φιλοσοφίας ἀπό κάθε εἶδους ἐπιστημονική γνωστική ἐξάρτηση, δηλαδή ἀποτελεῖ τοῦτο τὸ γεγο-νός «μιὰ ἡρωϊκή στιγμή ἀυτοελευθερώσεώς της»⁽¹⁵⁾. Ἀλλά αὐτή ή ἀπελευθέρωση τῆς φιλοσοφίας ἀποτελεῖ οὐσιαστικά ἀπελευθέ-ρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν ἀναγκαιότη-τα και τὸ δεδομένο, τὸ ὁποῖο τὸν υποχρεώ-νει να σκέπτεται, να κινῆται, να ζῆ μέσα σέ σχήματα. Ἡ διὰ τοῦ υποκειμένου ἐλευθέ-ρωση τῆς φιλοσοφίας και ή μέσω τῆς φι-λοσοφίας ἀπελευθέρωση τοῦ υποκειμένου ἀποτελεῖ τὸν ὑψιστο στόχο και σκοπὸ τῆς φιλοσοφίας, ή ὁποία ἔτσι παύει να εἶναι ή ἐπιστήμη τῆς γνώσεως και γίνεται ἐπιστή-μη, τέχνη τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

ΣΤΑΥΡΟΣ Δ. ΠΑΝΟΥ

(14) «Existentielle Dialektik des Göttlichen u. Menschlichen» κεφ. VIII: vom Menschlichen, σ. 106 κ. ἐπ.. Ἐπίσης «von der Bestimmung...», σ. 11 κ. ἐξ.

(15) «Der Sinn...» σ. 20 και E. Porret, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 132 κ. ἐξ.

«Ὁ ἀνθρωπισμός, ὅπως τὸν εἶδαμεν, δέν ἡμπορεῖ να σταθῆ, δέν ἡμπορεῖ να ξεκινήση κἄν, χωρίς τὰς θεμελιώδεις προτάσεις ὑπερφυσικῆς πίστεως πού ἀ-πετέλεσαν πάντοτε τὸν πολικὸν ἀστέρα διὰ τήν πνευματικὴν πορείαν τοῦ ἀν-θρώπου. Ἡ χριστιανική δὲ πίστις μᾶς προβάλλει τήν ἀποκάλυψιν τῆς αἰωνιό-τητος εἰς τὸ πρόσωπον Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος ἐνίκησε τὸν κόσμον και τὸν θάνα-τον και ἐνίκησε διότι ἦρε τὸν σταυρὸν Του. Δέν εἶναι μόνον τῆς δογματικῆς πίστεως, εἶναι και τοῦ πολιτισμοῦ θεμελιακή μορφή ή Προσωπικότης αὐτή. Καὶ ἐκείνος ἀκόμη πού θὰ διστάση διὰ τὸν Θεάνθρωπον δέν ἡμπορεῖ να μὴν ὁμολογήση ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι και ή μορφή τοῦ κατ' ἐξοχήν Ἡρω-ος, τὸν ὁποῖον χρειάζεται ὡς ὀδηγὸν και ἐμπνευστήν ὁ πολιτισμός μας. Ὅποιος ἀτενίσῃ πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, τουλάχιστον ὅπως ὁ ναυτικός ἀτενίζει πρὸς τὸν πολικὸν ἀστέρα, διὰ να πάρῃ γραμμὴν ἀπό αὐτόν, αὐτὸς ἐννοεῖ τί θὰ πῆ θυσία ἀλλὰ και τί θὰ πῆ Ἀνάστασις. Ἀτενίζων τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου ὁ ἀνθρω-πος ἀλλὰ και ὁ πολιτισμός μας, θὰ γίνῃ κοινωνὸς τοῦ Σταυροῦ — προλόγου τῆς Ἀναστάσεως διὰ να μὴ γίνῃ κοινωνὸς τοῦ θανάτου, τοῦ ὀλέθρου».

(Ἀπὸ τὸ «Μήνυμα» τοῦ περιοδικοῦ «Συζήτησις»).

«Η ΑΝΟΙΚΤΗ ΠΟΡΤΑ» ΤΗΣ ΕΛΕΝ ΚΕΛΛΕΡ

«Χρειάζεται επανάσταση για να ξαναβρή το πνεύμα που δίνει ζωή».

“Ελεν Κέλλερ

Την “Ελεν Κέλλερ γνωρίζουν εκατομμύρια άνθρωποι σ’ όλο τον κόσμο. «Όχι γιατί είναι τυφλή και κουφή. Χιλιάδες άνθρωποι ήταν, είναι και θα είναι τυφλοί και κουφοί. Ούτε γιατί, ενώ είναι τυφλή και κουφή, ξμαθε να διαβάξει και να γράφει. Άλλά γιατί, αν και είναι τυφλή και κουφή, ξμαθε να σκέπτεται με φιλοσοφικό θάθος που φθάνει στο νοῦ και στην καρδιά όλων τῶν ανθρώπων, και γιατί ξμαθε να εκφράξει τις σκέψεις της με σαφήνεια που πολλοί συγγραφείς θα ζηλεύουν».

Τό θάθος και ἡ σαφήνεια, ἀλλά και ἡ ἀποφασιστικότης, ἡ δύναμις και ἡ πίστις της, ζωντανά παρουσιάζονται στό ἐκλεκτά ἀποσπάσματα ἀπό διάφορα ἔργα της, πού ἀπαρτίζουν τό βιβλίο της «Ἡ ἀνοικτή πόρτα» (1). Πρόκειται για ἕνα βιβλίο θαυμάσιας σοφίας και ἐμπνεύσεως, θάρρους και ἐλπίδος. Πρωτόγνωρη ὁμορφιά ξεπηδᾷ ἀπό τήν πέννα τῆς θαυμαστής αὐτῆς γυναίκας. Ἐχασε τήν ὄρασι και τήν ἀκοή, μὰ θρῆκε ἀλάνθαστα τό δρόμο για τήν οὐσία τῆς ζωῆς, γιατί δέν κάμφθηκε ἀπό τήν πολλαπλή ἀναπηρία, πού συχνά ὀδυνηρά τήν ἐνωιωθε. «Μερικές φορές, λέει, μ’ ἀγκαλιάζει ἕνα αἶσθημα μοναξιάς, νοιώθω τόν ἑαυτό μου τόσο ἀπομονωμένο, σάν τυλιγμένο σέ μιὰ παγωμένη ὀμίχλη. Τότε νομίζω πῶς θρῆσκομαι καρφωμένη στό κατώφλι μιᾶς ζωῆς, πού οἱ πόρτες της ποτέ δέν θ’ ἀνοίξουν για μένα. Πέρα ἀπ’ αὐτό, τό κάθε τι εἶναι μέσα στό φῶς, στήν ἄρμονία. Μὰ ἐμένα μὲ χωρίζει ἕνα φράγμα ἀδιάσπαστο; τό πεπρωμένο μου, σιωπηλό και ἀσυγκίνητο, μου φράζει τό δρόμο. Ἡ σιωπή, πελώρια, θαρραίνει τήν ψυχή μου...». Βάραινε τήν ψυχή της, χωρίς νά τήν συνθλίβη, χωρίς νά τήν ὀδηγή στήν ἀπογοή-

τευσι — στό ψυχικό σκοτάδι πού εὐκολα ζώνει κάθε πονεμένο. Ἡ Κέλλερ ἀρνήθηκε νά ὑποχωρήσει και νά συνθηκολογήσει μὲ τήν ἀπελπισία. Ἀλύγιστη ἔμεινε και πέτυχε μιὰ ἀπίστευτη σταδιοδρομία, πού περιγράφει ζωντανά στό βιβλίο της: «Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου» (2).

Ἡ “Ελεν Κέλλερ γεννήθηκε στήν Τασκούμπια τῆς πολιτείας τῆς Ἀλαμπάμπας τῆς Ἀμερικῆς τόν Ἰούνιο τοῦ 1880. Ὁ Μάρκ Τουαῖν εἶπε κάποτε, πῶς οἱ δύο μεγαλύτερες προσωπικότητες τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι ὁ Ναπολέων και ἡ Κέλλερ. Αὐτό ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται κάπως ὑπερβολικό, μὰ ὡστόσο εἶναι πολύ ἀληθινῶς, γιατί οἱ δύο αὐτοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἕνα κοινὸ χαρακτηριστικό: κ’ οἱ δύο εἶναι φαινόμενα ψυχικῆς και πνευματικῆς δυναμικότητος.

Σέ ἡλικία 18 μηνῶν ἀρρώστησε θαιρεῖα ἀπό ὀστρακία και ἔχασε τήν ὄρασι, τήν ἀκοή και τή φωνή της και για λίγα χρόνια ἔδειχνε πῶς θά γινόταν παθολογικά ἡλίθιο πλάσμα. Μὰ μὲ τό πέρασμα τοῦ χρόνου και πάνω ἀπ’ ὄλα μὲ τήν βοήθεια τῆς ἐξαιρετικῆς παιδαγωγοῦ, τῆς Ἄννας Σάλλιβαν, ἀποκαταστάθηκε ἡ πνευματικῆς τῆς ἐνέργεια. Μὲ τήν καταπληκτικῆς ἐπιμονῆς και ὑπομονῆς και τήν ἐργατικότητα τῆς δασκάλας της, κατώρθωσε μὲ τό σύστημα Μπράιγ νά μάθη ἐκτός ἀπό τὰ ἀγγλικά, ἀρχαία ἑλληνικά, λατινικά, γαλλικά και γερμανικά. Χάρις στίς ἐκδόσεις ἔργων τῆς φιλολογίας, τῶν μαθηματικῶν, τῆς γεωγραφίας κ.λ.π. πού τυπώθηκαν μὲ τό σύστημα τῶν τυφλῶν, και μὲ τὰ ὄργανα πού κατασκευάσθηκαν εἰδικὰ γι’ αὐτὴν τελείωσε τίς γυμνασιακές της σπου-

(1) “Ελεν Κέλλερ, Ἡ ἀνοικτή πόρτα, μετ. Κ. Γ. Ἀπαλοδήμου, Ἀθήναι.

(2) “Ελεν Κέλλερ, Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου, Μετάφρασις Βούλας Ροντήρη, Ἀθήναι 1946.

δές. Ἀργότερα ὑπερπηδώντας χίλια δυό ἐμπόδια, πέτυχε μὲ τὴν Σάλλιβαν σάν διερμηνέα νὰ παρακολουθήσῃ χρόνια τὶς πανεπιστημιακὲς παραδόσεις στὸ Κολλέγιο τοῦ Ράνκκλιφ, νὰ ἀριστεύσῃ στὶς πτυχιακὲς ἐξετάσεις καὶ νὰ ἀναγορευθῆ διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας. Κυκλοφόρησε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, ποὺ ἀνάμεσά τους ξεχωρίζουν: «Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου», ποὺ παίχτηκε καὶ στὸν κινηματογράφο μὲ πρωταγωνίστρια τὴν ἴδια, «Αἰσιοδοξία», «Ὁ κόσμος ποὺ ζῶ», «Ἡ θρησκεία μου» καὶ ἄλλα, ποὺ μεταφράσθηκαν σὲ ξένες γλῶσσες καὶ ἐκρίθησαν μὲ θαυμασμό.

Ἐπανελάμβανε συχνά: «Προσπάθησε νὰ ξεχάσῃς τὸν ἑαυτό σου καὶ τότε θὰ βρῆς τὴ χαρά». Τὸ ἐφάρμοσε ἀφιερώνοντας ὅλη τῆς τῆ ζωῆς στὴν ἀνακούφιση τῶν τυφλῶν καὶ τῶν κωφολάλων. Στὰ χρόνια τῶν πολέμων ἐπισκεπτόταν τὰ διάφορα νοσοκομεῖα καὶ παρηγοροῦσε τοὺς ἀναπήρους. Περιώδευσε ὅλη τὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ μελετήσῃ τὰ συστήματα, ποὺ ἐφαρμόζονταν στὰ σχολεῖα τῶν τυφλῶν καὶ κωφολάλων. Πρὸ ἐτῶν πέρασε γιὰ λίγο καὶ ἀπὸ τὴ χώρα μας. Εἶπε τότε: «Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν σφαλερὴ ἐντύπωση γιὰ τὰ συστατικὰ τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας. Δὲν τὴν ἀποχτοῦμε μὲ τὴν αὐτοϊκανοποίησι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀφοσίωσι σ' ἕναν ἀξιόλογο σκοπὸ. Νὰ χαίρεσαι ὅταν ὑπερπηδᾷς ἐμπόδια καὶ νὰ μεγαλῶνῃς τὰ σύνορα τῆς εὐτυχίας — ποιά ἄλλη χαρὰ ὑπάρχει σάν κι' αὕτη;».

Ὁ ἐπιστημονικὸς, λογοτεχνικὸς καὶ πολιτικὸς κόσμος σ' ὅλα τὰ πλάτη τῆς γῆς ἔδειξε ζωηρὸ ἐνδιαφέρον καὶ θαυμασμὸ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ γυναίκα. Ἐπιστήμονες, λογοτέχναι, ἐφευρέται, πολιτικοί, οἱ Βασίλισσες τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ροῦτζελτ, ὁ Ἀϊζενχάουερ, ὁ Τσῶρτσιλ, ὁ Νερού, ὁ Μπέρναρ Σῶου, ὁ Γκράχαμ Μπέλ, ὁ Μάρκ Τουαῖν καὶ ἄλλοι, τῆς ἔσφιξαν τὸ χέρι καὶ μίλησαν σὲ εἰδικὲς συγκεντρώσεις γι' αὐτὴν. Κυβερνήσεις καὶ ὀργανισμοὶ στὴν Ἀμερικὴ, στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρικὴ ποὺ ταξίδευσε, τὴν ἐτίμησαν μὲ διακρίσεις καὶ παράσημα. Ὁ τύπος, τὰ περιοδικὰ τῆς ἔχουν ἀφιερῶσει ἄπειρες στήλες καὶ πολλοὶ

ἔχουν γράψῃ πλατεῖες ἢ συντομώτερες βιογραφίες τῆς(3).

★

Ἡ ἀπίστευτη αὐτὴ σταδιοδρομία ἐπετεύχθηκε χάρις στὴν πίστι τῆς στὸν Θεό, στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴν δύναμι τοῦ Πνεύματος. «Πιστεύω στὸν Θεό, πιστεύω στὸν ἄνθρωπο, πιστεύω στὴν δύναμι τοῦ πνεύματος», ἔγραφε. Κι' ἀλλοῦ συμπλήρωνε: «Ἄν δὲν ἄφηνα τὴν πίστι νὰ φυσηξῇ μέσα μου, θὰ πέθαινα».

Ἀναπτύσσοντας τὴν σκέψι τῆς στὴν «Ἀνοικτὴ πόρτα» τονίζει: «Ὅταν νοιώθουμε μιὰ μεγάλη λύπη εἶναι σὰ νὰ μπαίνουμε σὲ μιὰ σπηλιά. Μᾶς πνίγει τὸ σκοτάδι, ἡ μοναξιά, ἡ νοσταλγία. Θλιθερὲς σκέψεις, ὅπως οἱ νυστερίδες, φτερουγίζουν γύρω μας μέσα στὴν σκοτεινιά. Αἰσθανόμεθα πῶς δὲν μπορούμε νὰ δραπετεύσουμε ἀπὸ τὴ φυλακὴ τοῦ πόνου. Ὡστόσο, ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλωσύνη του ἔχει κρεμάσει ἐπάνω στὸν ἀόρατο τοῖχο τὸ φανάρι τῆς Πίστεως. Οἱ ἀκτίνες του θὰ μᾶς ὀδηγήσουν πίσω στὸν ἠλιόλουστο κόσμο.... Ἄπὸ τὸν σφικτὸ κόμπο τῶν δυσκολιῶν μας στὸν ἀνοικτὸ δρόμο ποὺ γυρεύουμε... Ἡ ὠρα τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ δὲν θὰ ἦταν τόσο ἐξάισια, ἂν δὲν χρειαζόταν νὰ περάσουμε πρῶτα τὴν σκοτεινὴ κοιλάδα».

Τὸ φῶς τῆς κορυφῆς χυνόταν πλοῦσιο στὴν ψυχὴ τῆς, μιὰ κι' ἦταν πάντα ὀρθάνοικτη μπρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ἡ πεποίθησις τῆς στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ μοτίβο σὲ πολλὲς σελίδες τῆς. Εἶναι ἡ ἀνοικτὴ πόρτα, ποὺ κυριαρχεῖ στὴν «Ἀνοικτὴ πόρτα». «Πιστεύω στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, γράφει, γιατί ἔχω μέσα μου ἀθάνατες λαχτάρες. Χωρὶς αὐτὴ τὴν πίστι δὲν θὰ εἶχε νόημα ἡ ζωὴ μου. Θὰ ἤμουν μιὰ ἀπλή

(3) Ἀναφέρω μόνο τὸ ἔργο τῶν Richard Harrity καὶ Ralph Martin, *The three lives of Helen Keller*, New York, 1962. Στὸ βιβλίον αὐτὸ παρακολουθεῖ κανεὶς ἀνάμεσα στὶς 300 περίπου φωτογραφίες, τὴ ζωὴ, τὴ δρᾶσι τῆς, τὰ ταξίδια τῆς, τὶς συναντήσεις τῆς, ὅπως καὶ τὶς δυσκολίες τῆς καὶ τὶς συμφορὲς ποὺ τὴν βρῆκαν.

κολώνα σκοταδιού μέσα στο σκοτάδι. Ἡ πίστις στήν αἰωνιότητα, δυνατός πνευματικός προβολεύς, φωτίζει τόν δρόμο κι' ἄν ἀπαίσιες ἀμφιβολίες παραμονεύουν στή σκιά, περπατάω ἄφοβη πρός τὸ τέρμα, ὅπου ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἓνα πρᾶγμα, γιατί πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο εἶναι ἡ Ζωή». Καὶ σ' ἄλλο σημεῖο εὐγνωμονεῖ τὸν Θεὸ γι' αὐτὴ τὴν πίστι, πού τόσο τὴν στήριζε στὶς τόσο δύσκολες ὥρες τῆς ζωῆς της. «Γιὰ τρία πράγματα, λέει, εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ κάθε ἡμέρα τῆς ζωῆς μου: γιατί μου χάρισε τὴ γνῶσι τῶν ἔργων του, γιατί ἄναψε μέσα στο σκοτάδι μου τὴ φλόγα τῆς πίστεως, καὶ τὸν εὐχαριστῶ πολύ, μὰ πάρα πολύ, γιατί μπορῶ νὰ προσμένω μιὰν ἄλλη ζωὴ—μιὰ ζωὴ χαρούμενη, γεμάτη φῶς καὶ θεῖο τραγούδι».

Ἡ πολλαπλὴ τῆς ἀναπηρία δὲν ἐμπόδισε τὴν Κέλλερ νὰ διακρίνη πόσο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει φύγει μακριὰ ἀπὸ τὶς Αἰώνιες αὐτὲς Ἀλήθειες, ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ προρισμὸ του. Καὶ νὰ πονᾷ γιὰ τὰ ἠθικὰ ἐρείπια, πού συσσωρεύει γύρω μας ὁ χωρὶς Θεὸ πολιτισμὸς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. «Γιὰ πολλὰ χρόνια στο μέλλον τὰ ἐρείπια ἑνὸς ταραγμένου κόσμου θὰ μπερδεύονται στὰ θήματά μας», τόνιζε.

Πιστεύει ὅμως ὅτι καὶ μέσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια μπορεῖ νὰ ἀναπηδήσῃ μιὰ νέα ἐποχὴ, ἂν ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὴν ἀνάπλασι ἑνὸς καλύτερου κόσμου. «Τὸ χάος δὲν ὑπερνικᾶται εὐκολα. Θέλει ἀγῶνα, προσπάθεια ἀπὸ ὅλους. Πρέπει ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ φτιάξουμε μιὰ κοινωνία ὁμορφῆ, εἰρηνικῆ, δημιουργικῆ... Ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία θὰ ἔρθῃ στὸν κόσμο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑπακούσῃ στὴν ἐντολὴ τοῦ Ἰησοῦ «ἀγαπάτε ἀλλήλους». Ἡ εὐημερία τοῦ καθενὸς εἶναι ἀλληλένδετη μὲ τὴν εὐημερία ὅλων...».

Καὶ τοὺς νέους ἀνθρώπους προτρέπει: «Ἐπαναστάτησε, ἐναντίον τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀδικίας ὅσο θέλεις. Εἶναι καλὸ νὰ ἔχῃς τὴ μαχητικότητά σου ἀκονισμένη γιὰ νὰ κτυπᾷς τὶς ἀδικίες, ὅπου τὶς συναντᾷς. Μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅμως ποτὲ πῶς ἐτοῦτος ἐδῶ εἶναι ὁ κόσμος τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἔρχεται περισσότερο κοντὰ στὸν Θεὸ τόσο μὲ τὴ σωστὴ δουλειὰ τῶν πιὸ μικρῶν ἀπὸ τὸ παιδιὰ Του, ὅσο καὶ μὲ τὰ μεγά-

λα ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας. Πήγαινε μὲ τὴν μεγάλη παρέα ἐκείνων πού κάνουν τοὺς ἄγονους τόπους τῆς ζωῆς νὰ καρποφορήσουν ἀπὸ καλωσύνη. Ἔχε τὸ ὄραμα τοῦ Οὐρανοῦ στὴν ψυχὴ σου, καὶ τὸ σπίτι σου, τὸ πανεπιστήμιό σου, ὁ κόσμος ὁλόκληρος θ' ἀνταποκριθῇ σ' αὐτὸ τὸ ὄραμα. Ἡ ἐπιτυχία κι' ἡ εὐτυχία σου βρίσκονται μέσα σου. Οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες εἶναι τὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς, τὰ ἐξωτερικὰ τῆς φάλαρα. Οἱ μεγάλες, αἰώνιες ἀλήθειες εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐξυπηρετικότης».

Ἄλλοι μὲ ἀτσάλινη ὑγεία ζοῦν στο μαρσάμὸ τῆς ἀπαισιοδοξίας: τὰ βλέπουν ὅλα ἐδῶ κάτω μαῦρα. Αὐτὴ μέσα στὴ σκοτεινιά τῆς τὰ διακρίνει ὄλα φωτερά. Λέει χαρακτηριστικά: «Σήμερα εἶναι ὅπως ἦταν στὴν ἀρχή. Τὸ σκοτάδι βρίσκεται ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς ἀθύσου. Ὡστόσο, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βαδίζει κι' αὐτὸ ἐπάνω στὴν ἄθυσο. Μὲ τὸν καιρὸ, τὸ φῶς θὰ λάμψῃ ὅλο καὶ περισσότερο γιὰ νὰ γίνῃ ἀληθινὸ Πάσχα' καὶ μέσα στο φῶς ἐκείνο θ' ἀντικρύσουμε ἓναν οὐράνιο πολιτισμὸ ἐπάνω στὴ γῆ».

★

Ἡ Κέλλερ διαπνέεται ἀπὸ εὐψυχία καὶ αἰσιοδοξία πού θερμαίνουν καὶ ἐγκαρδιώνουν ὅλους ὅσοι πρόγραμμα τῆς ζωῆς τοὺς ἔχουν νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἄνθρωπο στο δρόμο τῆς πνευματικῆς προόδου. Μὲ τὸ στόμα τῆς μεγάλης αὐτῆς γυναίκας μᾶς μίλησε ἡ αἰώνια Ἀλήθεια, γεμάτη θάρρος καὶ ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Καθὼς τὴν ἄκουγες νὰ θέτῃ τὰ προβλήματα τῆς καὶ νὰ προδικάζῃ τὴν αἴσια καὶ ἀσφαλῆ λύσι τους, τὸ στήθος σου γινόταν πιὸ εὐρύχωρο, πιὸ εὐκολο, πιὸ γερὴ ἢ ἀναπνοή σου. Καὶ εἶχες τὴν ἐντύπωσι ὅτι κάτι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ὑπάρχει καὶ ἀξίζει. Κάτι πού βρίσκεται πιὸ πέρα ἀπὸ τὶς μικρότητες καὶ τὶς ἀσχήμιες τῆς καθημερινότητος: *ὁ ἐξαίσιος ἀγὼν τῶν ἐκλεκτῶν τῆς γῆς γιὰ τὴν ἀνύψωσι καὶ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων.*

I. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΜΙΛΑΕΙ Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ:

Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ.

Πενθοῦν οἱ ἄνθρωποι κι' ἐφέτος, Παιδί μου,
Τὸ μαρτύριό σου καὶ τὴ θανά σου.
Χτυποῦν τὶς καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν τους
Σὲ πένθιμο ἦχο,
Καὶ μὲ κατάνυξη τρέχουν ν' ἀκούσουν
Τὸν ἐπιτάφιό σου θρηῖνο.
Μὰ ὅταν περάσουν οἱ μέρες αὐτές,
Πῶς σὲ ξεχνᾶνε καὶ πάλι!
Σὰ νὰ μὴν ἦρθες κοντά τους ποτέ.
Σὰ νὰ μὴν περπάτησες μαζί τους κι' ἐσὺ
Στοὺς δρόμους τῆς Γῆς.
Σὰ νὰ μὴν σκόρπισες τῆς παρουσίας σου
Πλούσια τὰ δῶρα!
Νᾶταν ὅμως, μονάχα αὐτό!
Ξέρεις τί σκέπτομαι, μὲ πόνο, Παιδί μου;
Πῶς ἂν οἱ Ἑβραῖοι σὲ σταύρωσαν
μὴ μόνον φορὰ,
Σὲ σταυρώνουν τώρα οἱ ἄνθρωποι
Κάθε μὴ μέραι!

Τὴν Ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

Ἦρθε, παιδί μου, κι' ἡ μέρα ἡ λαμπρὴ
Ποῦ ἀνεστήθης!
Χαρμόσυνα τώρα χτυποῦν οἱ καμπάνες.
Εὐχὲς ἀνταλλάσσουν οἱ Χριστιανοί.
Ἡ Γῆ γιορτάζει τὸ μέγα θαῦμα.
Ἡ φύση ἔχει ντυθεῖ τὰ καλά της.
Κι' οἱ ἄνθρωποι, ποῦ πολεμοῦν ὀλοένα,

Κάνουν ἐκεχειρία ξεχνώντας
Τὰ μίση τους γιὰ λίγες ἡμέρες.
Κάνε καὶ τώρα ἕνα θαῦμα, Παιδί μου:
Ν' ἀναστηθοῦν κι' οἱ ψυχές τους.
Ν' ἀγαπήσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.
Ν' ἀνθίσει στὸν κόσμον ἡ εἰρήνη!

ΧΟΡΟΣ ΑΓΓΕΛΩΝ

Δόξα ἐν Ὑψίστοις!
Χαρὰ Θεοῦ στοὺς οὐρανοὺς!
Χαρὰ Θεοῦ στὴ Γῆ!
Νικῆθηκε ὁ θάνατος!
Ἄνθρωποι, μὴ φοβᾶστε:
Κι' ἂν εἶν' τὸ σῶμα σας φθαρτό,
Δὲ χάνεται ἡ ψυχὴ σας.
Δόξα ἐν Ὑψίστοις!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου μας
Τοὺς ἄνδρες μας νὰ σκέπει!
Χριστέ μας νὰ τοὺς ὀδηγεῖς
Στοὺς δρόμους τῆς εἰρήνης,
Τὸ μόχθο τους σ' ἔργα καλά.
Καὶ νᾶρχωνται στὰ σπίτια τους,
Τὸ θράδου, μὲ γαλήνη.
Χριστὸς Ἀνέστη! Χριστὸς Ἀνέστη!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

Ι Η Σ Ο Υ Σ !

ΑΛΦΑ

Χρόνος μηδέν. Μεσάνυχτα. Τò συνέδριο τών Έβραίων συγκεντρώνεται θιαστικά γιά νά τελειώσει τò συντομώτερο μ' αυτόν τόν 'Ιησοῦ, τόν επικίνδυνο προφήτη. "Όλο τò 'Ιερατείο είναι έδω. 'Ο 'Αρχιερέυς, ó μεγάλος Καϊάφας, κι' όλοι οί άλλοι μικρότεροι ιερείς. 'Ακόμα κι' οί θυρωροί! Κάθονται όλοι τους μεγαλόπρεπα. Στη μέση, σά βασιληάς, ó Καϊάφας. Γύρω, σάν πρίγκηπες, οί ιερείς. Φοροῦν όλοι τους χρυσοκόκκινες στολές και τουρμπάνια στό κεφάλι. "Ένα σωρό στρατιώτες όπλισμένοι μέ μαστίγια και μέ σπαθιά, στέκουν στίς γωνίες όρθιοι και μέ βλέμμα άγριο. 'Ο επικίνδυνος προφήτης είναι στη μέση. "Όρθιος! Ντυμένος μέ τά κάτασπρα φορέματα τών 'Εσσαίων. Γαλήνιος! "Όλοι είναι σίγουροι. "Όλα είναι κανονισμένα. Δέν υπάρχει κανένας μάρτυρας ύπεράσπισης. "Όλοι είναι μάρτυρες κατηγορίας, Κι' ή συνταρακτικώτερη δίκη τών αίωνών, σπασμοδική έκδήλωση ένός θρωμεροῦ και τρισάθλιου 'Ιερατείου, πού νοιώθει ότι κινδυνεύει ή έξουσία του, αρχίζει. Πολιτική έξουσία της παντοδύναμης Ρώμης ó Πόντιος Πιλάτος. Πρώτος λαβαίνει τò λόγο ó Καϊάφας. Διαθάζει μέ λύσσα τò κατηγορητήριο και στό τέλος ρωτά τόν κατηγορούμενο: —Στ' όνομα τού μοναδικού Θεοῦ, σῦ είσαι ó Μεσσίας, ó γιός τού Θεοῦ; —Σῦ τò είπες. Και σās λέω ότι θά δείτε τόν γιό τού Θεοῦ, νάρχεται πάνω στίς νεφέλες τ' ούρανοῦ, στη δεξιά τού πατέρα. 'Αφοῦ ή άποστολή μου θά εκπληρωθεῖ μέ τόν θάνατό μου, ή βασιλεία τού άνερμήνευτου θρησκευτικού νόμου, θά τελειώσει σάν αξίωμα και σάν γεγονός. Τά μυστήρια θ' άποκαλυφθοῦν κι' ó άνθρωπος θά δεί τόν άνθρωπο άνάμεσα άπό τόν άνθρωπο. Βλαστήμησε! Τί χρειάζονται πιά οί μάρτυρες; 'Ακούσατε καθαρά τή θλαστήμια του. Τί

νομίζετε λοιπόν; —Είναι ένοχος! "Ένοχος! Θάνατος! Φωνάζει όλο τò κολασμένο 'Ιερατείο. Πηγαίνουν όλοι μαζί στόν Πιλάτο. Τού λένε τήν ύπόθεση. Ζητοῦν επίμονα τò θάνατο τού επικίνδυνου προφήτη. Τού λαοπλάνου! 'Ο Πιλάτος διστάζει. Φοβάται πώς ó θάνατος τού 'Ιησοῦ θά ξεσηκώσει τò λαό και θέλει νά τόν σώσει. Προσπαθεῖ νά θρει έπιχειρήματα. —Είσαι ó Βασιληάς τών 'Ιουδαίων; —'Η βασιλεία μου δέν βρίσκεται σ' αυτόν τόν κόσμο. —'Ωστε λοιπόν είσαι βασιληάς; —Ναί, γι' αυτό γεννήθηκα. Γιά νά διδάξω στόν κόσμο τήν άγάπη. Γιά νά μαρτυρήσω γιά τή βασιλεία της άγάπης. —Δέν βρίσκω κανένα έγκλημα σ' αυτόν. —"Όχι! "Όχι! Είναι ένοχος! Βλαστήμησε! —"Αφησε έλεύθερο τόν Βαραβθά και σταύρωσε αυτόν. Σταύρωση! Σταύρωση! Τότε ó Πιλάτος διατάζει τούς στρατιώτες του νά χτυπήσουν τόν 'Ιησοῦ. "Ίσως έτσι τò 'Ιερατείο συγκινηθεῖ. Κι' οί στρατιώτες τόν μαστιγώνουν. Κι' οί στρατιώτες τού θάζουν στεφάνι γεμάτο άγκάθια. Και τò κορμί του γεμίζει αίματα. Και τò πρόσωπό του γεμίζει αίματα. Και κανένα παράπονο δέ θγαίνει άπ' τά χείλια του. Και καμμιά έκφραση όργης δέ ζωγραφίζεται στό πρόσωπό του. Μένει ήρεμος. Γεμάτος καλωσύνη. Χαμογελάει σά μικρό παιδί. Και μέσα σ' ένα παράξενο φευγαλέο όνειρο, ó Πιλάτος άφήνει τήν τρομερή φράση: "Ίδε ó άνθρωπος! Τò 'Ιερατείο όμως έπιμένει. Και τώρα, μάλιστα, περισσότερο. Νοιώθει πώς μπορεί νά χάσει τò παιχνίδι και σκυλιάζει. Φέρνεται μέ πονηρία. —'Ισχυρίζεται πώς είναι βασιληάς μας. 'Εμείς μόνον ένα βασιληά άναγνωρίζουμε. Τόν Καίσαρα! "Αν τόν έλευθερώσεις θσσαι έχτρους τού Καίσαρα. Αυτό ήτανε. 'Ο Πιλάτος ύποχωρεῖ. 'Υπάρχει φόβος νά τόν συκοφαντήσουν στόν Καίσαρα. Στο κάτω-κάτω της γραφής τί τόν νοιάζει αυτόν. —Πλένω τò χέρια μου. Είμαι άθώος. — Τò αίμα αυτού σέ μάς και στα παιδιά μας. Σταύρωση! —Τόν καταδικάζω σέ σταύρωση! Και τò κολασμένο κοπάδι τών συχαμένων σκουληκιών, σά μολυσμένο ποτάμι κύλησε, κύλησε γιά τόν Γολγοθά. Και φώναζε. Και θλαστημούσε. Και χαιρόταν. Και μέσα σ' εκείνο τò ύστε-

ρο, τὸ αἰμάτινο τὸ δειλινό, ἀκούστικῶς
 βαρεῖά τὰ χτυπήματα ἀπ' τὰ καρφιά, θα-
 ρειῆς οἱ κραυγὲς τοῦ θριάμβου τῶν σκου-
 ληκιῶν. —Γυιὸς τοῦ Θεοῦ εἶσαι, γιατί δὲν
 κατεβαίνεις ἀπ' τὸ Σταυρό; "Ἄλλους βο-
 ῆθησες κι' ἀνάστησες, καθὼς λένε, τὸν ἐ-
 αὐτό σου δὲν μπορεῖς. Χά! Χά! Χά! Κι'
 ἦρθε ἡ φωνὴ ἀπ' τὸ Σταυρὸ ἡρεμῆ, ἀπα-
 λή σὺν πρωϊνὸ φύσημα ἀνοιξιὰτικου ἀέρα:
 —Πατέρα ἄφησέ τους. Δὲν ξέρουν τί κά-
 νουν. Κι' ἔγειρε τὸ κεφάλι. Κι' ἄφησε κραυ-
 γὴ ἀπόγνωσης. Μὰ καὶ κραυγὴ δύναμης.
 Μιά κραυγὴ θριάμβου: Τετέλεσται! Τὸ
 δράμα τῶν αἰώνων τέλειωσε. Ἡ μεγάλη
 στιγμή τῆς ἀνθρωπότητος ἔφτασε.

ΒΗΤΑ

"Ὅχι δὲν πιστεύω σὲ θεοὺς. Μῆτε καὶ σ'
 ἁγίους. Ποτέ μου δὲν πῆγα σ' ἐκκλησία.
 Ποτέ μου δὲ γονάτισα μπροστὰ σὲ ζω-
 γραφιές. Ποτέ μου δὲν ἀναψα κερὶ σ' αὐ-
 τές τις ζωγραφιές, Ποτέ μου δὲν κυνήγησα
 ὄπτασιες κι' ὄράματα γι' ἀγγέλους καὶ
 γιὰ δευτέρες ζωές. Ποτέ μου. Δὲν ἀμφιβά-
 λω καθόλου. Εἶμαι ἄθεος. "Ὁμως τοῦτο δὴ
 εἶναι ἕν ἄλλο πράγμα. Δὲν ξέρω ἀκριβῶς
 τί. Νομίζω πὼς εἶναι πολὺ μεγάλο. Ἰη-
 σοῦς! Ναί! Ναί! Ναί, αὐτὸς ὁ Ναζωραῖ-
 ος εἶναι τρομαχτικὰ ἀπέραντος. "Ὅλα του
 εἶναι τεράστια "Ὅλα του δὲν ἔχουν ἀρχὴ
 καὶ τέλος. Ἡ ζωὴ του! Τὰ λόγια του!
 "Ὁ Γολγοθᾶς του! "Ἀχ αὐτὸς ὁ Γολγοθᾶς
 του! Ἄλλὰ ἄς γίνουμε πιὸ συγκεκριμένοι.
 Γεννιέται μιὰ χειμωνιάτικη παγερὴ νυχτιά,
 ταπεινά. Πολὺ ταπεινά. "Ὁπως ὁ τελει-
 οῦς ζητιάνος. Μέσα σ' ἕνα σταῦλο. Κά-
 τω ἀπ' τὰ χνῶτα τῶν ζώων. Μεγαλώνει
 κοντὰ στοὺς Ἑσσοῖους σιωπηλά. Ψάχνει
 μαζί τους γιὰ τ' ἀπώτερα μυστικά τῆς
 ζωῆς. Νικάει τὸν ἑαυτόν του. Καὶ
 ξαφνικὰ μπαίνει στὴ ζωὴ μὲ μιὰ ἀλλοιώ-
 τικὴ δύναμη. Μὲ τὴ δύναμη τοῦ μεγάλου
 δημιουργοῦ. Κυττάζει γύρω του. Βλέπει
 τὸ φοβισμένο κοπάδι τῶν ἀνθρώπων. Ἄ-
 κουεῖ τίς νύχτιες ἀπελπισμένες κραυγὲς
 τῆς ἀπόγνωσής του. Νοιώθει τὴν πυρα-
 κτωμένη ἀνάσα τῆς ἀγωνίας του. Τὸ βλέ-
 πει νὰ σέρνεται κάτω ἀπ' τὸν καφετρὸ ἡ-

λιο μέσα σὲ μιὰν ἀπέραντη Σαχάρα καὶ
 νὰ ψάχνει γιὰ τὴ σκιά. Γιὰ τὴν ὄσση! Βρον-
 τοφωνεῖ: Σιωπὴ! Κι' ὕστερα προσθέτει:
 —Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους! Ἄκόμα καὶ τοὺς
 ἐχθροὺς σας. Εἶναι τὸ δροσερὸ σύννεφο
 ποὺ σκεπάζει τὸν καφετρὸ ἥλιο. Εἶναι ἡ
 δροσερὴ ὄσση μὲ τὰ καταπράσινα σκιερὰ
 δέντρα. Εἶναι ἡ ἀλήθεια! Ἀγαπᾶτε ἀλλή-
 λους. Ἄκόμα καὶ τοὺς ἐχθροὺς σας. Σ κε-
 φτῆτε καλὰ αὐτὴ τὴ φράση. Εἶναι ἡ πιὸ
 μεγάλη ποὺ ὑπάρχει. Τὸ ἀγκάλιασμα τῆς
 φέρνει τὸ ἄλλο, τὸ πρωτόγνωρο φῶς. Τὴ
 λύτρωση!

ΓΑΜΜΑ

Προχωρεῖ σὺν τὴν ἀνοιξή. Σκύβει κι'
 ἀγκαλιάζει ἀδερφικὰ τοὺς λεπρούς. Σ κύ-
 βει ἀδερφικὰ κι' ἀγκαλιάζει τοὺς φυμα-
 τικούς Χαϊδεύει τοὺς τρελλοὺς. Φιλᾶει
 τοὺς φτωχοὺς. Φιλᾶει τοὺς πλούσιους. Ἀ-
 πλώνει πατρικά τὸ χερί στοὺς ἐχθροὺς.
 Χαμογελάει! Στ' ἀποκορύφωμα τῆς ποιη-
 σῆς του φωνάζει δυνατὰ: —Δὲν ὑπάρχουν
 φτωχοὶ καὶ πλούσιοι. Ἀφέντες καὶ δοῦλοι.
 "Ὅλοι εἶναι ἴσοι. "Ὅλοι εἶναι παιδιὰ ἐνὸς
 πατέρα. Κι' ἀπλώνει τὰ χέρια του γιὰ νὰ
 τοὺς ἀγκαλιάσει ὅλους. Νὰ ὁ ἦρωας! Ἀ-
 πέραντος χωρὶς φόβο. Χαμογελαστός, χω-
 ρὶς ὑστεροβουλία. Καλλιτέχνης! Ποιητῆς
 μὲ τὴν πιὸ κλασσικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου. Νὰ
 μὴ γελιώμαστε! Αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος, αὐτὸ
 τὸ πλάσμα, αὐτὸς ὁ "Ἄλλος εἶναι ὑπέροχος
 Ὁ λόγος του περνάει σὺν ἄνεμος. Μὰ ὄχι
 σὺν ἄνεμος ποὺ τρομάζει καὶ καταστρέ-
 φει. Σὺν ἄνεμος ποὺ χαϊδεύει καὶ δημι-
 ουργεῖ. Ἐχει δύναμη! Ἡ δύναμή του εἶ-
 ναι τρομακτικὴ. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ἡ δύνα-
 μή του; Ἀπ' τὴν ἀλήθεια! Ποιὰ εἶναι ἡ
 ἀλήθεια; Ἡ ἀγάπη! Ν' ἀγαπᾶμε. Αὐτὸ
 διδάξει! Γι' αὐτὸ μαστιγώθηκε! Γι' αὐτὸ
 σταυρώθηκε. Ἡ ἀγάπη! Ἐξω ἀπὸ τὴν ἀ-
 γάπη δὲν ὑπάρχει τίποτα. Ἐξω ἀπ' τὴν ἀ-
 γάπη ὑπάρχει μόνο τὸ χάος. "Ὅλες οἱ πρά-
 ξεις τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ τείνουν σ'
 αὐτό. Ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ κατεβεῖ ἀπ' τὸν
 οὐρανὸ καὶ νὰ βασιλέψει στὴ γῆ. Μόνο ἔ-
 ται ὑπάρχουν ἐλπίδες. Στὸ τέλος Σταυ-
 ρώνεται γι' αὐτήν. Ἰησοῦς! Κανένας
 δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀμφιβάλλει.

Είναι άπέραντος. Μεταφέρω εδώ, αλλοιωτικά, τὰ λόγια τοῦ Βίκτωρα Ουγκώ, τοῦ πιό τρανοῦ ποιητῆ τῆς Γαλλίας: —«Ὅποιος δὲ σέβεται τὸν Ἰησοῦ εἶναι ἀγιάτρευτα μέτριος. Ὅποιος τὸν θρίζει εἶναι ἀγιάτρευτα μικρός». Προσθέτω: «Ὅποιος δὲν τὸν καταλαβαίνει εἶναι ἀγιάτρευτα μαρός. Ἀπάνω στὸν Ἰησοῦ μπορούμε νὰ δοκιμάσουμε τ' ἀνθρώπινα μυαλά.

ΔΕΛΤΑ

Θὰ ὑπάρχει! Ἀμφιβάλλετε; Λάθος! Σφάζετε τοὺς παπάδες. Κρεμάστε τοὺς Δεσποτάδες. Κάψτε τὰ Εὐαγγέλια. Γράψτε ἐναντίον τοῦ θιθλία. Γράψτε ἄρθρα. Βγεῖτε ἔξω στοὺς δρόμους καὶ φωνάξτε μὲ ὅλη τὴ δύναμή σας: —Δὲν ὑπάρχει! Τίποτα δὲ θὰ γίνει. Θὰ ὑπάρχει! Τὸ δοκίμασαν κι' ἄλλοι. Οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες δαγκώσανε, μ' ἀνείπωτη λύσσα, τὰ χέρια τους κι' ὀρκιστήκανε νὰ σθύσουν ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς γῆς αὐτὸν τὸν βασιλῆα ποῦχε πιότερη δημοτικότητα. Καὶ κινήτοποιήσανε τὶς σιδερόφρακτες λεγεῶνες τους. Κι' ἀνάψανε φωτιές. Καὶ ρίξανε μέσα στὶς φωτιές ἑκατοντάδες πιστοὺς τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ φέρανε λιοντάρια. Καὶ ρίξανε μέσα στὰ λιοντάρια χιλιάδες πιστοὺς τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ σκοτώσανε! Καὶ κάψανε! Ἀποτέλεσμα μηδέν. Μέσα ἀπ' τὴ στάχτη, τὸ αἶμα, τὸ χαλασμό, ὅμοια ὅπως ὁ φοῖνικας, ξαναγεννιόταν ὁ Ἰησοῦς. Καὶ πρᾶγμα παράξενο. Πιὸ μεγάλος! Πιὸ ἀτέλειωτος! Καὶ θρεθῆκανε κι' ἄλλοι. Καὶ συγγραφεῖς. Καὶ ποιητές. Καὶ μ' ἀναμμένους φαντασίες γράψανε. Γράψανε ἐναντίον τοῦ τόμου δλάκερους. Κι' ἄρθρα. Κι' εἶπανε τοῦτο. Κι' εἶπανε ἑκεῖνο. Καὶ τὰ πήρε ὅλα ὁ ἀέρας. Καὶ τίποτα δὲν ἀπόμεινε. Θυμᾶμαι τὶς φράσεις κάποιου μεγάλου

Γάλλου συγγραφέα. Τοῦ Ρενάν! Ναὶ αὐτοῦ τοῦ Ρενάν, ποῦ στάθηκε στὴν ἐποχὴ σου, σὰν ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ λεπτὰ καὶ πιὸ φιλοσοφημένα πνεύματα. Λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ρενάν, σχολιάζοντας τοὺς συγγραφεῖς ποῦχανε γράψει ἐναντία στὸν Ἰησοῦ, εἶπε: «Καὶ τί κάνανε οἱ κύριοι αὐτοί; Τίποτα! Ἄδικα κοπιάσανε. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐν ἄλλο πρᾶγμα. Θὰ στέκεται ὀρθος μέσα στοὺς αἰῶνες, γιατί στέκεται πάνω σὲ θράχο μοναδικό. Στὴν ἀλήθεια. Κι' ἡ ἀλήθεια δὲ νικιέται μὲ τίποτα».

ΕΨΙΛΩΝ

Τὸν ἔχουμε ἀνάγκη. Σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὸν ἔχουμε ἀνάγκη. Σήμερα μέσα σ' αὐτὲς τὶς ταραγμένες στιγμὲς τῆς κατακόρυφης πτώσης τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ τῆς πνιγερῆς θασιλίας τῆς ὀλιστικῆς ἐπιδίωξης καὶ τοῦ θανάτου, τὸν ἔχουμε ἀνάγκη. Εἴμαστε ἢ ἀπέραντη, ἢ κατάξερη ἐρημιά. Εἶναι τὸ ἀπέραντο, τὸ καταπράσινο χορτάρι. Εἴμαστε ἢ ξεραμένη γῆς. Εἶναι ἡ πρώτη βροχὴ. Εἴμαστε οἱ ναυαγοί. Εἶναι τὸ σωσίβιο. Τὸν ἔχουμε ἀνάγκη σὰς λέω. Γιὰ τὸν πόλεμο! Γιὰ τὰ παιδιὰ. Γιὰ τὸ χάος! Γιὰ τοῦτο τὸ κοπάδι τὸ ἄθλιο τῶν ἀνθρώπων, ποῦ σέρνεται δίχως τελειωμὸ κάτω ἀπὸ καφετοὺς ἥλιους, μέσα σ' ἀτέλειωτες ἀμμένιες ἐρημίες. Ναί, ἄς τὸν στοχαζώμαστε λοιπὸν. Ὅχι, δὲ χάθηκε! Ὑπάρχει! Καὶ θὰ ὑπάρχει! Καὶ σήμερα! Καὶ αὐριο! Καὶ μέσα στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, σ' αὐτὴ τὴν αἵματοπόρφυρη γραμμὴ τῆς αἰωνιότητος, γαλήνια, σεβάσμια, ὄλο ἀγάπη καὶ καλωσύνη θὰ ὑψώνεται ἡ μορφὴ του. Αὐτὸ ποῦ ζητάει ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀγάπη. Γονατίστε!

ΓΙΩΡΓΟΣ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ

Τὰ εἰδῶλα εἶναι τὰ ὁμοιώματα τῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τὰ ὑποκαταστήσουν. Ἄπλῶς τὰ «εἰκονίζουν». Τὰ πράγματα, στὴν ὄντολογικὴ τους ὑπόσταση, εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ εἰδῶλά τους. Ὁ Ἀριστοτέλης στὴ Φυσικὴ του δέχεται ὅτι τὸ εἶναι, ἢ ὄντολογικὴ ὑπόσταση τῶν πραγμάτων, μετρίεται μὲ τὸ χρόνο: «Τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐν χρόνῳ εἶναι, τὸ μετρεῖσθαι αὐτῶν τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ χρόνου». "Ἐτσι συνδέει τὸ «χρόνο» μὲ τὸ «εἶναι». Αὐτό, θέβαια, ἔχει τεράστια σημασία γιὰ τὴ Φυσικὴ. "Ἄν ἡ Φυσικὴ εἶναι κινητικὴ καὶ ὄχι στατικὴ, τότε μποροῦν νὰ λυθοῦν πολλὰ προβλήματα τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης.

Δὲν μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε τὸ ἴδιο καὶ στὴ Μεταφυσικὴ. Ἐδῶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἶναι εἰδῶλα τῶν μεταφυσικῶν πραγμάτων. Ἡ σύνδεση «χρόνου» καὶ «εἶναι» στὴ Μεταφυσικὴ ἔχει ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Φέρνει σὲ ἀδιέξοδο. Οἱ μεταφυσικὲς πραγματικότητες μεταβάλλονται σὲ φυσικὰ εἰδῶλα. Ὁ ἄνθρωπος, σὰν πνευματικὴ ὑπόσταση, αὐτοκαταστρέφεται. Ἡ ὑπαρξὴ του κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ δυὸ εἰδῶλα: τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ χρόνο. Ἡ σύζευξη τῶν δυὸ, γεννάει τὴ φιλοζωία. Ὁ ἑαυτὸς μας, τὸ πρῶτο εἰδῶλο, ὅταν κυριαρχεῖ πάνω στὸ πνευματικὸ μας εἶναι, μᾶς κάνει ἐγωκεντρικούς. Ὁ χρόνος, τὸ δεύτερο εἰδῶλο, μᾶς μεταβάλλει σὲ ἐγωιστὲς. Πιστεύουμε ὅτι μὲ τὸ φθαρτὸ σῶμα μας θὰ ζήσουμε αἰώνια σ' ἓνα φθαρτὸ κόσμο. Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι τρέλλα.

Λογικὰ ὅλοι ξέρουμε ὅτι ὁ χρόνος καταστρέφει τὸ εἶναι. Ἡ κίνηση, ποῦ εἶναι ἢ οὐσία τοῦ χρόνου, φέρνει καὶ τὴ φθορά. Ἐὰ εἰδῶλα αὐτοκαταστρέφονται. Ὡστόσο δὲ θέλουμε νὰ δεχτοῦμε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Στὸ θάθος — ψυχικά, θὰ ἔλεγα — κανεὶς δὲν πιστεύει ὅτι θὰ πεθάνει. "Ἡ, τοῦλάχιστον, ὅτι αὐτὸς ὁ θάνατος μπορεῖ νὰ συμβεῖ τώρα ἀμέσως. "Ὅλοι μας δεχόμεστε ὅτι ἡ φθορὰ εἶναι ἀναγκαῖο ἀποτέλεσμα

τοῦ χρόνου. Καὶ λογαριάζουμε τὸ θάνατο — ὅταν τὸν λογαριάζουμε — νὰ μᾶς βρεῖ σὲ βαθεῖα γεράματα. Στὴν πράξη τὰ φαινόμενα δὲν ἀκολουθοῦν πάντοτε αὐτὴν τὴν πορεία. Ὁ θάνατος ἔρχεται ὄχι σὰν συνάρτηση τοῦ χρόνου. Ἐρχεται ἀνεξάρτητα καὶ πέρα ἀπὸ λογικοὺς κανόνες. Εἶναι μιὰ τρίτη διάσταση τοῦ κόσμου, θὰ λέγαμε.

* * *

Ἡ σύνδεση χρόνου καὶ εἶναι στὴ Μεταφυσικὴ δὲ θὰ εἶχε τόση μεγάλη σημασία γιὰ τὸν «παρόντα βίο», ἂν ἐπηρέαζε τὸν ἄνθρωπο σὰν μονάδα, χωρὶς συσχετισμοὺς καὶ ἐπιπτώσεις. Ἄν δὲν εἶχε φυσικὲς προεκτάσεις. Δυστυχῶς ἡ πραγματικότητα δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ἓνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Οἱ ἐπιπτώσεις εἶναι, κυρίως, κοινωνικὲς. Καὶ τὰ φαινόμενα κοινωνιολογικά. Ἡ πείνα καὶ ὁ πόλεμος, εἶναι τὰ πιὸ χτυπητὰ παραδείγματα. Οἱ καθημερινὲς διαμάχες μὲ τὸν ἑαυτὸ μας εἶναι τὰ πιὸ συνηθισμένα γεγονότα. Τρωγόμαστε μὲ τὰ ρούχα μας, κατὰ τὴ λαϊκὴ ἔκφραση, καὶ ξεσπᾶμε στοὺς γύρω μας. Ἀγωνιζόμεστε νὰ κερδίσουμε, τὸν «παρόντα βίο» καὶ χάνουμε τὴ ζωὴ ἀπὸ τὰ χέρια μας. Στὸ τέλος βλέπουμε ὅτι δὲν κερδίσαμε τίποτα. Ἐχομε χάσει τὴ ζωὴ. Καὶ θέβαια ἔχομε ἀπωλέσει τὴν αἰωνιότητα.

Ὡστόσο, γιὰ νὰ κερδίσει κανεὶς τὴ ζωὴ πρέπει νὰ γκρεμίσει τὰ δυὸ εἰδῶλα: τὸ χρόνο καὶ τὸ εἶναι. Ἄλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει νὰ κερδίσουμε τὸ θάνατο. Γιατί τὸ ἀθέβαιο μᾶς κρατᾷ γατζωμένους στὸ πραγματικὸ, σὲ ὅ,τι ἡ ζωὴ μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε μὲ τὶς αἰσθήσεις μας. Τὸ πάρα πέρα μᾶς τρομάζει. Δὲν θέλουμε νὰ κυριαρχήσουμε στὸν ἑαυτὸ μας γιατί ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ «εἶναι» μας, ἐξουθενώνει τὴν πνευματικὴ μας ὄντολογία.

Καὶ ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ κερδίσουμε

τὸ θάνατο, γιὰ νὰ κερδίσουμε τὴ ζωὴ. Παράξενη μᾶς φαίνεται ἡ διαλεκτικὴ πορεία τῶν μεταφυσικῶν φαινομένων. Ἴσως νὰ μὴν μπορούμε νὰ μορφοποιήσουμε τὴν ἔννοια αὐτῆς τῆς πορείας. Καὶ ἐδῶ, στὰ ὑπερλογικά, ἡ ἴδια λογικὴ ἐξήγηση τῶν φυσικῶν φαινομένων: "Ἄν ὁ σπόρος τοῦ σταριοῦ πέσει στὸ χῶμα καὶ δὲν πεθάνει, θὰ μείνει μόνο αὐτός. Ἄν ὅμως πεθάνει, θὰ φέρει πολὺ καρπὸ.

Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ κατορθώσει μόνο ὁποῖος ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ φιλοζωΐα, ὁποῖος πιστεῦει πῶς θὰ πεθάνει κάποτε καὶ αὐτὸ τὸ κάποτε εἶναι ἡ ἐπόμενη στιγμή τῆς ζωῆς του. Οὔτε κὰν ἡ ἐπόμενη μέρα. Ἄλλὰ ἡ ἐπόμενη στιγμή. Τότε ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὰ δυὸ βασικά εἰδῶλα ποὺ πληρώνουν ὀλόκληρὴ τὴν ὑπαρξὴ τῆς: τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ χρόνου.

Μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ πρῶτο εἰδῶλο μπορούμε νὰ βλέπουμε τοὺς ἄλλους μὲ μάτι καθαρὸ. Τὰ συναισθήματά μας γίνονται εἰλικρινῆ καὶ ἡ ἀγάπη μας περνάει ἀπὸ τὴ συναισθηματικὴ στῆν ἐνεργητικὴ δύναμη. Τότε μπορούμε νὰ καταλάβουμε τὸν πόνο τῶν ἄλλων καὶ ν' ἀκούσουμε τὶς φωνὲς τῶν πεινασμένων ἀνθρώπων...

Τὸ γκρέμισμα καὶ τοῦ δευτέρου εἰδῶλου, τοῦ χρόνου, μᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸ στενὸ περιχαράκωμα τῆς ὀλιγόχρονης ζωῆς μας καὶ μᾶς περνάει ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο στὸ αἰώνιο.

* * *

Αὐτὴ τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια τὴ διακήρυξε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὴν Ἄνάστασή Του. Ἡ παρουσία τοῦ νεκρῶνασθημένου Χριστοῦ ἀνάμεσα στοὺς συναγμένους μαθητὲς εἶναι ἡ ἐπισφράγιση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας. Ὁ Ἰησοῦς δὲν προσπάθησε νὰ ἀποφύγει τὸ θάνατο, ὅπως θὰ μπορούσε. Τὸν ἀναζήτησε: Πηγαίνουμε γιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραδοθεῖ στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του, εἶχε πει στοὺς μαθητὲς του. Καὶ ὅμως τοῦ εἶχαν δοθεῖ τόσες εὐκαιρίες νὰ γίνε βασιλιάς. Τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, οἱ Ἑβραῖοι, τὸν ἀνακήρυξαν βασιλιά τους.

Ἐκεῖνος δὲ δέχτηκε. Κατὰ τρόπο παράλογο γιὰ τὸν «παρόντα θίον» ἄφησε νὰ τὸν «ἐκμηδενίσει» ὁ θάνατος...

Ὁ Ἰησοῦς, ὁ μαθητὴς μὲ τὶς γήινες ἀμφιβολίες, ἦταν βέβαιος γι' αὐτό: ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶχε μπεῖ στὸ σκοτάδι τοῦ θανάτου. Αὐτὴ ἡ ἀμφιβολία ἐκάλυψε τὸ λογικὸ καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν. Εἶχε μεταβληθεῖ στὴ σκέψη τους πέπλο ἀνυπαρξίας, ποὺ σκέπαζε τὸν Ἰησοῦ. Τὸ πέρασμα στὰ σκοτάδια τοῦ θανάτου προκαλοῦσε τὸν πιὸ ἀπαίσιό τρόπο.

Ἴσως νὰ ἦταν ἀναγκαῖα αὐτὴ ἡ ψυχολογικὴ προετοιμασία, γιὰ νὰ δείξει στοὺς μαθητὲς μὲ τὴν Ἄνάσταση πῶς εἶναι ὁ Κύριος τῆς Αἰωνιότητος. Πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη πραγματικότητα παρουσίασε ὁ Θεὸς τὴν οὐράνια. Οἱ ἐμφανίσεις Του μετὰ τὴν Ἄνάσταση, αὐτὸ θεβαιώνουν. Ὁ Χριστὸς εἶναι παρών. Εἶναι ἡ ἀπόλυτη παρουσία.

Καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία διαρκεῖ ἀκόμα. Φανερώθηκε στοὺς ἕνδεκα. Ὑστερα ἀπὸ πολλοὺς μῆνες ἀπὸ τὴν Ἄνάληψή του φανερώθηκε στὸ Σαοῦλ, στὸ δρόμο τῆς Δαμασκῶ. Τὸ θεβαιώνει μὲ τὸν πιὸ κατηγορηματικὸ τρόπο ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος. Νιώθει σὰν τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους ποὺ φάγανε καὶ ἤπιανε μαζί μὲ τὸ Νικητὴ τοῦ Θανάτου. «Σ ἄς ἐδίδαξα — γράφει στὴν πρώτη ἐπιστολὴ του, στοὺς Κορινθίους — πῶς ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὰ κρίματά μας, σύμφωνα μὲ τὶς γραφές, ὅτι θάφτηκε καὶ ὅτι ἀναστήθηκε τὴν τρίτῃ ἡμέρα, σύμφωνα μὲ τὶς γραφές καὶ ὅτι φανερώθηκε στὸν Κηφᾶ, ἔπειτα στοὺς ἕνδεκα...».

Ὑστερα φανερώθηκε σὲ παραπάνω ἀπὸ πεντακόσιους ἀδερφοὺς. Ἐπειτα φανερώθηκε στὸν Ἰάκωβο, ἔπειτα σ' ὄλους τοὺς Ἀποστόλους. Ὑστερα ἀπ' ὄλους αὐτοὺς φανερώθηκε στὸν Παῦλο.

Μιά σειρά ἀπὸ ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστημένου Ἰησοῦ ποὺ φτάνουν ὡς ἐμᾶς καὶ μᾶς περνᾶνε ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο στὸ Αἰώνιο, ὅταν βέβαια τὶς δεχώμαστε.

Ἡ Ἄνάσταση, γιὰ ὅποιον τὴν πιστεῦει, γκρέμισε τὰ εἰδῶλα.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1967

ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Συνεπληρώθη ἑκατονταετία ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Μαρίνου Γερούλανου καὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐξαρθῆ ἐκ νέου ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνδρός.

Αἱ «Ἀκτίνες», αἱ ὁποῖαι ηὐτύχησαν νὰ φιλοξενήσουν κατὰ καιροὺς ἄρθρα του καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων τῆς ὁποίας ὑπῆρξε πρόεδρος ἔχουν ἰδιαιτέρους λόγους νὰ μὴ λησμονοῦν τὸν πιστὸν ἐπιστήμονα.

Δὲν εἶναι ἀγνωστος ἡ πολυσχιδῆς δράσις του καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν πνευματικὴν πορείαν τῆς πατρίδος μας. Ὁ ἱατρός, ὁ καθηγητὴς, ὁ ἀκαδημαϊκός, ὁ κοινωνικὸς ἐργάτης, ὁ πιστὸς ἄνθρωπος ὠλοκληροῦτο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μ. Γερούλανου. Ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον, ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν Ἱατρικὴν ἐπιστήμην, τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ ὁ σεβασμὸς του πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας χαρακτηρίζουν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν του, ἐνῶ ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά του προβάλλει ἀβίαστα ὡς ἡγετικὴ μορφή καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν μίμησιν τῆς πίστεώς του.

«Ἔργον τοῦ ἱατροῦ εἶναι νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ψυχικὴν στάσιν τοῦ πάσχοντος καὶ ἀπαραίτητος πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ ἀποκατάστασις ψυχικῆς συνοχῆς μεταξὺ ἱατροῦ καὶ πάσχοντος, ὅποτε ὁ πάσχων καθοδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ του δύναται νὰ συμβάλῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του, εἰς τὴν ἴασιν ἀπὸ τὴν νόσον».

«Ὁ ἱατρός δὲν ἔχει νὰ παράσχη μόνον σωματικὴν βοήθειαν ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν. Ὑποχρεοῦται νὰ συμβάλλῃ καὶ καθοδηγήσῃ τὸν πάσχοντα εἰς κατανόησιν τοῦ βαθυτέρου αἰτίου τῆς νόσου του».

(Ἡ Ἱατρικὴ ἀπὸ πνευματικῆς ἐπισκοπήσεως, σ. 14, 98).

«Ἀπασαί αἱ ὀργανικαὶ λειτουργίαι μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀδήλων βιολογικῶν ἐκδηλώσεων, διατελοῦσιν ὑ-

πὸ ἀδιαλείπτως ἐπενεργούσας ψυχικὰς ἐπιδράσεις. Ἐξ ἴσου ὅμως ἡ ψυχικὴ τοῦ ἀτόμου κατάστασις, ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ ζωὴ, εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον συνάφειαν καὶ ἐξάρτησιν ἐκ τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῶν ὀργάνων. Ἐκ τῆς διαπιστώσεως ταύτης προκύπτει ἔτι καταφανέστερον ἀκόμη, τὸ ἀπὸ βιολογικῆς ἀπόψεως ἐνιαίον καὶ ἀδιαχώριστον σῶματος καὶ ψυχῆς...».

«Ἀντιλαμβανόμενος ὁ ἄνθρωπος ὡς ἔννοιαν καὶ σκοπὸν τῆς ζωῆς τὴν πραγματοποιήσιν ἰδιοτελῶν ἀξιών, τὴν ἀπόκτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν, τὴν ἀκόρεστον ἐπίδοσιν εἰς παντοειδεῖς ἀπολαύσεις, τὴν ἀνύψωσιν εἰς θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξασφαλίζουσας ἐπιβολὴν ἀπέναντι τοῦ περιβάλλοντος, ὡθήτηι πρὸς ὑπέρμετρον προσπάθειαν χάριν ἐπιτεύξεως τοῦ τεθέντος σκοποῦ. Πᾶσα ἀποτυχία προκαλεῖ ἔκδηλον ἢ λαθάνουσαν κατάστασιν νευροπαθείας.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης ἐκτροχιάσεως διαφυλάττει ἡ ὑγίης ἀντίληψις, καθ' ἣν ἡ δράσις τοῦ ἀτόμου, εἰς ὁποιαδήποτε κοινωνικὴν ἢ πνευματικὴν βαθμίδα τοῦτο εὐρίσκεται, πρέπει νὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὴν εὐρυθμον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τούτου διαβίωσιν καὶ ἀπόκτησιν ἠθικῶν ἀγαθῶν διατιθεμένων πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου. Ἡ δράσις τοῦ ἱατροῦ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ κοινωνίᾳ πρέπει νὰ ἀποτελῇ παράδειγμα ἀνιδιοτελοῦς κοινωφελούς λειτουργίας, καθιστάμενον ἄξιον ἀπομιμήσεως πρὸς ἠθικὴν τοῦ συνόλου ἀνύψωσιν».

(Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων, σελ. 19, 85).

«Ἡ εὐήμεροῦσα κοινωνία δὲν ἀντιλαμβάνεται τοὺς κοινωνικῶς θαρέως πάσχοντας. Εἰς τὰς ἐμφανιζόμενας τυχὸν ὀλίγας περιπτώσεις παρέχει παροδικὴν

Ἐπιστολαί

ΚΑΙ ΟΙ ΦΡΟΥΡΟΙ ΤΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ;

Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Πρὶν λίγες μέρες ἔζησα τὴν ἐξῆς φυσικὴ σκηνὴ στὸ πεζοδρόμιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου Ὁμοιοίας. Κάποιοι ἀστυφύλακας ἔκανε δριμύτατες παρατηρήσεις στὸ προσωπικὸν ἐνὸς λεωφορείου ποὺ τερμάτιζε κοντὰ στὴν ἐκκλησία, λέγοντάς του πὼς θὰ τὸν τιμωροῦσε μὲ ἰκλήση κ.λ.π. γιατί τὰ καισαῖρια τοῦ αὐτοκινήτου τοὺς ἐμόλυναν τὴν ἀτμόσφαιρα πρὸς ζημίαν τῆς υγείας τῶν πολιτῶν.

Ἄθελά μου κείνη τῆ στιγμή ἀναταράχτηκα καὶ ἡ ματιά μου ἔπεσε στὸ ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας κτίριο—τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Καὶ δὲν ἤξερα ἂν θάπρεπε νὰ γελάση κανεὶς ἢ νὰ κλάψῃ μπροστὰ στὴν ὑποκρισία κείνης τῆς ὥρας. Δύο ἀπίθανες ἀντιθέσεις! Στὸ ἓνα πεζοδρόμιο οἱ ἐντεταλμένοι τοῦ Κράτους ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν Νόμων περὶ προστασίας τῆς υγείας τῶν πολιτῶν, ἐνὼ στὸ ἄλλο κτίριο μέσα, οἱ εἰδικοὶ ἐντεταλμένοι δὲν ἐνδιαφέρονταν καθόλου γιὰ τὴν πνιγρὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ὑπῆρχε κείνης τῆς μέρας ἀπὸ ἄλλου εἶδους καισαῖρια καὶ μάλιστα... ἑλληνικῆς παραγωγῆς.

Μέσα στὸ Ἐθνικὸ μας Θέατρο, ἀνέβηκαν στὴ σκηνὴ τὸ δικτὼ πρόσωπα «ἀκρότατες προεκτάσεις ἀνθρωπίνων καταστάσεων» κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἴδιας τῆς συγγραφέως, πνιγμένα ἀπὸ τὸ φόβο, τὴν ἀγωνία, τὸ θάνατο, τὴ διαστροφή, τὴν ψυχικὴ ἀ-

στάθεια καὶ πνευματικὴ ἀνισορροπία καὶ στήσανε μιὰ συντροφιά. Μιὰ «συναναστροφή» τελείως ἀφύσικη γιὰ τὴν πραγματικότητα, ἀρρωστημένη, ἠθελημένα συνταριασμένη ἔτσι, ποὺ μόνον σ' ἓνα ψυχιατρεῖο ἦταν δυνατόν νὰ ἀνταμωθοῦν ὅλα μαζί. Καὶ σ' ὅλα αὐτὰ—ἔστω ὑπαρκτά, πουθενὰ φῶς, ἐλπίδα, θεραπευτικὸ διέξοδο. Λεπτομέρειες γιὰ τὸ περιεχόμενο περισσότερες δὲν μπορῶ νὰ δώσω μέσα σ' ἓνα χωρὸ γράμματος. Ὅμως, πολλές σκέψεις μὲ βασάνισαν μὲ τὴν προσφορὰ αὐτῆ σὰν «περίσσειμα καρδίας».

Δὲν γνωρίζω πρόσωπα, δὲν γνωρίζω πράγματα, δὲν θέλω νὰ πῶ πὼς ἔχω καταπιστῆ μὲ τὰ πρωτοποριακὰ ἔργα τῆς ἀφηρημένης τέχνης, τῶν προβληματισμῶν καὶ τῶν... ἀναλόγων, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ μείνω ἀτάραχος καὶ νὰ μὴ ἀναρωτηθῶ σὰν κοινὸ μυαλὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἡ φύση τῆς ἐργασίας τοῦ δίνει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιστημάνσεως κάθε ἐχθροῦ τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ ἔρχεται ἐπὶ πολλὰ χρόνια σὲ ἐπαφὴ μὲ πρόσωπα ὄλων τῶν τάξεων καὶ ὄλων τῶν ψυχοσυνθέσεων μὲ κάθε προσπάθεια ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τῆς υγείας καὶ τῆς ἀρρώστειάς τους.

Ἀναρωτιέμαι, λοιπόν, δὲν εἶναι ἡ χώρα μας ποὺ συνυπέγραψε μὲ τόσες ἄλλες μαζί γιὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν Νόμων περὶ προστασίας τῆς υγείας τῶν πολιτῶν τῆς σύμφωνα μὲ τίς ἐκάστοτε ἀποφάσεις τοῦ Παγκοσμίου Ὄργανισμοῦ Ὑγείας, ὁ ὁποῖος ὀρίζει τὴν υγείαν σὰν τὴν «κατάστασιν τῆς πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας;» Μήπως ἐδῶ στὴ χώρα μας ἡ ἔννοια τῆς υγείας εἶναι μόνον σωματικὴ ὥστε ἡ προστασία τῆς νὰ ἀφορᾷ μόνον τὰ καισαῖρια τῶν αὐτοκινήτων ἢ τίς τυχόν προσμίξεις παραθείου τοῦ θακαλάου καὶ ἀγνοοῦνται ἄλλα εἶδη δηλητηριάσεως πνευ-

ὕλικήν βοήθειαν καὶ ἐπαναπαύεται ὅτι ἐξετέλεσε φιλανθρωπικὸν καθήκον. Τοὺς πολλοὺς καὶ καθεῶς πάσχοντας ἀγνοεῖ. Πολὺ μᾶλλον καθόσον οὗτοι ἀποφεύγουν τὴν δημοσιότητα, ἀποκρύπτουν τὴν κοινωνικὴν των ἀπαθλίωσιν, ἐντρέπονται νὰ ἐμφανισθοῦν ἢ ἀπογοητευμένοι καὶ ἀποκαρδιωμένοι ἀποστρέφονται τὴν κοινωνίαν... ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ φιλόανθρωπος ὑποχρέωσις τοῦ συνόλου ἀπέναντι παντὸς τῆς ἀρωγῆς αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντος μέλους. Δὲν ἀποβλέπει δὲ ἡ ἀρωγὴ αὐτῆ μόνον εἰς τὴν θελίωσιν τῶν ὄρων διαβιώσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται

καὶ ἡ πνευματικὴ συμπαράστασις παντὸς ψυχικῶς καταπονομένου, ὅπως τοιαῦτα καὶ παρὰ πᾶσαν ὑλικὴν εὐημερίαν οὐδέποτε θὰ ἀπολείπουν. Ἡ πνευματικὴ συμπαράστασις ἐπὶ τῇ θάσει τῆς χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀγάπης, ἡ-τις πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις παρέχοντος καὶ ἀπολαμβάνοντος εὐεργετικῶς ἐπενεργεῖ, καθοδηγεῖ πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζωῆς».

(«Ἀκτίνες» 1953, σ. 193 κ. ἐξ.).

ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1967

ματικῆς, πού ἐπιδρῶν δυσμενῶς ψυχικά καί κοινωνικά;

Ἄναρωτιέμαι, δὲν βρέθηκε ὁ εἰδικὸς ἐντεταλμένος τοῦ Κράτους μὲ τὰ ἀνοιχτά μάτια, τὰ εὐαίσθητα αὐτιά καὶ πρὸ παντός τὸν ξάστερο καὶ σωστὸ νοῦ γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὸ κοινωνικὸν σύνολον ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτό; Τί ἤθελε νὰ «διδάξῃ» τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν «συναναστροφή»;

Ἐπὶ τέλους, πότε ἡ γνήσια πνευματικὴ ἡγεσία θὰ σκληρύνῃ τὴ φωνή της καὶ θ' ἀρπάξῃ τὸν ἰκασμῶ στο χέρι νὰ ξεριζώσῃ κάθε σάπιο; Καὶ πότε οἱ διάφοροι ἐντεταλμένοι στὰ εἰδικὰ πόστα θὰ ξεκουνηθοῦν ἀπὸ τὴν ἡσυχία βολή τους, θὰ ἀφήσουν τοὺς συμβιβασμοὺς καὶ θὰ πάψουν νὰ ἀνέχωνται τέτοια πράγματα;

Στὸ φετεινὸ ἑορτασμὸ τῆς «Ἡμέρας τῆς Ὑγείας», εἰπώθηκε πὼς στὴν πατρίδα μας εἶναι λίγοι οἱ φρουροὶ τῆς ὑγείας, ἐννοῶντας περισσότερο τῆς σωματικῆς. Πόσο λιγώτεροι εἶναι οἱ φρουροὶ τῆς ψυχῆς ὑγείας!

Μὲ τιμὴ
Μ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ
Ἱατρός

★

ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»

Μὲ πόνον ψυχῆς ἐδιάβασα στὶς ἐφημερίδες αὐτὸ πού ἐλέγετο συχνὰ μὰ ὄχι καὶ στ' ἀληθινά. 1077 ἐνορίες τῆς Πατρίδος μας εὐρίσκονται δίχως ἱερέα. 1077! ἕνας ἀριθμὸς ἀπίστευτος, καταπληκτικὸς.

Μπορεῖ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν τόσες ἐνορίες δίχως δάσκαλο; δίχως ψωμί; δίχως ἀγοφύλακα; Ἄσφαλῶς ὄχι. Καὶ ὁμῶς οἱ ἐνορίες μας αὐτὲς εὐρίσκονται δίχως ἱερέα. Δίχως ἀντιπρόσωπο τοῦ Θεοῦ.

Τί θὰ μποροῦσε νὰ γίνουν χωρὶς δάσκαλο καὶ ἀγοφύλακα τόσες ἐνορίες, τὸ ξεύρει τὸ κράτος καὶ δὲν τολμᾷ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀμόρφωτους καὶ ἀφύλακτους. Ἄλλὰ δὲν

ξεύρει τὸ Κράτος τί θὰ γίνῃ ὁ λαὸς χωρὶς ἱερέα καὶ φυσικά χωρὶς θρησκεία; Δὲν ἔχει τὸ Κράτος προηγούμενα; Δὲν ἔχει τόσα δοκιμάσει ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς κακοποιούς, ἀναρχικούς, ἐπαναστάτες; Λησμονεῖ πὼς χωρὶς τὴν θρησκευτικὴ καθοδήγησι καὶ τὴν λατρευτικὴ ἔκφρασι ὁ ἄνθρωπος ὑποθαμβίζεται ὡς ἄνθρωπος; Χάνει ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμὸ του;

Ἄλλὰ ἀνεξαρτήτως ὄλων τῶν παραλείψεων τὰ χωριά μας δὲν ἔχουν ἱερεῖς. Καὶ τὸ Κράτος πρέπει νὰ βρῆ μιά λύση. Τώρα μὲ τὴ νέα μισθοδοσία καὶ μὲ τὶς θελιωμένες συνθήκες τῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως, ἔστω καὶ μὲ γνώσεις ὀλιγώτερες, ἀπὸ ὅσες ἐζητοῦντο, νὰ στρατολογήθοῦν νέοι εὐσεβεῖς ἀπὸ τοὺς καινούργιους ἐνθουσιώδεις καὶ ζηλωτὰς Ἐπισκόπους. Αὐτοί, οἱ νέοι Ἐπίσκοποι, μὲ τὴν δραστηριότητα πού τοὺς διακρίνει, μὲ μίαν καλὴν καὶ προγραμματισμένην καθοδήγησιν, μὲ τὰ συχνὰ μερικὰ ἢ καὶ γενικὰ Συνέδρια, καὶ μὲ τὶς κατ' ἴδιαν νοουθεσίες καὶ πρακτικὲς συμβουλὲς θὰ καταρτίσουν τοὺς νέους ἱερεῖς, θὰ καλύψουν τὰ κενὰ, καὶ θὰ περισώσουν, ὅ,τι πλέον μπορεῖ νὰ περισωθῆ ἀπὸ τὶς 1077 ἐνορίες, ἀπὸ τὶς 100.000 τοῦ ἐγκαταλειμμένου λαοῦ μας.

Γιατί ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου εἶχε ἕνα ἀπόθεμα πίστεως ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ θάσταξε μέσα στὶς μπόρες τοῦ καιροῦ. Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ παρακαταθήκη, αὐτὸ τὸ ἀπόθεμα κάποτε, καὶ μάλιστα γρήγορα, ἐξαντλεῖται. Θάρθει ἡ ὥρα πού κανένας δὲν θὰ ἀκούῃ καὶ πουθενά δὲν θὰ πειθαρχῆ. Γιατί, καθὼς γνωρίζομεν ὅλοι, ὅποιος πάψει νὰ φοβῆται τὸν Θεό, μὲ τὴν ἔννοια νὰ τὸν πιστεύῃ, δὲν θὰ σέβεται πιά καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τότε τὸ ἐνστικτο θὰ ἔχῃ τὸν πρῶτο λόγο στὴν ζωὴ μας. «Ὁ θάνατός σου ἢ ζωὴ μου». Καὶ ἀκόμη πιὸ ἀπλᾶ, τὰ σύνορα ἔρχονται μόνον τους πολὺ πιὸ πίσω ἀπὸ ἐκεῖ πού θρῖσκονται, ὥσπου νὰ θρεθοῦν χωριά μὲ ἱερεῖς καὶ μὲ ἀνθρώπους μὲ πίστι γιὰ θυσίες καὶ γιὰ ἰδανικά καὶ γιὰ σύνορα...

Ἄς τὰ ἀκούσουν καὶ οἱ ὑπεύθυνοι.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Λ. ΚΟΚΟΛΙΟΣ

Θεσσαλονίκη

Ο ΑΔΕΙΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Ένας νέος είναι πάντα μια παρουσία ψυχής. Και είναι χρήσιμο μέσα στα αμφίροπα τούτα μεταπολεμικά χρόνια ν' ακούμε τὰ προβλήματα τῶν νέων. Νὰ βλέπουμε πῶς ἀντικρούουν τὸν κόσμο γύρω τους χωρὶς τὶς αὐταπάτες τῶν ἀνώριμων χρόνων. Καὶ νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε στὰ νειάτα μὴ ἀποψι πάνω στὰ τόσα φλέγοντα θέματα τοῦ καιροῦ μας. Ζοῦμε σὲ ἐποχή, πὸν ὁ διάλογος εἶναι τόσο τῆς μόδας. Ὅχι γιὰ νὰ ἀκολουθήσουμε τ' ἀχνάρια τῆς, μὰ ἀπὸ ἀνάγκη ἐσωτερικὴ καὶ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ νειάτα, ἀρχίζουμε καὶ ἀπὸ τὴ Στήλη αὐτὴ μὴ ἀπλὴ κουβέντα γύρω στὰ καιτερὰ ἐρωτηματικὰ τῆς νεανικῆς ψυχῆς. Χωρὶς νὰ περιμένη ὁ νέος ἀναγνώστης νὰ βρῆ κατὶ τὸ πρωτόφαντο, στὶς λίγες τοῦτες γραμμὲς ἴσως θὰ ἀνταμῶση συχνὰ τὸν ἑαυτὸ του, τοὺς παλμούς τῆς καρδιάς τους καὶ πιθανῶς καὶ κάποιες του ἀγωνίες.

Στὴ δύσκολη ἐποχὴ πὸν ζοῦμε οἱ κάποις ὄριμοι, οἱ μεσήλικες, οἱ ἄνθρωποι τοῦ προπολεμικοῦ καιροῦ, φαίνεται σάμπως νὰ ἐπιβιοῦν κατὰ παραχώρησι. Τὰ νειάτα ὅμως νοιώθουν συχνὰ περισσότερο τοὺς τραυματισμοὺς τῆς θάλασσας, πὸν γύρω μας μαίνεται. Πλάθουν κόσμους ὄνειρώδεις, πὸν δὲν τοὺς ἀπαντοῦν. Ρίχνονται σ' ἀνέλπιδες μάχες, ὅπου δὲν συναντοῦν παρὰ ἄλλοτε τὸν συμβιβασμὸ καὶ ἄλλοτε ἦττα καὶ σχεδὸν ποτὲ νίκη.

Οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι τὰ νανάγια, ἀλλὰ ξέρονται πὸς ἡ κατάστασις τοῦ ναυαγίου εἶναι ὅπως ὅποτε μὴ κατάστασις. Καὶ τὴν ἀποδέχονται. Εἶναι τὸ μόνο πὸν τοὺς ἀπομένει. Οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν ἐπαναστατοῦν—γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ, πνευματικὴ ἐπανάστασι πρόκειται—γιατὶ δὲν ξέρονται τί πρέπει νὰ ζητήσουν καὶ τί πρέπει ν' ἀλλάξῃ. Κάτι ἀσφαλῶς πρέπει ν' ἀλλάξῃ, ἀλλὰ τί; Ἡ μᾶλλον γιὰ νὰ ἐρθῇ τί; Ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, δὲν τοὺς ἱκανοποιεῖ. Ἀλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο πὸν θὰ τοὺς ἱκανοποιούσε;

Αὐτὴ, νομίζω, εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ φοβερὴ ἀγωνία αὐτῆς τῆς γενιᾶς μὲ τὸν ἄδελφο Ὀὐρανό.

Ἀποδεσμεύεται πολλὰς φορὰς ἡ καρδιὰ τοῦ νέου ἀπὸ τὴν ὑπερφυσικὴ πραγματικότητα. Ἀλλὰ τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας, πὸν φθάνει στὴν ἀσυνδοσία, δημιουργεῖ καινούργιες δεσμεύσεις. Ἡ ὕλη δεσμεύει τὴν ψυχὴ. Τυραννικὴ, ὅπως πολλοὶ ὁμολογοῦν, γίνεται πολλὰς φορὰς ἡ μηχανή. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ὑποδουλώνει τὸ νέο. Τὸν κάνει ἕναν Προμηθέα Λεσμώτη. Συχνὰ νοιώθει τὰ δεσμά του, μὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀποτινάξῃ.

Ὁ νέος πὸν ζητᾷ νὰ καταλύσῃ τὴν Πίστι, νὰ μὴ ἀφήσῃ σημάδι τῆς ζωντανῆς, βλέπει ξαφνικὰ πὸς ἀπομένει χωρὶς κάλυμμα, «ένας ἀξιολύπητος γδαρμένος κατάδικος» καὶ ἀναζητᾷ ἄλλα «δέσματα γιὰ νὰ σκεπάσῃ τὴ γύμνια του». «Ξεριζώνουν τὰ δάση καὶ ἀνακαλύπτουν ἀπὸ κάτω τοὺς τὰ βάραιθρα». Ἔτσι συλλογιοῦνται πὸς τοὺς χρειάζονται καινούργια δάση. Καὶ καταφεύγουν πολλοὶ νέοι στὸν πνευματισμὸ, στὸν κομμουνισμό, καὶ σ' ἄλλα «ὑποκατάστατα» τῆς Πίστεως.

Βρισκόμαστε ἔτσι μπροστὰ σὲ μὴν ἀλλαγὴ μορφῆς, ὄχι οὐσίας. «Οἱ διπλοσκοποὶ πὸν φρουροῦν τὴν πύλη ἔχουν ἀλλάξῃ. Ἡ πύλη ὅμως ἀπομένει καὶ ὀδηγεῖ στὰ ἄδυτα τῆς νεανικῆς ψυχῆς, πὸν ἀποζητᾷ ὑπερρῆϊνο στήριγμα».

Ἰ. Γ. Ἀλεξίου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

"Ας αφήσουμε για λίγο τὸ ἀσταμάτητο, κουραστικό στροβίλισμα στους δικούς μας σημερινούς δρόμους, ἄς ἀφίσωμε τούς δικούς μας θασσανισμένους καιρούς καὶ ταξιδεύοντας πρὸς τούς γνώριμους βιβλικούς τόπους, ἄς πασχίσωμε νὰ ἀνταμώσωμε κάπου ἐκεῖ τίς μυροφόρες, σὲ κάποιον κλειστό ὑπερῶν τούς μαθητάς. "Αν ἡ καρδιά μας δονῆται ἀπὸ τὴν προσμονὴ καὶ τὴ λαχτάρα γιὰ τὸν Διδάσκαλον, σίγουρα θὰ μπορέσωμε νὰ ἀκούσωμε «ὀψίας οὐσης», μαζί με τίς μυροφόρες τὸ «χαίρετε», μαζί με τούς ἔντεκα τὸ «εἰρήνη ὑμῖν».

Δυὸ αἰώνια συνθήματα, τόσο διαφορετικά ἀπὸ τὰ σύγχρονα χαμηλά συνθήματα τῆς στιγμῆς, πού κουρασθήκαμε νὰ ἀκούμε, νὰ βλέπωμε καὶ κάποτε καὶ οἱ ἴδιοι νὰ φωνάζωμε με πάθος σὲ κάποια ἀπρόσωπη ἀνθρώπινη μάζα. Δυὸ ἀναστάσιμα μηνύματα ἀπὸ στόμα θεϊκό, πού θρῖσκουν ἰδιαίτερη θέσι οὐτὸς δικούς μας εἰρηνικούς-ἀγνωιώδεις καιρούς.

Χαρὰ καὶ εἰρήνη. Νὰ τί χρειάζομαστε σήμερα, πού ὁ μαρασμός καὶ ἡ ἀγωνία καὶ ὁ φόβος ἔχουν ἀυλακώσει βαθειὰ καὶ τὰ πιὸ νεανικά πρόσωπα. Μιά χαρὰ καὶ μιὰ εἰρήνη, πού δὲν θὰ ταυτίζονται με τὴν ξενοιασιά, πού δὲν θὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγνοία καὶ τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸ ὅτι συμβαίνει στὸ ἐδῶ καὶ στὸ τώρα, ἀλλὰ πού θὰ ξέρουν νὰ σπουδάζουν δημιουργικά σ' ὅλες τίς μορφές τῆς ζωῆς, ἀκόμη καὶ στίς πιὸ μαύρες καὶ στίς πιὸ πικρές, ἐνῶ αὐτὲς θὰ μένουν ἀνέγγιχτες, ἀναλλοίωτες ἀκριβῶς γιατί θὰ προέρχονται ἀπὸ μέσα, γιατί θὰ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ ἐλπιδοφόρα πίστι, ἀπὸ ἕνα τάφον κενόν, τὸν τάφον τοῦ Ἀναστάντος Ἰησοῦ.

Τὸ ζητοῦν οἱ ἡμέρες, τὸ ἐπιβάλλουν οἱ στιγμὲς πού περνᾶμε καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν Ἀνάστασι νὰ πάρωμε κάποια μηνύματα, πού θὰ τὰ ζήσωμε με εὐλικρίνεια καὶ θὰ μεταδώσωμε καὶ στοὺς ἄλλους μιὰ γρηγοροῦσα χαρὰ, μιὰ γρηγοροῦσα εἰρήνη.

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΧΑΡΙΣ

Πολλοὶ φοιτηταὶ καὶ κόσμος πολὺς παρα-

κολούθησαν τὸν ἐναρκτήριο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κ. Κωνστ. Μουρατίδη με θέμα: «τὸ δίκαιον τῆς Χάριτος καὶ αἱ σπουδαιότερα διαφοροποιήσεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοργανώσει». Ὁ κ. Καθηγητῆς με σαφήνεια ἀνέπτυξε τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα τῆς σχέσεως νόμου καὶ Χάριτος καὶ τίς διαφοροποιήσεις στὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν καὶ στίς Προτεσταντικὲς κοινότητες. Στὸ τέλος τόνισε «τὴν μεγίστην ἀποστολήν, ἣν καλεῖται: νὰ ἐκπληρώσῃ, ἰδίᾳ σήμερον, ἐποχὴν οἰκουμενικοῦ διαλόγου τῆς Χριστιανοσύνης, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ διατηρήσασα ἀλώβητον καὶ ἀπαραχάρακτον τὴν παρακαταθήκην τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, τὸν ἀνεκτίμητον πατερικὸν θησαυρόν, τὸν πλοῦτον τῆς λατρείας, τὸ ἀσκητικὸν ἰδεῶδες καὶ τὴν μυστικὴν θεολογίαν. Αὐτῆς τῆς πολυτίμου καὶ ζωφόρου παρακαταθήκης εἴθε φορεῖς, συνεχισταὶ καὶ μεταλαμπαδευταί, ἀγαπητοὶ φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγα προνόμιον, ἀλλὰ καὶ ἡ βαρεῖά σας εὐθύνη. Διὰ νὰ ἀνταποκριθῆτε ἐπαξίως εἰς τὴν ὑψηλὴν σας κλήσιν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ πνευματικὴ ἐτοιμότης καὶ ὁ ἐγκάρδιος συντονισμός μετὰ τῆς χριστιανικῆς Ἀληθείας».

ΑΠΕΡΓΙΕΣ

"Ἐνα φαινόμενο τῶν ἡμερῶν πού ζοῦμε, στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὄλο τὸν ἐλεύθερο κόσμον, πού τὸν τελευταῖο καιρὸ θρῖσκεται σὲ ἔξαρση, εἶναι οἱ ἀπεργίες.

Ἀπεργίες τώρα τελευταῖα καὶ στὸν φοιτητικὸ κόσμον πολλές. Δὲν θὰ θέλαμε νὰ μείνωμε στὴν πολιτικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν πού ἴσως μερικὲς φορὲς γίνεται κατὰ τὸν καταφανέστατον τρόπο, καὶ κυρίως ἀπὸ ἀνθρώπους πού τὸ πολίτευμα καὶ οἱ ἀρχαὲς περὶ ὧν «κόπτονται», δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπαν οὔτε κἀν νὰ διανοηθοῦν τὴν λέξιν ἀπεργία. Μερικὲς ὁμως φορὲς πᾶνω ἀπ' τὰ συνδικαλιστικά καὶ τεχνικά φοιτητικὰ θέματα πού χρειάζονται πρόωθησι, ὑπάρχουν ὀρισμένα πού πνίγουν τοὺς φοιτητὰς κυριολεκτικά, δὲν μποροῦν

πουθενά να θρούν το δίκιο τους, παρά μόνο στην ύστατη αυτή μορφή διαμαρτυρίας στην άπεργία, που τελικώς άσφαλώς αποβαίνει εις θάρος των.

Όταν υπάρχουν μερικοί—εύτυχως ή εξαίρεσις—άπ' τους πατέρες, διδασκάλους μας, τους κ. καθηγητάς που κάθε άλλο παρά σαν πατέρες και διδάσκαλοι φέρονται, που ταλαιπωρούν, παιδεύουν, διώκουν άσκόπως τους φοιτητάς για τελείως άσημμαντα πράγματα, μη έχοντα καμμία άπολύτως σχέση με την έπιστημονική τους κατάρτιση, όταν αναγκάζουν «νομίμως» ν' αγοράσουν τα βιβλία τους—κόστος περί 2.000 δρχ.—που δεν θα χρησιμοποιηθούν καθόλου άπ' τους φοιτητάς, και που υπάρχουν φοιτητάι που «θάβγαζαν» με τίς 2.000 δρχ. αυτές μιά τριμηνία ίσως, όταν... όταν... σταματούμε. Δεν ξέρουμε τί να πούμε. Μόνο που είναι κρύμα... Και άδικο, πολύ άδικο.

Και όταν υπάρχουν οί άλλοι, οί κ. κ. καθηγητές—πατέρες που βοηθούν, μοιράζουν βιβλία τους, δέχονται, συζητούν, προσκαλούν στο σπίτι τους κ.λπ. τους φοιτητάς ή αντίθεση είναι τόσο ικτυπητή...

Μιά που θίξαμε τά προβλήματα των φοιτητών, κλήθηα τί γίνεται εκείνο τό άγνωσθήριο της Ίατρικής στο Γουδί; Γιατί να χάνονται τόσες ώρες ένδιάμεσες—κενές—στά παγκάκια, στις καρέκλες του καφενείου ή όρθοστασία στον ήλιο και στο κρύο; Ξέρουμε πόσο πολύτιμος είναι ό χρόνος. Ύστερα ξέρουμε τό ύψος του κόστους των βιβλίων της Ίατρικής. Τά προεδρεία των έτών μας λένε πώς όλα είναι έτοιμα. Το ικτίριο, και τά βιβλία—υπάρχουν 30 έκατομ. γι' αυτή τη δουλειά—. Που λοιπόν «κιολά» ή υπόθεσις; Μήπως χρειάζεται άκόμη μιά μικρή προσπάθεια άπ' τους ύπευθύνους;

ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΑ

Συνηθίσαμε να ζούμε και συνηθίσαμε τόσο έντονα, ώστε μέσα στο ρυθμό της συνήθειας άφίσαμε να πάρουν τη θέση τους, χωρίς κανένα σχεδόν σημάδι άνησυχίας, και οί πιο συγκλονιστικές πραγματικότητες, που καταξιώνουν πη ζωή μας, πραγματικότητες σαν εκείνες, ότι δηλαδή μέσα μας τρέχει τιμημένο έλληνικό αίμα και ότι είμαστε νέοι και μάλιστα Έλληνες νέοι χρωμένιο άπέναντι στην πραγματικότητα, που λέγεται Έλλάδα.

Αυτές και άλλες παρόμοιες άνήσυχες σκέψεις μας πυρπόλησαν. μας έκσπαν πραγματικά και έγιναν άφορμή να ξαναζωντανέψουν μέσα μας ιερά πράγματα πατώντας στα Έλληνοσλθωνικά σύνορα της

πατρίδος μας και ζώντας λίγες ώρες κοντά στους άκρίτες μας, στην τελευταία έξόρμησι, που πραγματοποιήσαμε οί φοιτητριές της Χ.Φ.Ε. στις 24 έως 26 Μαρτίου.

Εκεί ψηλά, που τά βουναί και τά δένδρα και τά ποτάμια δεν έπαυσαν να μας λένε τραγούδια για την Έλλάδα, να μας μιλούν για νίκες και δόξες, να μας διηγούνται ιστορίες για ήρωες, εκεί που ό άέρας θαρρείς και μυρίζει άκόμη αίμα έλληνικό τιμημένο, αίμα θυσίας και προσφοράς, εκεί γεμίσαμε με Έλλάδα, νοιώσαμε τί θα πη να είναι κανείς Έλληνας κι' άκόμη καταλάβαμε την άνάγκη να είναι κανείς Έλληνας με συνέπεια.

Εκεί στους δοξασιμένους προμαχώνες της πατρίδος μας, κοντά στ' άδέλφια μας με την λεβεντιά και την άντοχή τους, μα και με την στέρησι και την έγκατάλειψή τους κάτω άπό την φοβερή και άπειλητική άνάσα του έχθρου, εκεί εύθυσ άπό την πρώτη γερή χειραψία μας με τον πόνο..., την άγωνία..., την έγκατάλειψι, θάρους τρομακτικά στους νεανικούς μας ώμους τό χρέος και ή εύθύνη και ειλικρινής ξεπήδησε ή άπόφασίς μας:

Να άφίσουμε τίς μικρότητες των καιρών μας και ύψώνοντας άγέρωχα τά δυό μας λάβαρα, τό λάβαρο του Χριστού και της πατρίδος μας, μέσα άπό τά βλήματα των όποιωνδήποτε συγχρόνων έχθρών μας να προχωρήσουμε μπροστά για να φτιάξουμε μιά Έλλάδα σύμβολο, αιώνιο σύμβολο.

ΕΝΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Τό τριήμερο Πανεπιστημιακής άργίας της 25ης Μαρτίου ή Χ.Φ.Ε. θέλησε να τό άξιοποίηση, θέλησε να προσφέρη στα μέλη της μιά εύκαιρία ένός θαυμάσιου ταξιδιού, μα κυρίως μιά εύκαιρία θαθειάς και ούσιαστικής βίωσης του άγγέλματος του ούρανού, και του άγγέλματος των ανθρώπων—προγόνων μας.

Ζάκυνθος λοιπόν. Ένα προσκύνημα μέσα στην ποιητική άτιμόσφαιρα του διορφονησιού, με τους σιωπηλούς λουλουδιασμένους λόφους, τά μικρά κατακάθαρα σπιτάκια, τους άπλους μα τόσο γεμάτους ανθρώπους, ένα προσκύνημα στην έλληνική άγιότητα του Σολωμού και του Κάλθου και στην χριστιανική άγιότητα του Διονυσίου.

Πώς άλλοιώς θα μπορούσε να γιορτασθή καλύτερα ή 25η Μαρτίου, και να γευτή κανείς τά μηνύματά της, παρά μόνο μέσα σ' αυτό τό μεγαλείο της Φύσης, στις πηγές του Έθνους, τη γη άγίου; Μαικρά άπό φανταχτερές έπετειούς και έκδηλώσεις που

μερικές φορές είναι τόσο ξένες για μᾶς, δὲν μᾶς ἐγγίζουσι καν, ἐκεῖ μέσ' τὴν σιωπὴν μπροστὰ σὲ μιὰ στήλη ἄσπρο μάρμαρο, μπροστὰ στὴν ἀπεραντώσυνή τῆς θάλασσας, ἀγναντεύοντας τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Οὐρανό!...

Συγχρόνως δώσαμε καὶ στὸ λαὸ τῆς Ζακύνθου κάτι ἀπὸ τὸ νεανικὸ μας ἐνθουσιασμό, στὴν εἰδικὴ γιορτὴ ποὺ ὀργανώθηκε στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΕΛΠΙΔΕΣ—ΡΩΣΙΑ

Γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάστασι τοῦ 1917, ὁ ὀργανισμὸς κρατικῶν ἐκδόσεων στὴν Μόσχα ἐξέδωσε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Τὸ κάθε ἐντυπο ἀποτελεῖται ἀπὸ 450 εἰκονογραφημένες σελίδες. Ἡ ὅλη ἐκδοσις—100.000 ἀντίτυπα—ἐξαντλήθηκε ταχύτατα. Ἐπίσης μέσα σὲ ἕνα ἀπόγευμα ἐπωλήθηκαν ὅλα τὰ ἀντίτυπα τῆς πρώτης μετὰ τὴν Ἐπανάστασι ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Χριστιανοῦ Ρώσου συγγραφέως Ντοστογιέφσκυ. Αὐτὲς οἱ εἰδήσεις εἶναι γιὰ μᾶς φωτεινὲς ἐλπίδες μέσα στὸ σκοτάδι τῶν πολέμων καὶ τοῦ μίσους. Εἶναι ἡ ἔκφρασι τοῦ μηνύματος τοῦ Κυρίου μας: «Καὶ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν... ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος».

ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

* Πληροφορούμεθα ὅτι στὴν Πανεπιστημιακὴ Λέσχῃ ἄρχισε νὰ λειτουργῇ Γραφεῖον εὐρέσεως στέγης φοιτητοῦ. Μιὰ οὐσιαστικὴ προσφορὰ στὸ φοιτητικὸ κόσμον, ἰδίως σὲ μιὰ μερίδα ἀπ' αὐτόν, ποὺ τόσο ταλαιπωρεῖται...

* Μέλη τῆς Χ.Φ.Ε., διετέθησαν νὰ βοηθήσουν στὸ ἔργο τῶν κυριῶν Προνοίας, συνοδεύοντας αὐτὲς στὰ χωριά τῆς ὄρεινῆς Εὐρυτανίας, καὶ συμβάλλοντες στὴν διανομὴ δεμάτων στοὺς κατοικοὺς καὶ στὴν ψυχαγωγία τῶν μικρῶν μαθητῶν τῶν χωριῶν.

* Τὴν Κυριακὴ 9ῆ Ἀπριλίου ἔγινε ἡ γεν. συνέλευσις τοῦ Συλλόγου Προστασίας Ἀνηλίκων Βιοπαλαισῶν στὰ γραφεῖα τῆς λέσχης, (Θεμιστοκλέους 69Α) καὶ οἱ ἀρχαρεσίτες γιὰ τὴν ἐκλογὴ νέου Δ. Σ. Τοὺς εὐχόμεσθε καλὴ δύναμη.

* Στις 2 Ἀπριλίου στὸ Ἀκαδημίας 45, σ' ἕνα μουσικὸ βραδυνὸ, ἀφιερωμένον στὸν Χαϊντελ καὶ διοργανωμένον ἀπ' τὴν Χ.Φ.Ε. ἀκούστηκαν, 2 σουίτες τοῦ μεγάλου συνθέτη ἡ «Μουσικὴ τῶν Νεφῶν» καὶ ἡ «Μουσικὴ τῶν Πυροτεχνημάτων».

* Ὁ κ. Ἰ. Κολιτσάρας, σὲ μιὰ σειρά ὁμιλιῶν κάθε Πέμπτη κατὰ τὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, μέσα στὸ πλαίσιον τῆς προετοιμασίας μας γιὰ τὶς Ἅγιες μέρες, προσπάθησε νὰ μᾶς μεταφέρῃ καὶ νὰ μᾶς «μυήσει» γύρω στὸ πνεῦμα καὶ στὸ δράμα τοῦ Γολγοθᾶ.

* Μὲ μιὰ σεμνὴ καὶ πετυχημένη γιορτὴ, τὴν Κυριακὴ 9ῆ Ἀπριλίου, ἡ συντροφιά τῶν «ὀδοιπόρων τῆς ἀγάπης», μᾶς θύμισαν τὴν παρουσίαν τους. Ἐνα μικρὸ σκέτος γύρω ἀπ' τὴν ἰκυριαρχικὴν ἰδέαν τῆς ἀγάπης, 2-3 ἀπαγγελίες, 1-2 ψαλμοὶ καὶ στὸ τέλος ἕνας ὠραῖος πίνσακας, σὲ κλήρωση μερικῶν λαχείων ποὺ πουλήθηκαν πρὶν τῆς γιορτῆς ποὺ ἔδωσε χαρὰ στὸν τυχερὸ καὶ εὐκαιρία στοὺς ὀδοιπόρους νὰ προωθήσουν κάπως τὰ οἰκονομικὰ τους.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

Τὸ σημειωματάριο

ἔνδε

συνανδρώπου

Ἔνας ἀναγνώστης μᾶς ἐπερθύμισε πὼς ὅσα γράφομε μποροῦν νὰ ἰσχύουν γιὰ ὁποιοδήποτε περιβάλλον. Θάθελε, λέει, νὰ συγκεκριώσουμε πιὸ πολὺ τὴ σκέψι μας καὶ νὰ δοῦμε αὐτὴ τὴν «ἀμμοσφαιρικὴ» ἀγωγή σὲ σχέση μετὰ τὸ ἑλληνικὸ περιβάλλον.

Τὸ ἑλληνικὸν περιβάλλον, ἢ καλύτερα τὸ ἐλλαδικὸ σύγχρονον περιβάλλον μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ θέμα πολλῶν συζητήσεων. Πρὸς τὸ παρὸν ἐμεῖς μένουμε στὸ ἐρώτημα πὸν τίθεται στὸν ἴδιον μας τὸν ἑαυτό: Τὸ περιβάλλον αὐτὸ εἶναι περιβάλλον ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἢ ὄχι; Ἄν ὑποθέσουμε πὼς εἶναι σήμερον, μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι θὰ μπορέσῃ νὰ μείνῃ «ἑλληνικὸ» καὶ αὔριο;

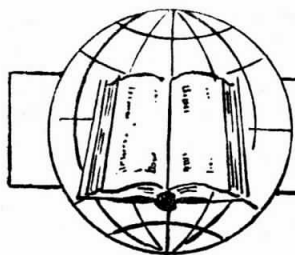
Ἐρωτήματα βαρεῖά πὸν πιέζουν ἀσφαλῶς τὶς καρδιὰς ὄλων ἐκείνων πὸν σκύβουν μετὰ σιοργὴ καὶ ἀγωνία πάνω ἀπὸ τὸν τόπον αὐτό. Ἐθίχθηκε τὸ ἐθνικὸν μας φιλότιμον ὅταν πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἕνας σκηνοθέτης ἀπὸ χώρα τοῦ βορῶ ἔθεσε ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν γρησιότητα τοῦ ἑλληνισμοῦ μας. Δόξα τῷ Θεῷ πὸν θιχτήκαμε καὶ πὸν θιγόμεσθε κάθε φορὰ πὸν ἡ ἀναίδεια τῶν ἄλλων μᾶς προσβάλλει. Ὅμως τὸ ἐρώτημα μένει καὶ τώρα, δὲν ἀγείλουμε ν' ἀπαντήσουμε, οὔτε σὲ μιᾶς ἑλληνίᾳ, οὔτε σὲ ὁποιοδήποτε ἔχει συμπερονοῦν νὰ μᾶς κατηγορή. Θὰ πρέπει ν' ἀπαντήσουμε στὸν ἴδιον μας τὸν ἑαυτό καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τὰ πειστικὰ θὰ τ' ἀναζητήσουμε, ἂν ὑπάρχουν, στὴν καθημερινή μας ζωὴ μέσα στὸ χῶρον τῆς Ἑλλάδος. Τί λοιπὸν μαρτυροῦν τὰ γεγονότα τῆς κάθε ἡμέρας; Δείχνουν πὼς ὁ μέσος τύπος τοῦ σύγχρονου Ἑλληνα ἔχει συνείδησιν τοῦ ὄλον του σώματος (δηλ. τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παροῦτος) ἢ μοιάζει σὰν μερικὸν ψυχασθενεῖς πὸν δὲν ἔχουν συνείδησιν σωματικῆ ὀλικῆς ἢ μερικῆς;

Ἐμεῖς, δὲν ἀνεχόμεσθε οὔτε τὸ ἐρώτημα. Εἴμασθε μᾶλλον αἰσιόδοξοι. Ὅμως δὲν εἶναι σοβαρὸν ν' ἀπαντήσουμε πρόχειρα. Καλὸ θὰ ἦταν τὸ ἐρώτημα αὐτὸ καὶ γενικώτερα, τὸ θέμα τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ σύγχρονου Ἑλληνα ν' ἀποτελοῦσε ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Τὰ ἀποτελέσματα, θὰ ἦσαν πολύτιμα.

Θὰ πῆ ὅμως ὁ ἀναγνώστης: «γιὰ νὰ τὸ γράφῃς σημαίνει πὼς ἔχεις κάποιο ὀβλο, κάποια σκέψι πάνω στὸ θέμα»...

Εἶναι ἀλήθεια. Εἶναι σαφὲς πὼς ὁ σημερινὸς Ἑλληνας βρίσκεται στὸ σταυροδρόμι τῶν πολιτισμῶν. Τὰ ὄντορα τῆς χώρας δὲν μποροῦν πλέον νὰ μᾶς προστατεύουν ἀπὸ τὶς ξένες ἐπιδράσεις. Ἐλέγαμε στὸ τελευταῖον σημειώμα μας γιὰ τὸν «Δούρειον Ἴππον», πὸν ἐσθίθηκε ἀνάμεσα μᾶς ἀπὸ τὰ μέσα ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν. Ὁ σύγχρονος Ἑλληνας συναντιέται ὀριστικὰ μετὰ τὸν ΑΛΛΟΝ. Ἡ συνάντησις του μετὰ τὸν ΑΛΛΟΝ, μ' αὐτὸν δηλ. πὸν δὲν εἶναι ὅπως αὐτός, θὰ ἐξασκήσῃ μοιραία ἐπίδρασιν πάνω του. Ὁ ΑΛΛΟΣ πολιτισμὸς συναντιέται τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Πὼς προχωροῦμε στὴ συνάντησιν αὐτή; Ξέρομε ποιοὶ εἴμασθε καὶ τί ζητᾶμε; Ἀποδεχτήκαμε τὸν ἑαυτό μας καὶ νιώθουμε ἐδνυχισμένοι μέσα στὸ ἑλληνικὸν πεῖσι μας; Μετὰ δύο λόγια: ἔχουμε ἑλληνικὴ προσωπιότητα; Ἄν ὄχι, δὲν ὑπάρχει κίνδυνος φθορᾶς μας, τώρα πᾶν πὸν συναντιώμασθε ὀριστικὰ μετὰ τὸν ΑΛΛΟΝ ἄνθρωπον;

Α. Ναθαναήλ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«DEMAIN, LES PAYSANS».

Cahier 4, 1966, σελ. 90.

(«Chronique Sociale de France, 16, rue du Plat-Lyon 2° CCP 65-78 Lyon.»)

Ἡ ἐξέλιξη τῆς γεωργίας, πού γίνεται ὁλοένα αἰσθητότερη στό σύνολο τῶν Γάλλων, θέτει ἐνώπιόν τους καί ὀρισμένα ἐρωτήματα:

—Πῶς συμβαίνει, ὥστε οἱ ἀγρόται, πού θρῖσκονταν πρῖν ἀπό μερικές δεκαετίες σέ κατώτερο ἐπίπεδο, ὅσον ἀφορᾶ τήν κοινωνική καί τήν οἰκονομική ζωή, νά παρουσιάζονται σήμερα στόν κολοφῶνα τῆς ἐξελιξέως;

—Γιατί, πρῖν λίγο χρόνο, οἱ ἔννοιες τῆς ἰσότητος καί τῆς βιοτικῆς στάθμης ἔχουν πάρει, στίς διεκδικήσεις τῶν χωρικῶν, μιᾶ θέση σπουδαιότερη ἀπό τίς πατροπαράδοτες ἔννοιες τῆς προασπίσεως τῶν τιμῶν καί τῆς οἰκογενειακῆς ἐκμεταλλεύσεως;

Ὅλα αὐτά τά ἐρωτήματα ἀπαιτοῦν ὠρισμένες ἐξηγήσεις αἱ ὁποῖαι δίδονται εἰς τὸ παρὸν βιβλίον.

Πρόκειται γιά ἓνα βιβλίον πού θά σᾶς κατατοπίσῃ ἐπάνω στά προβλήματα τῶν χωρικῶν καί στή στάση πού παίρνουν ἀπέναντί τους.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

Jean Reby : Οἱ χωρικοὶ στήν αὐριανή κοινωνία.

Marcel Faure : Ἡ εἴσοδος τῆς γεωργίας στή σύγχρονη οἰκονομία.

Yves le Balle : Τὸ εἰσόδημα τῶν γεωργῶν καί ἡ ἀνάλογη ἐξίσωσή του πρὸς τὰ ἄλλα εἰσοδήματα.

Henri de Montvallou : Ἡ μεταρρυθμίσις τῆς δομῆς τῆς γεωργίας.

L. Douroux and Y. Elain : Ἡ οἰκονομική ἰσχὺς καί ἡ συνεργασία.

Michel Rolant : Οἱ μισθῶσις τῆς γεωργίας.

Jacques Blois : Ἡ ἐξέλιξη τῆς μορφώσεως τῶν γεωργῶν.

Michel Debatisse : Οἱ γεωργοὶ καί ἡ πολιτική.

Jean Reby : Μιᾶ ὀργάνωσις γιά τήν προώθηση τῆς συλλογικῆς ἐργασίας, ἡ IFOCAP.

AKTINES ΜΑΪΟΣ 1967

Ἡ προσεχῆς Συνέλευσις τῶν Semaines Sociales de France θά ἔχη ὡς θέμα:

«Ἡ ἀνάπτυξις, ἡ δικαιοσύνη, καί ἡ εἰρήνη».

Ἡ προσεχῆς Συνέλευσις τῶν Semaines Sociales de France θά λάβῃ χώραν στή Νάντη, στάς 11-16 Ἰουλίου 1967.

Θέμα τῆς θά εἶναι: «Ἡ ἀνάπτυξις, ἡ δικαιοσύνη, καί ἡ εἰρήνη, πού ἀποτελεῖ συνέχεια στίς ἐργασίαι τῆς Semaine Sociale τῆς Angers τοῦ 1959 ἐπάνω στήν «Ἄνοδο τῶν λαῶν μέσα στήν «Ἄνοδο τῶν λαῶν μέσα στήν ἀνθρωπίνην κοινότητα».

Θά μελετηθῇ τὴν ἔννοια τῆς ἀναπτύξεως, καί θά προσπαθῆσθαι νά ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι μόνο τεχνική καί οἰκονομική, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνθρώπινη.

Θά ἀντιμετωπισθῇ τὸ θέμα τῆς ἐμφανίσεως μιᾶς νέας κατηγορίας δικαιοσύνης, πού ἡ ὑπαρξίς τῆς ἔχει ἤδη ἀντιμετωπισθῆ ἀπὸ τὸν Πάπα Ἰωάννη τὸν ΚΓ', στήν Ἐγκύκλιό του «Mater et Magistra», τὴν διεθνή κοινωνική δικαιοσύνη.

Θά δείξῃ, τέλος, γιά ποιούς λόγους ἡ παγκόσμια ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρωπότητος ἀποτελεῖ σήμερα μιᾶ κύρια προϋπόθεσις γιά τὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Karen Horney: «Ο ἰσχυροὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου». (Our Inner Conflicts) Μετάφρ. Τάκη Χ. Εὐδόκα (ψυχιάτρου) καί Δ. Α. Χριστοφίδου, ἐκδ. Α. Καραβία. (Ἀθῆναι 1967).

Ἡ Karen Horney διάσημη ψυχιάτρος καί συγγραφεὺς περιφῆμων ψυχαναλυτικῶν ἔργων, πού διαβάζονται ἀπὸ πλατιά στρώματα ἀναγνωστῶν καί πού ἔχουν μεταφραστῆ σὲ ὅλες σχεδὸν τίς εὐρωπαϊκῆς γλώσσας, ἔχει δημιουργήσει δική της σχολή, πού τὴν ἀκολουθοῦν διακεκριμένοι ψυχίατροι καί ψυχολόγοι σ' ὅλο τὸν κόσμο.

«Οἱ συγκρούσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου», μελετοῦν προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουμε οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ μᾶς στοὺς δύσκολους καιροὺς πού ζοῦμε καί πού εἴμαστε μπλεγμένοι στὸ δίχτυ ἀξεδιאלύτων καί πολυποικίλων ἐσωτερικῶν συγκρούσεων. Ἡ Horney θέβαια, δέχεται ὅτι οἱ σοβαρῆς συνέπειες, πού προκαλοῦνται ἀπὸ τίς ἀσυνείδητες ψυχικῆς συγκρούσεις,

207

δηλ. οί νευρώσεις, ἀνήκουν στην δικαιοδοσία του ψυχιάτρου, ἐν τούτοις πιστεύει, ὅτι μὲ ἐπίμονες προσπάθειες τὸ άτομο μπορεῖ νὰ φτάσῃ μόνο του στὸ ξεδιάλυμα τῶν ψυχικῶν του συγκρούσεων.

Ἡ σ. ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ δυναμικὸ κέντρο τῆς νευρώσεως εἶναι μιὰ βασικὴ σύγκρουση ἀνάμεσα στὶς στάσεις συμπεριφορᾶς τοῦ ἀτόμου: «κίνησις πρὸς», «κίνησις ἐναντίον» καὶ «κίνησις μακρὰ» ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν οἱ συγκρούσεις δὲν διαλύονται, τότε ἀκολουθοῦν οἱ φόβοι, ἡ μείωσις τῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἀτόμου, ἡ ἀπελπισία καὶ τέλος οἱ σαδιστικὲς τάσεις ὡς ὑποκατάστατο θῶμα τοῦ ἀτόμου σὲ μιὰ ζωὴ, πού τὸ ἔχει συντρίψει. Ἡ Horney δὲν δέχεται θέβαια, ὅτι ἡ νύρωση μπορεῖ νὰ θεραπευθῇ μὲ ἀπλᾶ καὶ ἀφελῆ μέσα· αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι εἶναι ἀπαισιόδοξη. Οἱ συγκρούσεις μποροῦν νὰ διαλυθοῦν μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν, πού τις ἐδιωγούρησαν. Καὶ τὸ αἰσιόδοξο μῆνυμά της κλείνει μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «...ἀπὸ τὴν πείραν μοι πιστεύω, ὅτι ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ καὶ νὰ συνεχίξῃ νὰ ἀλλάξῃ ὅσο ζῆ».

Τὸ βιβλίον εἶναι θαυμάσια μεταφρασμένο μὲ γνώση καὶ ζωντάνια καὶ ὠριότητα τυπωμένο. Εἶναι μιὰ προσφορά στὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν.

E. X.

★

Mario Rinvolveri: «Anatomy of a Church, Greek Orthodoxy to-day, Lodon 1969.

Ὁ συγγραφεὺς, δημοσιογράφος, ἔζησε πολὺ στὴν Πατρίδα μας καὶ προσπάθησε νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν δράσι τῆς Ἐκκλησίας μας. Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποφύγῃ ἀρκετὲς μονομέρειες — ὅπως συμβαίνει στοὺς περισσοτέρους ξένους πού γνωρίζουν μιὰ χώρα — δίνει στὸ βιβλίον του: «Ἀνατομία μιᾶς Ἐκκλησίας, ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία σήμερα» πολλὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλλαδικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μιλᾷ γιὰ τὴν διοίκησι τῆς Ἐκκλησίας μας, γιὰ τὴν ἐνοριακὴ ἐργασία της, παρουσιάζει τὸ ἔργο τῶν πνευματικῶν κινήσεων, δίνει λεπτομέρειες τῆς μυστηριακῆς καὶ κοινωνικῆς τῆς ζωῆς.

Ἰδιαίτερο ὁμῶς ἐνδιαφέρον δείχνει, σὰν ρωμαιοκαθολικός, στὸ θέμα τῆς ἀλληλοκατανοήσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου του συγκεντρώνει πολ-

λὰ στοιχεῖα πάνω στὸ θέμα τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Στὸν εἰδικὸ πρόλογο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, γραμμένο ἀπὸ τὸν Π. Χάμοντ τονίζεται ἡ ἀξία του τόσο γιὰ ὄσους σήμερα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν οἰκουμενικὴν κίνησι, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὄλους πού θέλουν νὰ γνωρίσουν κάπως τὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Καὶ σὰν μιὰ τέτοια προσπάθεια ἐπαινος ἀξίζει στὸν κ. Μάριο Ρινβολούκρι γιὰ τὸ βιβλίον του: «Ἀνατομία μιᾶς Ἐκκλησίας».

A.

★

Θεοδώρου Ι. Ψαριώτη: «Ἀνθοκομία καὶ καλλωπιστικὴ δενδροκομία», Ἀθήναι, 1967.

Πρόκειται γιὰ ἕνα συνοπτικόν, ἀλλὰ πολὺ περιεκτικόν καὶ καλογραμμένο βιβλίον ἀνθοκομίας, καλαίσθητο στὴν ἐμφάνισι πού προσρίζεται, κατὰ τὸν συγγραφέα, «γιὰ σπουδαστὲς Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν», εἶναι ὅμως καὶ «ἀπαραίτητος σύμβουλος, γιὰ διδασκάλους καὶ ἱερεῖς ἀγροτικῶν περιοχῶν, ὡς καὶ γιὰ κάθε φιλοπόθη».

Πράγματι, ὁ κ. Ψαριώτης, γεωπόνος-ἐκπαιδευτικός, κατῳρθώσε μέσα στὶς 145 σελίδες τοῦ βιβλίου του νὰ δώσῃ μὲ ἐπισημονικὴ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ εὐχάριστο καὶ γλαφυρὸ τρόπο, ὅλες τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις καλλιέργειας τῶν σπουδαιότερων καλλωπιστικῶν φυτῶν καὶ ἐγκαταστάσεως κήπων, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ἀνεπιφύλακτα, ὅτι ἐπιτυγχάνει τὸ σκοπὸ τῆς συγγραφῆς του αὐτῆς. Τὸ βιβλίον διαίρεται σὲ δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτο, τὸ γενικὸ μέρος, ὁ συγγραφεὺς προσφέρει στὸν ἀναγνώστη ὅλες τὶς τεχνικὲς γνώσεις καὶ δηγιές σχετικῶς μὲ τὸν πολλαπλασιασμὸ καὶ ἀνάπτυξι τῶν ἀνθοκομικῶν φυτῶν ὡς καὶ τὰ μέτρα προστασίας τῶν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀσθένειες. Εἰς τὸ εἰδικὸ μέρος δίδονται περιγραφὲς καὶ παρέχονται δηγιές γιὰ τὴν καλλιέργειαν 200 περίπου εἰδῶν ἀνθοκομικῶν καὶ καλλωπιστικῶν φυτῶν. Τὰ περιγραφόμενα φυτὰ ἔχουν χωρισθῇ σὲ ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὸν σκοπὸ πού τὰ καλλιεργοῦμε (π.χ. φυτὰ γιὰ δένδροστοιχίες, γιὰ χλωροτάπητες, ἀνάλογα μὲ τὸ χῶρο ὅπου εὐδοκμοῦν, κ.ο.κ.), κι' αὐτὸ κάνει τὸ βιβλίον ἐξαιρετικὰ χρήσιμο. Ἡ περιγραφή τῶν φυτῶν συμπληρώνεται μὲ πολυάριθμες κατ'ἀλληλες φωτογραφίες.

X. Γ. Π.

Μηνιαῖον Περιδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). — Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 39. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Μισραλιώτου 13 Ἀθήναι (402). Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΓΩΓΗΣ»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

‘ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ,

◆ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ ◆ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ◆ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ◆ ΛΥΚΕΙΟΝ

ΕΝ Π. ΨΥΧΙΚΩ

‘Ανθέων 16. Πλατ. Εὐκαλύπτων. Τηλ. 673-855.

Μία Συμβολή
εἰς τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νέας γενεᾶς.

Προκειμένου νὰ καταρτισθοῦν οἱ κατάλογοι τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν διὰ τὸ ἐπόμενο σχολικὸν ἔτος 1967-68 παρακαλοῦνται οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ φοιτήσουν τὰ παιδιά των εἰς τὸ Ἐκπαιδευτήριον «αἱ Ἀθήναι» νὰ στείλουν τὴν σχετικὴν αἴτησιν δι’ ὅλα τὰ τμήματα τοῦ σχολείου κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Σχολείου ἐν Ψυχικῷ ἢ ἐν Ἀθήναις (136) (Ἡρακλείτου 12, τηλ. 624-600, Κολωνάκι).

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

56

ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

ΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΙΚΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ

Ἵ π ὀ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχίατρον

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων
καὶ οἱ τρόποι ἀντιμετωπίσεώς του.
Ἐχθροὶ τῆς ψυχικῆς υἰείας τοῦ παιδιοῦ
καὶ τῶν καλῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.
Ἡ ἀνάπτυξις ἀρμονικῶν σχέσεων μετὸν
ἑαυτὸν μας καὶ μετὸς ἄλλους.
Ἡ εἰκὼν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας.
Τὰ ὄριά του.
Ἡ ἀνάπτυξις του.
Ἄρμονικαὶ ἀνθρώπιναι σχέσεις.
Θέματα ἐπηρεάζοντα τὰς ἀνθρωπίνους
σχέσεις.
Τὸ σχολεῖον ὡς πλαίσιον διὰ τὴν ἀνά-
πτυξιν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Πρακτικὴ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ σχο-
λείου.
Αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σχέσεις εἰς τὸ προσω-
πικὸν τοῦ σχολείου.
Ἐφαρμογαὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων
κατὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν.
Ἡ φιλία.
Πῶς νὰ κἀνης καὶ πῶς νὰ διατηρῆς φί-
λους.
Κατανόησις τῶν ἀπόψεων τῶν γονέων
μας.
Ἡ καλὴ ἐκκίνησις ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν
ζωὴν.
Βοηθητικοὶ παράγοντες διὰ τὴν ἀνάπτυ-
ξιν τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δραχ. 40
Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες»,
Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135, τηλ. 624-233.